COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XVII. PARS III.

LIPSIAE MDCCLXXII.
PVD IO. FRIDERICVM GLEDITSCH
Venduntur etiam
Amſtelodami apud I. Schreuder, Londini apud Io. Nourſe, Pariſiis apud
Briaſſon, Venetiis apud I. B. Paſcali, Pataui apud Io. Manfré,
Holmiae apud L. Saluium.

I.

Philoſophical Tranſactions, giving ſome Account of the preſent Untertakings, Studies, and Labours of the Ingenious in many conſiderable Parts of the World. Vol. LVIII. for the Year 1768. London, printed for L. Davis and C. Reymers. 1769. 4. Alph. 2. plag. 3. tab. aen. 14.

i. e.

Transactiones philoſophicae, quae laborum, ab eruditis in variis orbis terrarum partibus noviſſime ſuſceptorum, quamdam exhibent notitiam. Vol. LVIII. ad annum 1768.

1) *Relatio eruptionis montis Veſuuii, anno 1767. factae. In litteris* Cl. WILH. HAMILTON *ad* Ill. Comitem DE MORTON. Cl. Auctor huic eruptioni proximus fuit, atque ob fumos inſignes et terrae motum permagnum vitam vix ſaluare potuit. Ignis e Veſuuio adſcendens, flumen igneum hinc proficiſcens, totaque haec regio, tenebris obtecta, in iconibus adiectis ad naturam elegantiſſime depinguntur. Ex collectione variorum ſpeciminum materiae, a Veſuuio reiectae, Ill. Auctor probari poſſe contendit, multa marmora variegata et lapides pretioſos ex montibus igniuomis ortum duxiſſe. p. 1.

2) *Excerpta ex litteris* Cl. IOSEPHI LIESGANIG d. 4. apr. 1767 *ad* Cl. BEUIS, *in quibus breviter* p. 15.

viter exponitur dimensio trium graduum meridiani Vindobonensis iussu Augustae Imperatricis suscepta.

p. 17. 3) *Tentamen de vi percussionis*, Auctore Cl. WILLIAM RICHARDSON M. D. *communicatum* a Cl. HEBERDEN.

p. 24. 4) *Dissertatio de nexu parallaxis solaris cum lunari, corporum horum densitatibus eorumque viribus oceanum perturbantibus*, Auctore Cl. PATRICI MURDOCH.

p. 34. 5) *Obseruationes de ossibus, quae vulgo ossa elephantum putantur, nec procul a flumine* Ohio *in America inuenta sunt*, Auctore Cl. WILH. HUNTER. Notum est tum in Sibiria, tum etiam in America septentrionali haud adeo infrequenter ossa reperiri magni cuiusdam animalis, (aut potius plurium specierum) de quorum ortu, cum hae terrae elephantes non alant, adhuc disputatur. Comparauit Cl. Auctor maxillas inferiores elephantum cum maxillis inferioribus animalis cuiusdam ad ripam fluuii *Ohio* repertis, ac vidit, dentes molares elephantis atque totam maxillam valde differre a dentibus molaribus et maxilla huius animalis *), quae quidem differentia magis ex icone adiecta cognosci, quam hic describi potest. Quatuor vero molares maxilla incogniti animalis habet, acutiores et magis prominentes. Putat itaque, haec ossa et dentes esse partes anima

*) Ad elephantes pertinere haec ossa, Cl. DAUBENTON pronunciauit, vid. Hist. Naturelle T. XI. p. 87. 103. Conf. ibid. T. XII. p. 63. et Hist. de l'Acad. des Scienc. 1762. p. 206. Comm. nostr. Vol. XV. p. 468. Os femoris, a Cl. DAUBENTON ibidem delineatum, ad elephantem non pertinere Noster asserit. Confer quoque de his ossibus Americanis Phil. Transl. LVII. p. 464. et 468. Comm. nostr. Vol. XVI. p. 280.

animalis incogniti Americae, quod fortaſſe ex genere carniuororum erat, ſed cuius genus diu iam plane periit. Forte tamen haec differentia, quae potiſſimum in dentium molarium figura poſita eſt, ex aetate tantum diuerſa pendet.

6) *Obſeruationes in inſulis* S. Iohannis et *Promontorio*, Cap Breton, *dicto factae certius determinandarum longitudinum et latitudinum geographicarum horum locorum cauſſa.* Communicatae a Cl. BROCKLESBY. p. 46.

7) *Adnotatio de frigore anni* 1740 *et anni* 1768. a Cl. IO. BEUIS. p. 54.

8) *Obſeruationes de eadem re*, a Cl. IO. SHORT. Anno 1740 frigoris vis tanta fuit, vt mercurius deſcenderet 21 gradus ſub puncto congelationis in thermometro Fahrenheitiano, ſed anno 1768 tantum ad 17 et 19¾ gradus deſcendit. p. 55.

9) *Diſquiſitio differentiae climatis hodierni in Italia et in nonnullis aliis regionibus, a climate ante ſeptendecim ſecula. In litteris* Cl. DAINES BARRINGTON ad Cl. WILH. WATSON. Clima longe calidius et hiemes minus ſeueriores eſſe probat. p. 58.

10) *Deſcriptio annulorum exploſionibus electricis in ſuperficiebus fruſtorum metallicorum elicitorum, qui omnes colores priſmaticos obtinent.* Auctore Cl. IOSEPHO PRIESTLEY. p. 68.

11) *Litterae* Cl. JOHN ELLIS *de ſucceſſu experimentorum, quae ipſe inſtituit ad praeſeruandas glandes per annum, vt ad vegetationem ſatis aptae permaneant, atque de modo, quo ſemina praecipua ex India* p. 75.

dia Orientali poſſint aduehi, *quo in America in col*
niis Anglicis ſerantur. Vt praecaueat Cl. Auctc
ne glandes et caſtaneae amittant vim progermina
di, aut corrumpantur, has peculiari docet modo ſe
vare. Eligit nimirum optimas glandes, easque di
genter abſtergit, ac deinde quamlibet inuoluit ce
molli, easque in receptacula lignea immittit, et i
terſtitia replet cera liquida.

p. 80. 12) *Litterae a* Cl. DONALD MONRO *datae*
Cl. MATHEW MATY, *quibus continetur epiſto*
Cl. FARLEY *ex* Antigoa *ſcripta ad* Cl. ARCH. GL
STER, *de proſpero effectu radicis quaſſiae in febrib*
nonnullis *) In febre intermittente cum vomitu a
ger vſu radicis quaſſiae mox ſanatus eſt. In al
febre putrida laborantibus, ſimilem effectum hui
remedii expertus eſt Cl. Auctor. Plerumque co
iunxit lignum quaſſiae cum radice ſerpentariae.

p. 83. 13) *Obſeruationes meteorologicae ad annum* 17
Carleoli, Bridgewater, *et* Ludgvan *factae*, *et commu*
catae ab Epiſcopo Carleolenſi.

p. 91. 14) *Relatio de variis ſpeciebus auium, quae* Pe
guin *dicuntur*, auctore Cl. THOMA PENNAN
Characterem genericum harum auium conſtituu
alae paruae impennes: digiti quatuor, tribus coni
xis, vno libero antrorſum verſo. Species vero l
deſcriptae ſunt: 1) *Pinguin patagonicus* noua ſp
cies, quae cygni magnitudinem habet, roſtro rect
acuto, mandibula, ſuperiore apice adunca,
feriore in medio compreſſa. Pennae imbricatae ſu
et ſquamarum duritiem quaſi habent. Alae breui
mae pinnas piſcium aemulantur. 2) *Pinguin min*
ſeu *Diomedea demerſa* LINN. et 3) *Pinguin rufipes*, 1
Phi

*) Vid. LINN. Amoen. Vol. VI. p. 416.

Phaëton demersus. LINN. *Alcam* vero *impennem* LINN. quam etiam *Pinguin* nonnulli vocant, ad hoc genus non pertinere, Cl. Auctor contendit.

15) *Applicatio theorematis* Cl. SAUNDERSONII *ad soluendam quaestionem chronologicam maxime curiosam*, Auctore Cl. JAMES HORSEFALL. p. 100.

16) *Methodus peculiaris parallaxin solis determinandi ex obseruationibus transitus Veneris per discum solis* 1761. Auctore Cl. ANDREA PLANMANN. p. 107.

17) *Relatio de methodo inoculationis variolarum in oris Barbariae et Bengalae in India Orientali, excerpta e tractatu, a* Cl. CHAIS *scripto.* Auctore Cl. MATHEW MATY. Algeriae ii, qui inoculationem petunt, ab aegris, qui variolis laborant, emunt variolas tres vel quinque, iisque manum inter pollicem et indicem terunt, ac inde inficiuntur. Simulac effectus inoculationis se prodit, lecto detinentur aegri et medicamentis calidis tractantur. Victus e iure carnis caprarum, et potus e decocto herbarum constat. Raro tamen haec methodus medendi infelicem exitum habere solet. In Bengala pus variolosum affricatur cuti manus intra digitos, sed cutis antea per aliquot puncturas laeditur, et vulnus deligatur, ac deinde sequitur febris, quam balneis adiuuant, tandemque succedit eruptio. Alii miscent pus variolosum cum saccharo, idque infantibus propinant in liquore dulci, ac vera eruptio variolarum hinc effici solet. p. 128.

18) Croton spicatum, *noua plantae species ex America, quam descriptione et icone illustrauit* PETRUS JONAS BERGIUS. Vocatur a Cl. BERGIO haec species *Croton* (spicatum) *foliis ouatis* p. 132.

 glabris,

glabris, ramis nudis, florum racemis ſpicatis terminalibus; eſt vero: *Croton foliis ouatis, floribus ſpicatis, ſtylis multifidis depreſſo-patentibus, fruteſcens* LOEFLINGII It. p. 234. *Mali folio arbor, artemiſiae odore, flore pentapetalo ſpicato.* SLOAN. Hiſt. Iamaic. t. 174. f. 1. Habitat Hauanae in America. A *croto glabello* LINNAEI caute diſtinguendum, cum in illo rami folioſi, flores racemoſo-paniculati, axillares obſeruentur.

p. 136. 19) *Obſeruationes barometri et thermometri, ac relatio de copia pluuiae cuiusque menſis totius anni* 1767, *in noſocomio Regio Plymuthi factae*, a Cl. WILH. FARR.

p. 140. 20) *Relatio de inoculatione in Arabia, ex litteris* Cl. PATRICK RUSSELL, Aleppi *ſcriptis ad* Cl. ALEXANDER RUSSELL. Inoculatio inter Arabes iam diu maxime vſitata eſt, et perficitur variis puncturis partis alicuius carnoſae ope acus pure varioloſa imbutae, ac plerumque optimus effectus hinc ſequitur. Hanc inoculationem etiam in vſum eſſe in vrbibus Bagdad, Mouſul et Baſſora, nec minus in Georgia, Armenia, Turcomannia, Syria et Palaeſtina, Cl. Auctor affirmat, qua de re a pluribus incolis hinc proficiſcentibus certior factus eſt. Miratur iuſto Auctor Cl., nec RAUWOLFIUM, nec TOURNEFORTIUM inoculationis inter hos populos adeo vſitatae mentionem feciſſe.

p. 151. 21) *Excerptum epiſtolae* Cl. WOLFF, *Warſauiae datae ad* Cl. HENRICUM BAKER. Frigus ibi erat permagnum hyeme anni 1768, ac mercurius thermometri REAUM. ter deſcendit ad 19–20 gradus ſub puncto congelationis. Anno 1767 deſcendit ad 24 gradus, et anno 1740 ad 26 gradus.

22) *Prae-*

et translatae ex latino a Cl. DAN. PETRO LAYARD. Obseruatio prima agit de aegro, a febre mirum in modum restituto. Quadragenarius febre maligna affectus, die nono incidit in delirium cum pessimis symptomatibus. Die vndecimo, cum valde sudaret, petiit ab adstantibus, vt se solum relinquerent, quo somnum caperet. Sed interea per fenestram effugit, mero indusio obtectus, atque cum hyems esset, niue sitim permagnam sedauit. Tertio demum die repertus est hic aeger in vinea, duo millia a pristino loco distante, ac ipse nesciebat, quo modo huc aduenisset. Tum vero a febre iam plane restitutus erat, optimaque gaudebat sanitate. Altera obseruatio *de capite insignis mngnitudinis* inscribitur. Tricenarii statura corporis tam parua erat, vt vix septenarius esse videretur. Caput erat permagnum, vt aeger incedendo id manibus sustentare cogeretur. Optimam habuerat sanitatem vsque ad annum sextum aetatis, quo diarrhoea per nouem menses laborauerat, qua suppressa, paralysis extremitatum inferiorum accedebat, vt periret eorum motus, relicto tamen sensu. Ab hoc tempore semper increuit caput, vna cum facie, naso, auribus, oculis, ore, reliqui vero corporis magnitudo nullo modo aucta est. Ambitus caluariae aequabat triginta et septem pollices, octo lineas, longitudo faciei duodecim pollices, tres lineas. Appetitus ciborum et somnus aegri optimi sunt, sed foeces et vrina contra eius voluntatem excerni solent. Brachia insignibus viribus praedita sunt, et aeger praeterea bonum ingenium optimamque memoriam habet.

p. 192. 29) *Relatio de singulari chamaeleontis specie* Auctore IACOBO PARSONS. Noua est species, quam Auctor ex specimine siccato describit. Capitis

tis forma, inprimis ſatis monſtroſa, a cognita ſpecie differt, quod longe maius eſt, et poſterius apophyſin longam habet, quae ad proceſſum verticalem primum extenditur.

30) *Litterae* Cl. I. Q. RIZZI ZANNONI p. 196. *complexae varias obſeruationes aſtronomicas in diuerſis Regni Neapolitani et Sicilienſis locis factas ac ex gallica lingua tranſlatas* a Cl. MATTH. MATY M. D.

31) *Relatio de variis experimentis, quae* Cl. p. 203. MILLER *Cantabrigiae cum ſatu hordei inſtituit*, a Cl. WILH. WATSON. Cl. MILLER ſeuit die 2. iun. 1766. aliquot grana hordei vulgaris, et 8. aug. plantam quamlibet diuidit in 18. partes, et ſingulam ſeparatim implantauit. Quae cum medio ſeptembri culmos laterales protulerint, hos denuo diuidit, qua quidem diuiſione accepit 77. plantas. Has menſe martio et aprili anni ſequentis rurſus diviſit, atque 500. plantas hinc accepit, quas non amplius diuiſit. Omnes hae plantae vulgares hordei plantas craſſitie et vigore ſuperabant, et nonnullae earum centum ſpicas ex qualibet radice protrudebant, quarum plurimae ſeptem pollices longitudine aequabant, et 60. ad 70. ſemina hordei continebant. Accepit itaque Cl. Auctor hac methodo a quolibet ſemine hordei 21109. ſemina. Solum erat valde arenoſum ac minime laudandum. Dimidia eius altera humo valde ſaturata erat, altera minime praeparata, nihilominus tamen hae plantae ſimili vigore ac incremento praeditae erant.

32) *Theoria fractionum decimalium recurrentium*, p. 207. Auctore Cl. I. ROBERTSON.

33) *Lit-*

p. 211. 33) *Litterae* Cl. I. R. FORSTERI ad Cl. MATY *exhibentes expoſitionem nouae mappae geographicae fluuii* Volgae.

p. 217. 34) *Relatio de ſyſtemate lymphatico auium, ex litteris* Cl. WILH. HEWSON, *ad* Cl. WILH. HUNTER. Vt plurimum creditur, ſyſtema lymphaticum deeſſe in auibus, cum in iis nondum vaſa lactea et glandulae meſenterii detecta fuerint. Probat autem Cl. Auctor, vaſa lactea vera adeſſe in auibus, quamquam ob defectum coloris chyli non facili conſpiciantur. Diuidit itaque ſyſtema lymphaticum in vaſa lactea et lymphatica, atque in ductum thoracicum. Vaſa lactea auium ſunt vaſa lymphatica inteſtinorum, et ductus thoracicus duplex eſt, quorum vterque venae iugulari inſeritur. In anſere (cuius ſyſtema lymphaticum diſquiſiuit, mercurio viuo repleuit, et icone adiecta illuſtrauit Cl. Auctor) progrediuntur vaſa lactea ab inteſtinis ad vaſa meſenterica. Vaſa lactea duodeni iuxta pancreas adſcendunt vſque ad arteriam coeliacam, ibi recipiunt vaſa lymphatica hepatis, plexu circumdant coeliacam, et a ventriculo ac oeſophago ramos accipiunt, deinde alios a capſulis renalibus, tandem ab aliis inteſtinis tenuibus. Vltimi hi rami recipiunt vas lymphaticum ab inteſtino recto, quod antea acceperat ramulos a renibus. Ad radicem coeliacæ coniunguntur vaſa lymphatica extremitatum inferiorum cum illis inteſtinorum, ibidemque formatur rete ab his vaſis lacteis et lymphaticis, e quo oritur vterque ductus thoracicus, ad venam iugularem vſque adſcendens, variaque interea recipiens vaſa lymphatica oeſophagi, colli et alarum. Vaſa lymphatica colli ſiſtunt duos ramos, qui coniunguntur, et truncus glandulae lymphaticae inſeritur, e qua in latere oppoſito proficiſcitur vas lymphaticum, ad venam iugularem deſinens. Syſtema lymphaticum

um auium ab illo quadrupedum in eo differt, 1) quod ius chylus ſit tranſparens, 2) glandulae lymphaticae nullibi appareant, 3) variae partes huius ſyſtematis magis varicoſae ſint, quam in quadrupedibus. efutat itaque hac doctrina vulgarem opinionem, ua creditur, chylum in auibus a venis meſaraicis eſorberi et ad ſanguinem adduci; ac docet potius, eſorptionem hanc ſimili modo in auibus fieri, quam n quadrupedibus. Methodus, qua ſyſtema lymhaticum Auctor in auibus demonſtrat, haec eſt. ligit anſeres iuniores et macilentas, iisque, viuentius, abdomen incidit, et vaſa meſenterica vinculo onſtringit, ac ſtatim vaſa lactea apparent, ſi anſer nte aliquot horas cibos ſumſerit. Vaſa lymphatica olli in conſpectum prodeunt, ſi vena iugularis ad inmam colli partem ligatur. Vt mercurio replentur, antea ſunt aperienda, aptusque tubulus eſt imittendus. Cl. Auctor in fine monet, ſe etiam ſyſtea lymphaticum in teſtudine et piſcibus obſeruaſſe. p. 223 et 224.

35) *Catalogus 50 plantarum horti Chelſeani, Soietati Regiae exhibitarum a Societate Pharmacopoeoum, per* WILH. HUDSON. p. 227.

36) *Interpretatio inſcriptionis numi Punici, cuſi n Inſula* Gozo, *quae hactenus nondum explicata eſt. n litteris* Cl. JOHN SUINTON *ad* Cl. CAR. MORON. p. 235.

37) *Explicatio numi Etruſci ex* Paeſto *in* Luca ia, *tempore belli ciuilis cuſi. In litteris* EIUSDEM d EUNDEM. p. 246.

38) *Adnotationes in denarium gentis* Veturiae, *in uius auerſa parte inſcriptio Etruſca inuenitur, quae* p. 253.

nondum

nondum hactenus explicata est. In litteris EIUSDEM *ad* EUNDEM.

p. 261. 39) *Descriptio numi Punici ex Insula* Gozo, *qui hactenus ab eruditis putatus est numus Melitensis. In litteris* EIUSDEM *ad* EUNDEM.

p. 265. 40) *Obseruationes de numo nondum descripto, in cuius auersa parte duae litterae Punicae conspiciuntur. In litteris* EIUSDEM *ad* Cl. M. MATY.

p. 270. 41) *Introductio* Cl. N. MASKELYNE *in obseruationes*, a Cl. CAROLO MASON *et* IEREMIA DIXON *factas, occasione mensurati ac determinati gradus meridiani in Marylandia et Pensylvania in America septentrionali.*

p. 274. 42) *Obseruationes ipsae* Cl. MASON et DIXON.

p. 329. 43) *Astronomicae obseruationes* IISDEM *ab* in *Pensyluania factae.*

p. 336. 44) *Excerptum ex litteris Romae datis ad* Cl. M. MATY, *de calore insigni tempore aestiuo anni 1768 ibidem percepto.* Die 19 Aug. mercurius adscendit ad 99 gradus, et per tres hebdomadas semper meridie ad 94 gradus adscendit, ac nocte non vltra 83 gradus descendit.

p. 337. 45) *De facili methodo conficiendi phosphorum, qui instar lapidis Bononiensis lucem insugit et emittit, cum experimentis et obseruationibus*, a Cl. IOHN CANTON. Tres partes pulueris concharum calcinatarum miscet cum parte vna florum sulphuris, in crucibulum immittit, ac igni per horam imponit. Refrigeratam hanc massam in partes frangit. Optimus

mus itaque phoſphorus ſiſtit puluerem album, in phiala bene obturata ſeruandum. Exponatur paululum lumini diei, ac deinde in tenebris multum luminis emittit. Cl. Auctor ſeptem deſcribit experimenta, hoc phoſphoro inſtituta, e quibus praecipua tantum hic adnotemus. Fruſtula huius phoſphori in globo vitreo, hermetice ſigillato, per annum radiis ſolis expoſuit, et alia fruſtula ſimiliter ſeruata in tenebras per annum poſuit, ac vterque phoſphorus deinde aequali modo lumen emiſit. Puluis phoſphori, quem pauxillo aquae adfixit lateribus globi vitrei hermetici ſigillati, amiſit vim emittendi lucem, ipſamque albedinem. Quodſi vero ope ſpiritus aetherei adhaereret, haec vis minime imminuebatur. Affuſa maiori copia ſpiritus vini in ſimili globo hermetice ſigillato, hic poſt aliquot menſes flaueſcebat, ſed in tenebris radios lucis emittebat. Affuſus ſpiritus aethereus in ſimili globo colorem non mutabat et ille ſemper lucem ſpargebat. Phoſphorus ſiccus, in globo vitreo lumini, expoſitus, iuxta ferrum candens ponatur, atque ab hoc accipiet vim emittendi lucem.

46) *Obſeruationes* Cl. CHRISTIANI MAYERI Swezingae a. 1767 et 1768 *factae ex litteris eius* ad Ill. MORTON. p. 345.

47) *Obſeruationes tranſitus veneris per diſcum ſolis et eclipſis ſolaris*, d. 3 Iun. 1769 *factae in obſeruatorio Regio* a Cl. MASKELYNE. p. 355.

II. Hi-

II.

Hiſtoire des poiſſons, contenant la déſcription anatomique de leurs parties externes et internes, et le caractere des divers genres rangés par Claſſes et par Ordres. Avec un vocabulaire complet, des tables raiſonnées en latin et en françois, des experiences ſur le mouvément natatoire et muſculaire, ſur le mechaniſme de la reſpiration, ſur les organes de l'oüie et de la génération et des eſtampes qui repréſentent les principales parties anatomiques et quelques genres nouveaux. Par ANTOINE GOÜAN Conſeil. du Roi et Médec. ord. Profeſſ. Roy. de Médec. dans l' Univerſ. de Montpellier etc. à Stasbourg chez Amand Koenig, 1770. 4. 2 Alph. 15 pl. tab. aen. 4.

i. e.

Hiſtoria piſcium ſiſtens ipſorum anatomen externam, internam, atque genera in claſſes et ordines redacta. Accedunt vocabularium locupletiſſimum, indices latini ac gallici, experimenta circa motum natatorium et muſcularem, reſpirationis mechaniſmum, auditus ac generationis organa. Cum iconibus genera noua ac praecipuas partes anatomicas exhibentibus. Auctore ANTONIO GOÜAN.

Opus hoc egregium gallice et latine conſcriptum, quo Cl. Auctor ſe non minus in zoologiae, quam in botanices ſtudio egregios feciſſe profectus oſtendit, elementarem tantum ichthyologiae partem *philoſophiam* ſcilicet *ichthyologicam* et *genera piſcium* continet. Singulorum enim piſcium ſeu ſpecierum hiſto-

historiam alio volumine se traditurum esse, Cl. Auctor pollicetur. Excludit vero *piscium* numero *pisces plagiuros* vel *cetaceos*, nec non *chondropterygios* siue *amphibia nantia* LINNAEI; *branchiostegi* contra, quos LINNAEUS etiam *nantibus amphibiis* adnumerauit, ad *pisces* proprie sic dictos a Nostro referuntur. p. 3.

In philosophia ichthyologica primum externum piscium corpus et singulares eius partes accuratius describit artisque vocabula explicat et exemplis illustrat. Variarum appendicum, quibus nonnullorum piscium capita ornantur, vt *cirrhorum* (quales in *cyprinis* variis, *acipensere* etc. inueniuntur) *pinnularum* seu *tentaculorum*, *aculeorum*, *clypeorum* *) (vt in *echeneide* vsus, cum eae omnes tantum in piscibus, capite crasso et obtuso praeditis, obseruentur, forte in eo consistit, vt aequilibrio corporis inseruiant et motum quemlibet iuuent. Ossicula palatina primae triturationi alimentorum, vel deglutitioni, vel alimentorum regressui impediendo inseruire, Cl. Auctor suspicatur, etsi verus eorum vsus nondum constat. Pisces, etsi palpebris carent, saepius tamen *membranam nictitantem*, ex integumentis capitis productam, habent, quae semicircularis, vel integra, vel annularis et medio foramine instructa est. *Pupilla* in plerisque sphaerica vel oblonga est, in *salmone* vero et *coregone* anterius in acutum angulum terminatur. *Membrana branchialis* seu *branchiostega* pinna est, ossiculis cartilagineis incuruis, radiorum loco, instructa. Haec et *opercula branchialia* communem vsum habent. Coercent scilicet aquam e faucibus per branchias, a se inuicem discedentes, transcolatam, succedente mutua p. 4. p. 26. p. 28.

*) Sunt appendices setaceae, inter oculos vel nares positae, quas *gadi*, *mustelae* et *gymnoti* genera ostendunt.

tua branchiarum appreſſione, operculorum depreſ-
ſione et aperturae branchialis clauſura. Opercula
deinde iterum eleuantur et apertura patet, membra-
naque branchialis explicata, aquam propellit aper-
turamque claudit. Tandem opercula quoque ſen-
ſim deprimuntur et membrana contrahitur. Hinc
opercula et membrana branchialis, vt valuula, ex dua-
bus laminis compoſita, conſiderari poſſunt, quae ad
lubitum animalis eleuatur vel deprimitur. *Caudae*
p. 42. nomine Cl. Auctor non, vt LINNAEUS et ARTE-
DI fere ſemper fecerunt, *pinnam caudalem*, ſed eam
partem trunci, quam vertebrae lumborum formant,
p. 47. inſignire ſolet. Auulſis anticis cuiuslibet pinnae oſſi-
culis, pinna haec motum amittit, quod experi-
mentum docet, potentiam motricem his tantum
oſſiculis inhaerere. Pinnae dorſales eum vſum
p. 50. habent, vt piſces in aequilibrio ſeruent. Hinc
plani piſces vt *ſolea*, *pleuronectes* etc. (cum pin-
nis ventralibus valde paruis inſtruantur, ideoque
aquae minorem ſuperficiem obuertant, maioreque
vi ad ſitum verticalem ſeruandum opus habeant, quam
qui latitudine maiore et corpori reliquo proportio-
nata gaudent) pinnam dorſalem habent, quae omne
dorſum ad caudam vſque occiput pinnamque analem,
quae ab ano, capite in eiusmodi piſcibus valde pro-
p. 51. pinquo, ad caudam vſque protenditur. Pectorales
pinnae in piſcibus pro brachiis ſunt, earumque ope
nonnulli piſces extra aquam eleuantur et in aerem
euolant. Pinnae ventrales vero pedum loco ſunt.
p. 53. Semper illae, quemcunque etiam ſitum habeant, dum
expanduntur, horizonti parallelae ſunt, angulumque
rectum cum corpore efficiunt, atque expanſae id prae-
ſtant, vt caput et corpus in aequilibrio maneant. Pi-
ſces craſſiſſimo capite praediti v. c. *vranoſcopus* eas in
iugulo, ii, qui caput reliquo corpori proportionatum
habent, in thorace et abdomine, piſces vero, qui capite

exiguo

exiguo aut in longum roſtrum deſinente praediti ſunt, plane nullas habent, Analis pinna, vt dorſalis piſcem in verticali ſitu ſeruat. Caudalis gubernaculi quaſi loco eſt omnemque mouendi vim piſcibus impertitur. p. 55. p. 56.

Praemiſſa externi corporis conſideratione, anatomen piſcium Cl. Auctor, omiſſis ſubtilioribus diſquiſitionibus, tradit. Oſſa primum conſiderat, quorum perioſteum difficulter detegitur. Caput piſcium longe plura oſſa, quam reliquorum animalium capita habet, cum in nonnullis percis ad octoginta oſſa numerentur. Incertus tamen eſt oſſium capitis numerus, et non ſolum in variis generibus, imo ſpeciebus, inſigniter variat, ſed et ea, quae in iunioribus piſcibus diſtincta ſunt, oſſicula in adultioribus inter ſe concreſcunt. Hinc octo tantum capitis oſſa Cl. Auctor enumerat, cranium ſcilicet, duo oſſa maxillaria, duo oſſa palatina, duo opercula branchialia et os hyoideum. Quae in cerebro et cerebello piſcium reperiuntur oſſicula, organon auditus eorum eſſe, vt KLEINIUS aliique autumarunt, Cl. Auctor negat. Plurimi enim piſces iis carent, eorumque numerus in diuerſis piſcium generibus variat. Atque in vniverſum piſces ſurdos eſſe Noſter putat. Nullos enim externos vel internos meatus aut alias partes ad organon, auditus pertinentes in iis reperire potuit, obſeruauitque piſciculos in vaſe detentos, nullo ſtrepitu vel clamore adſtantis moueri, dummodo inter clamantis os et aquam papyracea charta interponeretur, ne motus aëris tremulus aquam moueret; hac vero remota et aëre ac aqua trementibus, piſces exterritos fugam petiiſſe *). Columna vertebrarum in piſcibus craſſior eſt ad caput, quam in reliquo corpore ſenſimque verſus caudam extenuatur, quod in homine aliisque animalibus pluribus ſecus eſſe p. 58. p. 61. p. 62

*) Organon auditus in piſcibus adeſſe vt alia taceamus Cel. CAMPERI obſeruationes probant in Actis ſociet. Harlemenſis relatae Vol. VII. p. 79. Conf. Comm. noſtr. Vol. XVI. p. 581.

eſſe nouimus. In *piſcium* proprie ſic dictorum vertebris circuli concentrici, quales in piſcium *chondropterygiorum* vertebris reperiuntur et annos aetatis deſignant, deſunt; apophyſes vero vertebrarum lineas tranſuerſas numero variantes exhibent, ex quorum numero forte aetatem ſingulorum piſcium colligi
p. 63. poſſe, Cl. Auctori videtur. Thorax vertebris tan-
p. 64. tum, ſterno, clauiculis ſcapulisque conſtat, abdomen vero vertebris coſtis oſſibusque peluis, quo nomine duo oſſa Cl. Auctor deſignat, quae abdomini piſcium ſubiecta eius cauum tuentur. Falciformia ea ſunt, iisque in *piſcibus abdominalibus* pinnae ventrales adhaerent, quae in *piſcibus iugularibus* clauiculis, in *thoracicis* ſterno adnectuntur. Cauda vertebris ſolis formatur. Pinnae vero dorſalis et analis, quae
p. 67. non, vt aliae, maioribus oſſibus cohaerent, per plurima oſſicula minora, inter muſculoſa ſtrata haerentia ſuſtinentur, quae Cl. Auctor *oſſa interſpinoſa* vocat. His de ſceleto piſcium expoſitis, iam ad myo-
p. 69. logiam Cl. Auctor tranſit. Omne corpus a capite et margine poſteriore clauicularum ad caudam vsque duobus muſculis maioribus tegitur, quos Auctor Cl. *laterales* muſculos vocat. Hi ex pluribus minoribus muſculis formantur, tranſuerſis, ex tendine carneque intermedia compoſitis. Lineae vero minores, hoſce muſculos a ſe inuicem diſtinguentes, in alepidotis piſcibus maxime conſpicuae, a LINNAEO aliisque *interſtitiales* dicuntur et *lineam lateralem* ſecant, vt itaque ARTEDI et LINNAEUS recte dixerint, *interſtitiales* lineas *laterali* neutiquam eſſe parallelas. Caudalis pinna quatuor muſculis regitur, praetereaque quatuor alii minores adſunt, qui pinnam priorum contractione expanſam iterum conſtringunt. Pectoralium pinnarum quaelibet duos erectores duosque depreſſores habet, quorum priores pinnam dilatant, poſteriores coarctant. Ventralibus commune eſt

vnum

vnum erectorem duosque depressores habere. Sulcum longitudinalem, in dorso inter duo musculorum lateralium strata relictum, musculi carinales dorsi et caudae occupant, quorum numerus pro numero vel defectu pinnarum dorsi variat. Erectioni et depressioni pinnarum dorsi et ani inseruiunt musculi interspinosi proprii. Ex membranae branchialis musculis a DUVERNEYO descriptis, Cl. Auctor dilatatorem tantum huius pinnae distincte conspicere potuit. Ad rationem motus piscium declarandam plurima experimenta instituit, quae, ne nimis longi simus, omittimus. Patet vero per ea, pinnas omnes quandoque eandem actionem praestare et alias aliarum munere fungi. In splanchnologia piscium exponenda Cl. Auctor singulorum viscerum structuram non adeo subtiliter describit, vt ex recentioribus exempli loco HALLERUS et CAMPERUS fecerunt. Omissis vero iis, quae minus a vulgari pluribus animalibus fabrica recedunt, sequentia annotamus. *Vesica aërea* intra peritonaeum sita est. In maribus saepe ad fundum vsque vesicae vrinariae descendit; longitudo vero in vniuersum secundum magnitudinem piscis, figura in variis piscibus variat. *Pleuronectes* hac vesica carent. Communicat cum oesophago et ventriculo. In piscibus, sub antliae pneumaticae campana aëre extracto occisis, vesicam aëream depletam, non autem disruptam, Cl. Auctor obseruauit. Intestinum rectum in piscibus quoque proprio sphinctere clauditur. Vesica vrinaria piscium non, vt multi putant, cum intestino recto communicat, sed propriam aperturam inter anum et pinnam analem sitam habet. Renum magnitudo integram fere abdominis longitudinem aequat. Siti sunt extra peritonaeum ad spinam dorsi et ad vesicam vsque descendunt, quo in loco vreteres confunduntur et in vesicae fundum inseruntur. Testes seu organa genitalia

p. 75. p. 77. p. 79. p. 81. p. 82. p. 83. p. 84.

nitalia marium Cl. Auctor accuratius describit, quam ab aliis, qui ante eum scripserunt, factum est. Sunt vero duo viscera cylindrica, rubra, retro intestinum rectum sita, quae a se inuicem vesica aërea distinguit, anterius vero a recto intestino duobus fasciculis adiposis, totidemque similibus posterius a peritonaeo separantur. In eorum anteriore superficie vena decurrit, quae in dextro latere ad hepar in sinistro ad splenem tendit. Caua sunt, cauitasque haec plicata, glandulis referta et papillosa est, animalium ruminantium reticulum aemulans. Communicat ea cum vesica vrinaria, in cuius superficie inferiore et anteriore duo orificia horum canalium inueniuntur, vt itaque testes commune orificium cum vesica vrinaria habeant. In nonnullis piscibus vt *gobio*, *ophidio*, *cepola*, ad anteriorem marginem communis orificii vesicae et horum viscerum tuberculum conicum eminet, quod vtrum vtrique sexui commune, an feminis tantum loco clitoridis sit, Cl. Auctor, obseruationibus vlterioribus destitutus, non determinat. Ouarium in feminis simplex vel duplex est, eiusque apertura etiam in vesicam hiat. Cicatriculam microscopii ope Cl. Auctor videre non potuit. Branchiae ex ARTEDI et DUVERNEYI *) obseruationibus describuntur.
p. 88. Addit Cl. Auctor duo ossicula, quorum vnum vtrimque post vltimam branchiam reperitur. Haec accurate mespili nucleum referunt. Clauiculae quasi internae sunt et superius capiti, inferius sibi inuicem adhaerent, et anticam pectoris partem componunt. Mobilia sunt, et dum opercula attolluntur, antrorsum extrorsumque abducuntur. Iis vero hac ratione motis, branchiae sibi inuicem applicantur et spatium inter eas et clauiculas residuum imple-

*) *Mem. de l'Acad.* 1701. p. 224 et *oeuvres anatomiques* T. II, p. 565.

impletur. Operculis branchiarum filo ita constri-ctis, vt aperiri nequeant, piscis os frequentius aperit, tandemque aequilibrium et motum perdit et moribundus in latus recumbit; ademto vero vinculo, motum et aequilibrium recuperat. Hinc opercu- p. 90. lorum alternum motum alternae dilatationi et contractioni thoracis similem esse Noster concludit. Cor in pectore non transuersalem situm, vt ARTEDI asserit, sed perpendicularem habet, ita tamen vt apex caput, basis diaphragma respiciat. Vniloculare est, intus vero rugas et loculamenta habet. Superius et anterius cum aorta, lateraliter cum auricula communicat. Haec in sinistro latere collocata, cordi multo tenuior est, sed eo duplo maior et inferius cum sinu venoso cohaeret. Vbi auricula in ventriculum hiat, valuulae adsunt, regressum sanguinis prohibentes, in ipsa vero auricula trabes, nimiam dilatationem impedientes, Cl. Auctor vidit. Sinus venosus auriculam magnitudine multum superat, similem vero fabricam habet, diaphragmati insidet, et inferius tres ramos venosos maiores recipit. Eorum medius est vena caua inferior, vertebris subiacens, laterales vero rami sunt venae illae duae su- p. 91. perius descriptae, ex organis genitalibus reduces, quae, vbi hepar et lienem permearunt, ad sinum venosum tendunt. Aorta superiori cordis apici adhaeret, bulbosa quasi et conica, intus columnis et fibris referta. Haec in ascensu suo coarctata in medio sulco inter branchias collocata, secundum Nostri descriptionem quae ab ea, quam ARTEDI et DVVERNEYVS communicarunt, differt, vtrinque ramum dat, qui mox in duos alios diuiditur, quorum inferior, arcu facto, in branchiam posteriorem, superior recta via in tertiam branchiam tendit. Deinde aortae truncus ramum vtrinque ad branchiam secundam dat, tandemque in duos diuisus, ramos ad primam branchiam excurrit. Rami autem omnes ad branchias tendentes, in

 sulco

ſulco in conuexitate arcus cuiuslibet branchialis excauato decurrunt, tandemque omnes iuxta cranii baſin ante pectus in vnum truncum, venarum in modum, coeunt, non abſimilem ei, ex quo orti ſunt. Truncus hic deſcendens, arteriae in modum, ramos ad hepar et lienem, et ad latus venae cauae decurrens ad renes, viſcera abdominalia etc. dat. Venoſa capitis vaſa, nec non reliquas arterias capitis Cl. Auctor detegere non potuit. Neruos piſcium non deſcribit.

p. 95. Transeamus nunc ad alteram huius libri partem quae *genera piſcium* continet, in quibus coordinandis Cl. Auctor Artedianam et Linnaeanam methodum ita coniunxit, vt claſſes ab ARTEDIO, ordinum vero diuiſionem a LINNAEO ſumeret. Diuidit itaque *piſces* in eos, qui *branchias completas* et *incompletas* habent, id eſt, branchias, quae operculo, vel membrana branchioſtega, vel vtraque carent, et etiam denudatae dici poſſent. Ad priores *acanthopterygiorum* et *malacopterygiorum* claſſes pertinent; incompletae vero branchiae *branchioſtegorum* claſſi propriae ſunt. Singulae vero claſſes ſecundum pinnarum ventralium defectum et ſitum in quatuor ordines *apodum* ſcilicet, *iugularium*, *thoracicorum* et *abdominalium* diſtinguuntur. Ad piſces *acanthopterygios apodes* pertinent 1) *trichiurus*, 2) *xiphias*, cuius membrana branchioſtega ſex radiis ſecundum Noſtrum, non octo vt LINNAEVS ſcribit, inſtruitur et 3) *ophidium*. Hoc genus caput obtuſum, os obliquum, pinnamque dorſi, ani, caudaeque vnitam habet. Ad ſecundum ordinem huius claſſis *iugularium* ſcilicet Cl. Auctor refert 4) *trachinum* 5) *vranoſcopum* 6) *callyonymum* et 7) *blennium*; ad *thoracicos* vero 8) *gobium* 9) *cepolam* 10) *coryphaenam* 11) *ſcombrum* 12) *labrum* 13) *ſparum* 14) *chaetodontem* 15) *ſciaenam* 16) *percam* 17) *ſcorpaenam* 18) *mullum* 19) *triglam* 20) *cottum* 21) *zeum* 22) *trachipterum* et 23) *gaſteroſteum*.

Labri

Labri genus pinnas pectorales *rotundatas*, non, vt LINNAEVS ſcripſit, *acuminatas*, *ſpari* contra genus, cui idem *rotundatas* tribuit, *acuminatas* habet, quod etiam Cl. BRÜNNICHE iam obſeruauit *) *Chaetodontis* membrana branchioſtega radios quinque vel ſex habet. *Sciaenae* caput decliue Cl. Auctor tribuit. Nouum eſt *trachipteri* genus (*la rape* p. 104. ou *le ſabre*) quod piſcem ſiſtit, quem ARTEDI *taeniam*, GESNERUS in hiſtoria animalium *falcem Venetorum* dixit, LINNAEUS vero ad *cepolam* retulit. 153. Caput habet decliue, lineam lateralem rectam, ſquamis ſerie ſimplici, maxillam vtramque fornicatam. Pinna ani deeſt. *Gaſteroſteo* caput ouatum tribuit. Ad *acanthopterygios* tandem abdominales ab Auctore referuntur 24) *ſilurus*, 25) *mugil*, 26) *polycnemus*, in quo membrana branchialis radios 5 ad 7 habet, 27) *theutys* et 28) *elops*. *Malacopterygiorum* claſſis habet *apodes*: 29) *muraenam* 30) *gymnotum* 31) *anarrhicham* 32) *ſtromateum* et 33) *ammodyten*. *Iugulares* ſunt 34) *lepadogaſter* et 35) *gadus*. *Thoracici*: 36) *pleuronectes* 37) *echeneis* 38) *lepidopus*. *Abdominales*: 39) *loricaria* 40) *atherina* 41) *ſalmo* 42) *fiſtularia* 43) *eſox* 44) *argentina* 45) *clupea* 46) *exocoetus* 47) *cyprinus* 48) *cobitis* 49) *amia* et 50) *mormyrus*. In *ſtromatei* membrana branchioſtega Cl. Auctor 5 vel 6 radios numerat. *Lepadogaſter*, nouum genus, (*le barbier* ou *porte-ecuelle*) corpus habet cuneiforme: caput ouatum corpore latius planiuſculum: roſtrum anſerinum: pinnas pectorales vtrimque binas, ventrales coalitas: ſcutum in pectore: membranam branchialem radiis quinque: aperturam tubuloſam. *Lepidopus* corpus enſiforme, argenteum, caput porrectum, membranam branchialem radiis ſeptem; ſquamas tres in toto corpore, duas ſcilicet pro pinnis ventralibus et tertiam pro pinna ani. In

*) In *ichthyologiae Maſſilienſis* praefatione.

tertia classe piscium *branchiostegorum* continentur *apodes*: 51) *syngnathus* 52) *balistes* 53) *ostracion* 54) *tetrodon* 55) *diodon*. *Iugularis*: 56) *lophius*. *Thoracicus*: 57) *cyclopterus*. *Abdominales*: 58) *centriscus* et 59) *pegasus*. In *syngnatho* feminis praegnantibus abdomen pone anum tumere longitudinaliterque dehiscere in duas laminas longitudinales parallelas planas, inter quas et caudam coaceruatim includuntur oua, Cl. Auctoris est obseruatio, quam olim cum LINNAEO quoque*) communicauit. Suspicatur oua inter has laminas incubari. In *lophio* membrana branchiostega radios nouem, in *centrisco* vero tres habet. In figuris adiectis prater partes externas et internas, in ipso opere descriptas, *triglae* species, *lepidopus* et *lepadogaster* delineantur.

III.

GEORG ALBRECHT FRIED, *der Arzrney-Gelahrheit Doktors und Geburtshelfers der Stadt Strasburg, Anfangsgründe der Geburtshülfe zum Gebrauche seiner Vorlesungen. Strasburg, in Verlag bey I. G. Bauer*, 1769. 8, 14 *pl. tab. aen.* 6.

i. e.

GEORGII ALBRECHT FRIED M. D. et Medici obstetricii Argentoratensis elementa artis obstetriciae in vsum praelectionum suarum.

Cum Cl. Auctor dignissimus celeberrimi medici obstetricii FRIEDII filius et successor, inter scriptores, qui artem obstetriciam germanica lingua proposuerunt, nullum repererit, cuius libro commode in praelectionibus suis vti posset, hoc demum cepit consilium, vt ipse laborem hunc in se suscipere et eiusmodi compendium in vsum Auditorum con-

*) Vid. Syst. Nat. vol. I, P. I, p. 417.

conſcriberet. Vſus vero eſt eo ordine, quem Cl. THEBESIUS olim in ſuis artis obſtetriciae elementis *) ſecutus eſt. Compoſuit enim THEBESIUS, vt ipſe in praefatione fatetur, ſuum librum ad normam inſtitutionum manuſcriptarum Cl. FRIEDII patris, cuius diſcipulus THEBESIUS fuit, a quo etiam ordine Cl. FRIEDIUS filius non diſceſſit, omiſſis tamen iis capitibus, quibus de morbis puerorum exponitur. Multa tamen emendauit, plurima addidit, nec pauca, quae ei ſuperflua videbantur, reiecit.

Primo libro de *ſtructura partium in feminis generationi inſeruientium earumque uſui* exponit, ſubtilioribus tamen anatomicis diſquiſitionibus omiſſis. Peluis menſuras ita conſtituit, vt maximus ſuperioris aperturae diameter inter duo oſſa ilium ex Noſtri obſeruatione $4\frac{1}{2}$ pollices, minor inter ſynchondroſin oſſium pubis et partem ſuperiorem oſſis ſocii 4; diameter inferioris aperturae inter duo oſſa iſchium 4 et inter ſynchondroſin oſſium pubis et apicem oſſis coccygis etiam 4 pollices aequet; monet tamen in partu hoc os ita retrocedere, vt vltimus hic diameter nunc 5 pollicum ſit. Infantis capitis minor diameter inter aurem vtramque $3\frac{1}{2}$, ab oſſe vero frontis ad os occipitis 4 pollicum eſt. Ex qua re et horum diametrorum cum diametris aperturarum peluis comparatione Cl. Auctor recte colligit, naturalem capitis fetus ſitum, dum per aperturam ſuperiorem tranſit omnino mutari debere. Oſſa peluis in partu naturali capiti fetus tranſeunti in coniunctione ſua cedere negatur. Nympharum vſus minime in eo conſiſtit, vt lotii profluentis iter dirigant. Augent potius voluptatem in coitu et partus tempore dilatationi

*) D. IO. EHRENFR. THEBESII *Hebammenkunſt, Hirſchberg und Liegnitz*, 1756. 8. c. f. vid. Comment. Vol. VI, p 340 ſeq.

tationi orificii vaginae inſeruiunt. Vaginae longitu-
do in virginibus trium pollicum, diameter 1½ pollicum
eſt; in iis autem, quae ſaepius coiuerunt vel pepe-
rerunt, longitudo ad 7 et diameter ad tres pollices au-
p. 17. getur. Puella, quae nondum experta eſt menſtrua,
tamen grauida fieri poteſt, ſi modo ſigna adſint, ca-
tamenia proxime acceſſura eſſe. Quae vero aetate
iam prouecta eſt femina et nunquam menſtrua ex-
perta eſt, ea ex Noſtri obſeruatione ſterilis manet;
quod tamen aſſertum pro vero ſemper aſſumi poſſe
p. 18. dubitamus. Ad coitum foecundum exigit, vt liquor
quem feminae, ſalaces inprimis, ſub coitu emit-
tunt, eodem tempore profluat, quo a viro ſperma
eiaculatur; quod etiam dubium nobis eſſe videtur,
cum non omnes feminas eiusmodi profluuium ex-
p. 24. periri experientia doceat. Caput fetus ſenſim ſub
grauiditate verſus orificium deſcendere, non fetum
ſubito circumvolui ſub fine ſeptimi menſis, probat.

Secundo libro *de grauiditate* et *de iis, quae in ea*
p. 25. *obſeruanda ſunt* agitur. De partu ſerotino Cl. FRIED
p. 44. dubie loquitur. Retentionem vrinae primis grauidi-
tatis menſibus haud raro ex compreſſione colli veſi-
cae ab vtero deſcendente accidere, notum eſt.
Hinc Cl. Auctor peſſario deſcenſum vteri impediens
grauidas plures ab hoc moleſtiſſimo malo ita libera-
uit, vt catheteris applicatione raro vel nunquam opus
eſſet. Applicatione vero peſſarii eam retentionem,
quae vltimis grauiditatis menſibus accidit, non im-
pediri poſſe monet.

p. 55, Tertio libro Cl. FRIEDIUS *de partu* exponit.
Naturalem vocat eum, qui capite praeuio fit, *praeter-*
naturalem vero illum, in quo alia pars fetus ad orifi-
cium deſcendit. *Facilis* ei eſt partus, qui naturae
vel manuum ope facile terminari poteſt, *difficilis*
vero, in quo fetus manuum ope extrahi debet vel
p. 68. inſtrumentis excutitur. Ouldianum ſitum atque di-
rectio-

rectionem capitis ſub deſcenſu per aperturas mutari defendit. In extractione placentae adhuc iubet, vt ob- p. 72.
ſtetrix, funiculi leui attractione ſolutionem et expulſionem placentae adiuuet, quam ob plura, quae inde oriri poſſunt damna, nos omitteremus. In ſo- p. 73.
lutione placentae totam manum immittit, quod nimium dolorem facit, cum digiti et vola tantum ſufficiant, inferior vero pars manus, quae longe craſſior eſt, commode extra vterum adhuc manere queat. Dubitamus quoque placentam vtero accreſcere (*an-* p. 74.
wachſen) poſſe. In funiculo prolapſo, ob ſitum capi- p. 94.
tis obliquum, verſionem tantum pulſu in funiculo adhuc praeſente inſtituit. Putamus tamen, eam commode quoque in infante viuo applicari, et eius ope fetus ſeruari poſſe, qui alias periiſſent. Smelliana forceps p. 97.
cuius hic mentio fit, recta tantum eſt, non ea, quae ad Leuretianae modum incuruatur. Supra iam ad- p. 99.
duximus, Auctorem cum plurimis recentiorum putare, caput fetus per ſuperiorem aperturam ita deſcendere, vt facies eius et occiput oſſa ilium, aures vero os pubis et ſacrum reſpiciant: in tranſitu autem capitis per peluim et inferiorem aperturam hunc ſitum ita mutari, vt facies nunc coccygis os reſpiciat, qua ratione in partu naturali ſemper fetum procedere notum eſt. Ad hoc in forcipis applicatione, ſi caput ſupra aperturam ſuperiorem haereat, ita attendere iubet, vt ſi facies iam in ſuperiore apertura os ſacrum reſpiciat, illud forcipis ope in latus, et, ſi ad inferiorem aperturam deuenerit, iterum ad coccygem conuertatur. Crudele forte multis videbitur Auctoris p. 99.
Cl. conſilium; ſi oſſa capitis, quantum fieri poſſint, compreſſa ſint, caputque multum turgeat, in infante *viuo* quoque perforationem, neglecta vlteriore forcipis applicatione inſtituendam eſſe. Vix enim putamus quemquam, vel in arte obſtetricia iam ſatis exercitatum, tactu cognoſci poſſe, vlteriorem capitis compreſſio-

pressionem impossibilem esse; nec facile quisquam negabit forcipis ope caput magis adhuc comprimi posse. Quid vero tirones et empirici facient, si proprio eorum iudicio hoc committimus? nonne morae
p. 100. pertaesi omnia capita incuneata aperient? Perterebratione facta forcipis dentatae ope, quam foramini facto immittit, cranium comprehendit, quae cum SCHURERI
p. 102. forcipe *) conuenit. Si facies fetus versus lateralem partem peluis conuersa sit, Smellianam forcipem rectam ita applicat, vt vnum cochlear inter aurem et os pubis, alterum inter caput et os sacrum immittat; fetu vero vsque ad inferiorem aperturam protracto,
p. 106. caput in naturalem demum situm conuertat. Inter signa fetus mortui, qui in vtero adhuc continetur, etiam refert: si ossa cranii ita sibi inuicem compressionis vi imposita sint, vt alterum super alterum emineat; quod paululum dubium nobis esse videtur. Regulas sub versione obseruandas, inter quas plures elegantes omnique attentione dignae sunt, omittimus,
p. 125. cum in compendio hic vix tradere queant. Fundam
p. 128. ad pedes in versione bacilli ope ducit. In dissectione, fetus caput, collo discisso, a trunco separat, truncum extrahit vnci ope et deinde caput. Partum fetus mortui semper difficilius procedere partu viui autumat, cum partes eiusmodi fetus laxae et molles vtero se contrahenti minus resistant. Signa, ex quibus fetus viuus vel mortuus post partum dignosci possit, eleganter proponit.

p. 167. Quartus liber *de puerperio* inscribitur. Lochia sub fine fluxus eorum mucosa, non lactea esse, contra nonnullos recentiorum monet. Puerperas, in quibus versionis ope fetus extractus fuerit, nullos vel paruos tantum dolores post partum experiri Cl. FRIEDIUS Auctor est.

Quinto

*) vid. WALLENBAUMII versionem obseruationum LEURETI p. 522 et tab. III. fig. 13. Confer. fig. 11 eiusd. tab.

Quinto tandem libro, quae circa neonatorum curam obſeruanda ſunt, breuiter explicantur. In tabulis aeneis adiectis delineantur: ſella obſtetricia FRIEDII patris, quae Deuenterianae correctionem ſiſtit, lectulus EIUSDEM, LEVRETI forceps, forceps dentata FRIEDII filii, uncus incuruus Smellianus a LEURETO emendatus, eiusdem LEURETI perforatorium (*perce-crane à deux lames*) idemque inſtrumentum ab Auctore Cl. additi elateris ope egregie emendatum, LEURETI ſcalpellus ad operationem caeſaream et inſtrumentum ad ligaturam polyporum vteri ab eo excogitatum, bacillus cuius ope Cl. Auctor fundam ſub verſione in vterum demittit, FRIEDII patris inſtrumentum in feminis, quae ob collum veſicae dilaceratum perpetuo vrinae ſtillicidio laborant, adhibendum, peſſarium, cet. p. 201.

IV.

PETRI CAMPER epiſtola ad Anatomicorum Principem Magnum ALBINUM. Groningae apud Henricum Crebas. 1767. 4. pl. 4. tab. aen. 1.

Emiſſae huius epiſtolae occaſionem pariter atque conſilium ſatis perſpectum habebunt Lectores, ſi haec tenuerint. Cl. CAMPER in demonſtrationibus ſuis anatomico-pathologicis, quas alio loco indicauimus *) plures accuſauerat anatomicos, quod in tabulis ſuis delineandis e pictorum regula agere et punctum opticum ſeu viſus adhibere conſueuiſſent. Huius conſuetudinis exemplum inter alios commemorauerat EUSTACHIUM et Ill. ALBINUM, atque ne fruſtra id aut ſine ratione dixiſſe videretur, indicauerat quoque, quae putaret tum in Euſtachianis, tum in Albi-

*) Vol. I. vid. Com. noſtr. Vol. X. p.503. Vol. II. Vol. XIII. p. 270.

Albinianis tabulis incommoda inde fluxiſſe, quaeque ipſum mouiſſent, vt vulgarem et magis vſitatam methodum, nempe architectorum modum delineandi, praeſtantiorem indicaret. Id vero aegre non parum tulerat ALBINVS eiusque rei cauſſa litteras ad CAMPERVM miſerat, quibus de iniuria ipſi hac re facta conqueſtus fuerat. Inde factum eſt, vt Cel. CAMPERVS iudicium ſuum de ratione et regula, ad quam Albinianae et Euſtachianae tabulae factae ſunt, hac ipſa epiſtola defendere ſuſciperet. Pluribus itaque exemplis ſtuduit probare, non ſine cauſſa ita ſemet ſentire. Iſta vero exempla, cum ſine comparatione tabularum ipſarum nullo modo intelligi, nec commode in epitomen redigi queant, nunc omittimus. Illuſtrauit quoque totam hanc rem figura, in qua pars baſis cerebri et medullae oblongatae architectorum more delineata, comparatur cum figura ſecunda tabulae decimae octauuae EVSTACHII. In quo exemplo oſtenditur, EVSTACHII tabulam pictorum more delineatam, neruis origines adſignare, quales re vera non habeant. Reliqua huius epiſtolae pars in eo occupatur, vt varios alios leuiſſimos errores in Albinianis tabulis deprehendendos indicet, quas tabulas Beatus Vir, nimis forte humanis viribus confidens perfectas omnibusque plane numeris abſolutas et erroris prorſus expertes eſſe crediderat, ideoque iuſto acrius ſemper defenderat. Vltima ad deſcriptionem, quam ALBINVS anno huius ſeculi viceſimo quinto de methodo Rauiana calculoſos curandi dedit, pertinent, vbi aſſeruerat, ipſam veſicam proxime ad ceruicem eius incidendam eſſe *); quod, ſi de ſola veſicae ſectione ſine ceruicis et proſtatae laeſione intelligendum eſſet, impoſſibilie eſſe, plura multisque aegris fune-

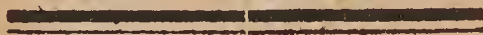
*) vid. Demonſtr. Orat. Pathol. L. II, p. 15. Com. noſtr. Vol. XII, p. 274. Confer quoque ALBINI Annot. Acad. L. IV, p. 148. Com. noſtr. Vol. eod. p. 646.

funesta experimenta docuerunt. CAMPERVS itaque ALBINI verba obscura esse dicit, nec vnquam eum in lectionibus suis eorum explicationem suppeditasse confirmat.

V.

. S. ALBINI Academicarum Annotationum Liber octauus, de tabulis scriptisque suis oportunitate epistolae nuperae PETRI CAMPER V. Cl. Leidae apud Io. Verbeek. 1768. 4. pl. 11.

Totus hic liber annotationum contra praecedentem CAMPERI epistolam directus est, veluti x ipso titulo patet. Tantum tamen abest, vt ea, uae in Albinianis scriptis rerum et obseruationum raestantissima copia deprehenditur, hic quoque expectari possit, vt pauca tantum in hoc vltimo annotationum libro occurrant, quae vlteriore attentione obis digna visa sint. Examinatur vero Camperia-a epistola, a verbo quasi ad verbum, et methodus, ua Albinianae tabulae confectae sunt, omnibus viri-us defenditur. Quod ad descriptionem methodi auianae attinet, docet ALBINUS Ill., se non de fo- vesica incidenda locutum esse, sed id potius vo-uisse, vt ceruicis quoque et prostatae sectio fieret. Quam operandi rationem licet varii Chirurgi non ecte intellexerint, rectius tamen demonstratam esse GARENGEOTO, HEISTERO cet. nec hac de re AMPERUM litem sibi mouere debuisse, ALBINUS l. docet.

VI.

Spicilegia zoologica, quibus nouae inprimis e obſcurae animalium ſpecies iconibus, deſcri ptionibus atque commentariis illuſtrantur cu ra P. S. PALLAS, faſciculus quintus. Be rolini apud G. A. Lange 1769. 4. pl. 5. tal aen. 5. Faſciculus ſextus ibid. eod. pl. 4 tab. aen. 5. Faſciculus ſeptimus ibid. eo pl. 5½. tab. aen. 6. Faſciculus octauus 177 pl. 7. tab. aen. 5.

Ex praefatione, quarto faſciculo praefixa et Petr poli menſe maio a. 1768 conſcripta, intellig mus, Cel. Auctorem, antequam iter per auſtral Ruſſiae Imperii prouincias iniret, in cuius vlterior progreſſu ad Chinenſe nunc regnum iam veniſſe n viſſimae relationes ex his terris teſtantur, ſex faſcic los horum ſpicilegiorum *) ad prelum paraſſe et B rolinum transmiſiſſe. Deſcribuntur vero in qu tuor his, quos iam indicamus, faſciculis inter ali plura quoque animalia, quae Cel. Auctor in muſe Petropolitano vidit, a STELLERO quondam *Kamschatka* eo translata, ignota antea vel perqua obſcura. Quintus et ſextus faſciculus aues, ſept
p. 1. mus vero et octauus piſces continent. In quart faſciculo de *alcarum* genere exponitur, cuius ſpecie licet roſtro inſigniter a ſe inuicem diſcrepent, inte mediis tamen ſpeciebus coniunguntur. Omnes a cae conueniunt corporis anatina forma, id eſt obe et depreſſiuſcula; roſtro ſatis magno, ſed breui vtcunque conoideo, plerumque compreſſo et ſulc obliquis ſcabro; pedibus pone aequilibrium poſiti tr

*) Quatuor priores faſciculos vide Comm. noſtr. Vo XV. p. 491. ſequ.

tridactylis palmatis. Alae pro corpore paruae, color corporis ſuperius plerumque niger, inferius albus. Omnes praeterea *alcae* ſtolidae ſunt, in cauernis vel cuniculis excauatis nidulantur ac noctu latitant, et ouum vnicum tantum ponunt, maximum. Pertinent vero ad hoc genus: *alca arctica*, LINN.; *alca impennis*, ſiue *pinguin arcticus*, L. cum qua ſpecie Cl. Auctor, quamquam roſtri figura paullulum differunt, *phaëthonthem demerſum* et *diomedeam demerſam* LINN. coniungendos eſſe monet; *alca torda*, L. eiusque varietas (an *alca pica* LINN.?); *alca alce*, L. His cognitis iam ſpeciebus nouae: *alca* ſcilicet *cirrhata*, quae cum p. 7.
alca arctica ſatis conuenit, *alca pſittacula*, *alca criſtatella*, et *alca tetracula* adduntur, earumque deſcriptiones iconibus illuſtrantur. Omnes vero ex Kamſchatka et mari inter Aſiam et Americam a STELLERO transmiſſae ſunt. His additur duarum aliarum auium hiſto p. 28.
ria: *diomedeae* ſcilicet *albatri* ſiue *exulantis* LINN. et *cepphi lacteoli*. Et prior quidem auis, quae in auſtrali potiſſimum hemiſphaerio reperiri ſolet, ex STELLERI obſeruationibus etiam quotannis ex hoc hemiſphaerio, hyemem ibidem ſaeuientem fugiens, ab Auſtro in Kamſchatkenſe mare venit et ibidem per aliquot menſes commoratur, non tamen nidificat. Figuram Cl. PALLAS non addidit, cum EDWARDI praeſtantiſſima ſit. Monet vero quaedam de colorum varietate, quae inter has aues ex orientali et auſtrali mari allatas intercedit. *Cepphus la-* p. 33.
cteolus vero, qui ad *colymbos* LINNAEI pertinet, a Cl. Auctore in Belgico littore ſemel tantum et quidem mortuus repertus eſt.

Initium ſexti faſciculi facit deſcriptio noui generis, quod Cl. Auctor *xanthorni* nomine inſignit. *Icteros* vocauit BRISSONIUS aues plurimas huc pertinentes, quae LINNAEUS ad *Orioli* genus retulit. Omnes huius generis ſpecies Americae pro- p. 2.
priae

priae ſunt, et medium quaſi inter *ſturnos*, *oriolos* e
fringillas genus conſtituunt. Sunt vero *xanthorn*
aues mediae magnitudinis, quae ad *picarum* ordinen
pertinent, et roſtro recto, conico, ſubulato, vndiqu
conuexo, acutiſſimo, integroque et in frontem an
gulo corneo excurrente inſtruuntur. Nares iis ſun
paruulae oblongae, denudatae, ad imam roſtri baſi
collocatae. Lingua anguſta, canaliculata, profun
de bifida, laciniis acutis; pili ad oris angulos vel te
nerrimi vel nulli; pedes tetradactyli, digitis antici
ternis extimo medio baſi accreto. Habitu corpo
ris omnes conueniunt et, vti Cl. Auctor colligi
omnes quoque nidos in extremis arborum mirabili
fabricae exſtruunt, e fibris *tillandſiae vſneoidis* côn
textos. Noua ſpecies hic propoſita a Cl. Auctor
xanthornus decumanus ſiue *maximus* vocatur. Sequi
p. 5. tur *graculae longiroſtrae* Surinamenſis auis deſcriptic
quam ad hoc genus pertinere, licet roſtri figura quo
dammodo differat, Auctor pluribus demonſtrat
p. 8. *manaci* porro *ſuperbi*, qui ad *pipras* LINNAEI per
p. 10. tinet; *alcedinis tridactylae* et *maximae*; *todi leucoc*
phali; *anſeris ruficollis* et *hyperborei* atque *anatis cur*
viroſtrae et *anatis* STELLERI. *Alcedo tridacty*
la, a SEBA iam et KLEINIO deſcripta fuit, ſe
pedum ſingularis ſtructura a Noſtro primum obſer
vata eſt. *Picus tridactylus* per totam Sibiriam in
quilinus eſt et a MESSERSCHMIDIO iam in *or*
nithologia Sibirica manuſcripta deſcriptus eſt. D
p. 12. varietatibus in roſtris auium obſeruandis, quibus ti
rones ad nouas ſpecies conſtituendas induci poſſunt
p. 17. atque de genere *todus* vocato in vniuerſum, vari
lectu digna, hic monentur. *Picum ſemiroſtren*
LINN. tantum monſtroſam formam roſtri exhiber
p. 24. aſſerit. *Anſeris ruficollis* anatome breuiter ex MES-
SERSCHMIDII obſeruationibus traditur. *Anſe*
hyperboreus ſtolidiſſima auis eſt et inſigni copia quot

anni

annis a Kamſchadalis leuiſſimo artificio capitur. Aues et piſces quotannis ea potiſſimum loca repete- re, vbi adultae antea nidificarunt et proles excluſa fuit, Cl. Auctor probat. p. 27.

Septimo faſciculo primum ranae ſpecies deſcri- bitur, quam Auctori noſtro Cl. ELLER pharma- copoeus Lubecenſis communicauit. Videtur vero ea eſſe rana, cuius ROESELIUS mentionem tantum fecit *), qui eius deſcriptionem a Cl. I. C. D. SCHRE- BERO Profeſſore Erlangenſi accepit. Primus ta- men fuit ELLERUS, qui mirandam huius *ranae* ſeu potius *bufonis* naturam, qua, vt chamaeleon, colo- res mutat, detegeret, quapropter etiam Cl. PAL- LAS *ranae variabilis* nomen ei tribuit. Color ani- malis eo, quo primum illud conſpiciebat ELLERUS, tempore albus erat maculis latis praſini ſeu grami- nei coloris verruculisque fuluis conſperſus. Con- tactu vero inquietata toto corpore inflari viſa eſt, et albus color ſimul in cinereum diuerſiſſimum muta- batur, perſiſtente macularum virore et verrucarum fuluedine. Somni autem tempore naturalis inter maculas albedo remanebat, color vero viridis macu- larum in cinereum abibat. Solis tandem ardor, quem animal maxime auerſabatur, totius corporis colorem variegatum mutabat in vniformem cine- reum. Ranam, quam SCHREBERUS torpentem inuenit, colorem pallide carneum inter maculas oſtendiſſe, ex ROESELIO patet, ita vt omnino haec rariſſima ſpecies, ob ſingularem hanc colores mutandi facultatem, (quam tamen et in aliis amphi- biis reptilibus, licet minori gradu, reperiri forte fu- tura tempora docebunt) nomine *variabilis* digna omnino iudicanda ſit. Reliqua huius faſciculi piſcium rariſſimorum deſcriptionibus dicata ſunt. Sunt vero piſces, qui hic proponuntur: *cyclopterus dentex*, *cy-* p. 1. p. 6.

 clo-

*) Hiſt. ranarum. Sect. VII. Cap. I. p. 108.

clopterus minutus, *cyclopterus ventricoſus*, et *cyclopterus gelatinoſus*, qui omnes Katſchatici maris incolae ſunt; vltimus eſcae minime idoneus venenati quid
p. 26. alere videtur; *ſcorpaena* porro *didactyla*, paradoxae formae piſcis, ex oceano Indico allatus; *cottus Iaponicus*; *gymnotus albifrons*, qui a LINNAEO iam in Syſt. Edit. XII. deſcribitur, cuius tamen deſcriptio hic emendatur. E regione pinnae ani ex dorſo cir-
p. 40. rhus longiſſimus dependet. Vltimus piſcis eſt *gymnotus notopterus*, in cuius dorſo pinna ſeptem radiorum inuenitur.

Iam ad octauum faſciculum tranſimus, in quo
p. 1. ſequentes piſces recenſentur. *Gobius* SCLHOSSERI, in quo, vt in duabus ſequentibus ſpeciebus, oculi extra cranium protuberant, in vertice ſummo poſiti; *Gobius* KOELREUTERI in *Nou. Comm. Petropol.* Vol. VIII. p. 421 iam deſcriptus; *gobius* BOTTARTI;
p. 19. *gobius lagocephalus*; *gobius cyprinoides*; *coriphaena velifera*, enormi amplitudine pinnarum dorſalis et analis inſignis, quae forte volatui piſcis inſeruiunt, *coriphaena faſciolata*, *callyonymus ocellatus*; *callyonymus ſagitta*; *fiſtularia paradoxa*, quae medium locum inter *ſyngnathum hippocampum* et *fiſtularias* tenet; *centriſcus velitaris*, quem habitu et fabrica euincire docet Auctor Cl., *centriſcos* piſcibus, non amphibiis nantibus, annumerandos eſſe; *diodon mola* a KOELREUTERO etiam in *Nou. Comm. Petrop.* Vol. X p. 440 deſcriptus, quem LINNAEUS pro varietate *molae* SALVIANI habuit; *ſparus inſidiator*, qui ore ſeu maxillis emiſſilibus animalcula capit; *labrus trichopterus* a KOELREUTERO iam *Nou. Comm. Petrop.* Vol. IX p. 452 propoſitus; *gadus blennioides*; *ſalmo gaſteropelecus*, ſeu *gaſteropelecus* GRONOVII, quem ſalmonibus adnumerandum eſſe, pinna adipoſa
p. 33. dorſalis docet, et tandem *ſalmo rhombeus*. Inter ſyngnathos omnes, quos Auctor Cl. vidit, nulli mares fue-

fuerunt, ita vt dubitet, an dentur masculi huius speciei. Pisces non classe, sed ordine tantum ab amphibiis differre, Cl. Auctor ex branchiarum structura, qua sensim ad *amphibia* reliqua *natantia* imo *pedata* et ad *serpentia* accedunt, probat.

VII.

Schwaben zur Arzneygelahrheit und Naturkunde. Erster Band. Nördlingen. 1769. 8. *Bog.* 18.

i. e.

Sueuia ad medicinam et historiam naturalem. Vol. I.

Debemus hoc opus, cuius continuatio promittitur, assiduitati atque studio Cl. GESNERI, Nordlingensis in Sueuia physici. Offert hic primam partem, quae obseruationes medico practicas complectitur, et hoc quoque titulo *) prodiit. Antequam vero ad eius summam, quam hic tradere animus est, deueniamus, instituti huius rationem reddere liceat. In continuatione Cl. Auctor ea, quae medicinam et scientiam naturalem vtriusque historiam attinent, partim a se, partim ab aliis elaborata, colliget, nec non summam libellorum Sueuicorum dignorum, quae recenseantur, breuiter tradet. Quod medicinam spectat, curabitur aeque theoria ac praxis, ac inprimis ea theoria, qua praxis nititur. Nec hic vtiles practicis hypotheses, nec eae psychologicae contemplationes, in quas medici cognitio paullo intimius penetrare potest, ac philosophus, plane omittentur. In historia naturali vero ad Sueuica potissimum producta et ad eorum affinitatem cum chemia, physica et oeconomia respicietur.

Dd 4 1) De

*) *D.* IO. AUGUST. PHILIPP. GESNER *Sammlung von Beobachtungen aus der Arzneygelahrheit. Nördlingen.* 1769. 8.

p. 1. 1) *De dysenteria Nordlingensi 1766 epidemica.* Nulla febre, nullaque inflammatione praegressa, nec ventriculo duodenoque laesis appetituque non prorsus imminuto, excrementa cum sincero sanguine, qui saepenumero et sine excrementis effluebat, solito cum foetore et sine tenesmo ac doloribus copiose emittebantur. Alii magnis doloribus vexabantur, excrementa cum cruore magis foetebant, fusca, viridia et atra apparebant, vbi prognosis erat valde dubia. Carnium vsum spernebant aegri, vegetabilibus tamen et lacte vires per quatuor et sex hebdomadas sustentabantur. Alii rursus de nullis conquerebantur doloribus, etiamsi deiectiones erant copiosae, raro autem cum sanguine, nec multo, coniunctae. Appetitus erat plane prostratus, nec potulenta cupiebant aegri. Ab initio sphincter ani vi sua non destituebatur, qua paulo post fracta, inuoluntarie excrementa effluebant cum frigore membrorum, quod, tribus, quinque, ad summum septem diebus praeterlapsis, mors sequitur. Dispescuit hanc ob rem hanc dysenteriam in tres species, quarum prima neminem, altera nonnullos et tertia omnes interimebat. Euacuantia, et inter quae rhabarbaro praefert oleum, sal et manna, opium, antiseptica et tandem roborantia adhibita sunt remedia. Gummi Arabicum et salab radix frustra dedit.

p. 31. 2) *De pthtisi.* Cum plurima pulmonum vlcera, pthtisin pulmonalem efficientia, de qua hic differitur, in superficie pulmonum et vlcera artificialia, externe facta et tum, cum vlcus internum non detegebatur, vtilia esse Noster autumet, incisiones pectoris in hoc morbo magnopere laudat. Iniectiones suadet et cortici Peruuiano praefert balsamica. Porro et obseruauit Noster, aegros, sitos in latere aegroto, maiorem sentire molestiam, quam in latere sano.

no. Siniſtram manum in duobus, qui ſiniſtro pulmone laborabant, tumidam vidit. In aliis pedes tumebant quidem, ſed ille, cuius latus aegrotabat, magis.

3) *De morbo nigro.* Primarium morbi nigri symptoma eſt materia plus minus atra per os ſiue per aluum eliminata. Eam varii coloris enim Noſter vidit. Porro frigus membrorum cum ſudore frigido, quod ſymptoma, quamquam alii neglexerunt, aeque certum eſt in hoc morbo, lipothymia et pulſus debilis. His accedunt dolores et tormina abdominis cum anxietate praecordiorum coniuncta. Inter medicamenta laudat Noſter aeque vt Cl. MEDICUS magneſiae cum cremore tartari commixtionem. Id quod medicamentum bilioſis morbis admodum conuenire videtur Noſtro. p. 55.

4) *De peripneumonia.* Vbi non ſemper mollem pulſum, quem alii vrgent, obſeruauit. Quapropter diſputat Cl. Auctor de molli et duro pulſu in peripneumonia, variorum Auctorum ſententias, hac de re latas, colligit et examinat. Peripneumonia diſpeſcitur in ſiccam et humidam. Haec eſt periculoſior illa. Caeterum dulcia caute ſunt danda, et gummi ammoniacum praecipue in hoc morbo laudat. p. 80.

5) *De pleuritide in aeſtate.* Menſe auguſto 1766 pleuritide ſicca laborabat iuuenis, qua occaſione Cl. Auctor quaedam de inflammatione, febre et cruſta inflammatoria proponit. Inter cauſſas inflammationis externas refert refrigerium, in quibus morbis ſanguis inflammatorius ſaepenumero ſine dolore fixo et febre adeſt. Inflammationes verae in viuis vaſis ſanguiferis ſunt, et quae in contextu celluloſo aliisque vaſis deprehenduntur, ſunt continuationes verae p. 108.

inflammationis. Ita namque obſtructionem vaſo-
rum ſequitur inflammatio, ſuppuratio, gangræna e
extrauaſatio ſanguinis in contextum celluloſum
Quod autem cruſtam inflammatoriam attinet, ean
dubiam Noſter reddit. Grauidae enim, aſthmatici
tuſſi humida laborantes, tumoribus chronicis affect
ſaepenumero ſaltem mentiuntur cruſtam inflamma-
toriam in ſanguine e vaſis eorum miſſo.

p. 131. 6) *De rheumatiſmo.* Quo cum et ſine febre de-
ſcripto, obſeruationes huc pertinentes Cl. Auctor
collegit. Diurnos vagos rheumaticos dolores leni-
vit purpura ſcorbutica chronica. Rheumatiſmu
calidus diſcutiebatur febre vrticata. Cuius ſede
erat ſub mamma dextra, et excretio cutanea occu-
pabat totum dextrum latus a regione ſubſcapular
vſque ad inguina. Alium, brachii motum impedien-
tem, vidit Noſter interne abire in ſuppurationem
etiamſi coeruleae maculae externae gangraenam mi-
nabantur. Veſicatoriis adſcribit Noſter vim anti-
ſpaſmodicam et carminatiuam. Nec non extracto
aronis tribuit reſolutionem ſine ſtimulo et expecto-
rationem ſine relaxatione. Confecit hoc extractum
ex radicibus et foliis, illud vero, quod ex ſolis foliis
praeparatur, magis ſtimulare, minus vero expecto-
rationi inſeruire obſeruauit.

p. 156. 7) *De glandularum morbis.* Puero, variolis e
morbillis feliciter ſuperatis, circa finem anni decim
quarti, parotis dextra, nec non aliae glandulae ante e
poſt aurem et circa collum tumebant. His accede-
bat in deglutitione boli et hauſtus magni ſenſatio
moleſta, quam pariter vt et tumores per quinque
annos habuerat. Tum lenem aliquando ibi anim
aduertit preſſionem, vbi reſiſtentiam in deglutitione
ſenſit, quem ſequitur ronchus cum eiectione muc

atri

atri, vti aeger referebat. Hac muci autem grifei, tenacis, pellucidi, ftriisque atris immixti eiectione per medicamenta promota et continuata, tumores fenfim fenfimque euanuerunt.

8) *Exemplum morbi neruofi.* Porro obferuauit p. 163. Nofter in iuuene tredecim annorum variarum corporis partium fpafmos, ex impuritate infimi ventris ortos, et ex confenfu neruorum abdominalium cum reliquis neruis a Noftro explicatos, qui mox dextrum, mox finiftrum corporis latus inuadebant, et ab vna parte in alteram, vnius tamen modo lateris, tranfibant. Incipiebat nimirum oculus debilitari et obfcurari, quo reftituto, in vna nafi ala eiufdem lateris frigus leuiufculum, motus vermicularis infecti parui inftar, tenfio in et externa, tum in labio fuperiori et gingiuis, in lingua, faucibus animaduertebatur. His partibus relictis, digiti minimi apicem ftupor occupabat, dein reliquos digitos, vt totam manum vfque ad cubitum. Haec migratio durabat per quartam propemodum horae partem.

9. 10) *De pinguedine in vrinae fuperficie et euomita.* In vrina iuuenis fani cuticula pinguis, quae et lateribus matulae adhaerebat, obferuabatur et vir fatis infignem pinguedinis, quae optimi adipis albedinem et duritiem habuit, euomuit copiam. Qua eiecta, cardialgia, de qua antea conqueftus erat aeger, prorfus euanuit. p. 175.

11. 12. 13. 14. 15. 16.) Eryfipelas finiebatur *vlcere auris*, cuius fuppuratione imminuta, coecitas fubfequebatur, quae, noua fuppuratione excitata, euanuit. *Scarlatinam fine febre* Nofter vidit. Porro *naeuum* in tertia poft partum hebdomate obferuauit, et puerum, *chorea St. Viti* laborantem, curauit. p. 179.

Nec

Nec non in puerperis duabus *delirium et mania* cesſarunt. In delirio camphora praecipue vtilis, et in mania, multis fruſtra adhibitis remediis, lochiisque ac paulo poſt et menſtruis rite fluentibus, ſupermanente, pilulas Starkeyanas polychreſtas, quibus aegra ſanitati penitus eſt reſtituta, valdopere laudat.

p. 194. 17) *De colica ſpaſmodica.* Quacum hernia et alui obſtructio erant coniuncta. Praeter opium, quod dolores quidem leniebat, obſtructionem autem augebat, nihil erat, quod iuuaret. Dedit hanc ob cauſſam extracti hyoſcyami tria grana vna vice, quo aluus liberior non ſolum eſt facta, ſed haemorrhoides, quae huc vſque tantum moliebantur, per octo dies fluebant cum aegri leuamine.

p. 196. 18. 19) *De pertinaci arthritide.* In qua nec non in hyſterico malo extractum napelli ab initio ſecundum STÖRCKII methodum, dein granum ſemis ter de die cum fructu dedit. In aliis ſex grana, vna vice data, nihil effecerunt. Infuſum foliorum aurantii in epilepſia vtile fuit.

p. 199. 20) *De tuſſi epidemica Nordlingenſi infantum.* Aeſtate 1768 finita, haec graſſabatur, quae per duos menſes quadraginta et quod excurrit, infantes interimebat. Erat vera tuſſis ferina, quae, variis remediis fruſtra a Noſtro propinatis, optime vſui pilularum, ex moſcho et extracto nicotianae compoſitarum, cedebat.

p. 204. 21) Finem harum obſeruationum faciunt tentamina *cum cicuta*, interne et externe a Noſtro adhibita. Mammam cancroſam nihil iuuit extractum cicutae, nec compeſcuit perpetuam fere abſceſſuum, in contextu celluloſo iuuenis mox huc, mox illuc for-

formatorum, ſanatuque difficillimorum generationem. In ganglio autem, abdominis tumoribus, arthritide, in genuum tumoribus et vlceribus, in glandulis colli obduratis, in tumore ſubaxillari puerperae, in parotidis tumore, in pertinaci inflammatione ac tumore manus et ſcabie humida multum praeſtitit cicuta.

In acerbis doloribus digiti et cum rigiditate eius p. 220.
coniunctis, poſt inflammationem totius manus relictis, applicuit Noſter magnetem artificialem felici cum ſucceſſu. Quamquam enim ab initio dolores vſque ad animi propemodum deliquium augebantur, et per totam extremitatem ſuperiorem vſque ad mammam vagabantur, tamen, eo ter applicato, dolores ſenſim euaneſcebant, cum digiti mobilitate et totius manus integritate.

VIII.

IOSEPH IACOB PLENCK *Sammlung von Beobachtungen über einige Gegenſtände der Wundarzneykunſt. 1ſter Theil. Wien zu finden bey Rudolph Gräffer.* 1769. 8. *Bog.* 12½.

i. e.

IOSEPH. IACOB. PLENCK collectio obſeruationum, chirurgiam ſpectantium. Pars I.

Variis cauſſis, quibus chirurgi ab obſeruationibus dignis, quae poſteritati relinquantur, vulgandis detinentur, a Noſtro memoratis et refutatis, Cl. PLENCK variis ſcriptis iam clarus, ſecum conſtituit, chirurgicas obſeruationes in continuato quodam opere cum viris, hac arte claris, communicare. Ad quod opus eo vtilius atque perfectius reddendum Cl. Auctor inuitat et alios eruditos, qui rogantur

tur, ſuas obſeruationes tradere bibliopolae huic, atque pollicetur, eas ita, vti ſunt traditae, inſerere. Facit hinc Cl. Auctor cum hac, cuius ſummam cum Lectoribus communicabimus, parte huius operis initium. Quae quamquam praeter nonnullas theorias, quarum ſuo loco mentionem faciemus, et iudicio Lectorum ſubmittemus, nouitatem rerum non adeo prodit, tamen vtilia, ex aliis Auctoribus mutuata et Noſtri obſeruationibus partim illuſtrata, partim correcta in ſe continet.

p. 15. 1) *De optima methodo, vtiles chirurgos reipublicae tradendi.* Ac primum quidem agitur a Cl. Auctore de iis, quae ſcitu ſunt neceſſaria ei, qui chirurgiae deſtinatus eſt. Huc pertinet linguarum cognitio, vbi Cl. Auctor ſolummodo latinam vrget. Dein ad ea, quae chirurgum callere oporteat, progreditur.

p. 59. 2) *De fulguris ac tonitru effectibus in corpore humano.* Cum ante aliquot annos fulgure tactos atque interfectos inſpicere oporteret, nec vllam laeſionem externam Noſter animaduerteret, paulo accuratius in hanc rem inquiſiuit Auctorumque obſeruationes, huc ſpectantes, cum recentiorum phyſica contulit indeque hunc commentarium conſcripſit. Effectibus fulguris itaque omnino conſideratis, eos potiſſimum Noſter, qui in humanum cadunt corpus, contemplatur. Atque hos perſequitur hoc ordine: fulgur interficit ſaepenumero ſine conſpicua corporis laeſione; non raro vnus interimitur ſine alterius laeſione; interdum multos humo proſternit ſine vllius deſtructione; oriuntur ſugillationes in cute et in aliis corporis cauitatibus; relinquit paralyſes, ac vulnera, ſclopetorum ad inſtar; oſſa ſine mollium partium labe diffringuntur et veſtimenta,

mem-

membra, cutis ac crines comburuntur a fulgure; porro ab eo ſaepe fit totius corporis incineratio et metallorum ſolutio.

Materia fulguris eſt materia electrica. Quo fundamento nititur Noſter ad effectus iam commemoratos fulguris explicandos. Materia enim electrica, quam celerrime in ſolidiſſimas penetrat partes, atque, quidquid reſiſtit, diſrumpit, nec non fluidas partes ſummopere expandit. Quod ſi itaque electrica aut fulguris materia humanum tangit corpus, tum omnes humores in vaſis ſuis praeter modum expanduntur. Quo facto, vaſa dilatantur, relaxantur, non raro rumpuntur, inde ſugillationes et extrauaſationes ſanguinis in variis corporis partibus fulmine tactorum ſequuntur. Quod vaſa hic patiuntur eorumque fluida in ſe continentia, id quoque in neruos eorumque fluidum, in quos pariter ac in alias corporis partes agit tonitru et fulgur, cadit. Quibus nimirum paralyſi affectis eorumque ſenſibilitate orbata, irritabilitas organorum vitalium eſt ſublata, ſine qua nulla eſt vita. p. 67.

His demonſtratis, ſingulos, a nobis ſupra indicatos tonitru effectus perſequitur et exempla, eosdem illuſtrantia, ex variis Auctoribus Noſter colligit, tandemque curam addit, quam breuiter hic trademus. Cum vero hi effectus partim totum corpus, partim quaſdam corporis ſolummodo tangant partes, curationem illorum et vniuerſalem et particularem eſſe oportet. Curatio itaque vniuerſalis cernitur in vaſis euacuandis, roborandis et electrica materia e corpore eliminanda. Primum fit venaeſectione et laxantibus antiphlogiſticis, alterum cortice Peruuiano et tertium abſorptione materiae electricae. Hanc abſorptionem iuuant, vti Noſtro videtur, omnia martialia cum cortice Peruuiano et remediis antiphlogiſticis mixta. Quemadmodum P. 93.

enim

enim ferrum omnino, materiam electricam ad f
trahit, vti recentiores docent, sic, in et extern
martialibus remediis adhibitis, his miseris in hun
modum opitulari Noster opinatur.

p. 96. Hactenus de vniuersali, nunc de particulari cu
ratione videamus. Paralyses postulant cantharide
epithemata ex vino seu aceto, aqua diluto, in qu
globuli martiales sunt soluti. Irritabilitate ac sens
bilitate imminuta, deliquioque animi subsequuto
anodyna, spirituosa excitantia iuuant. Atque it
singulis laesionibus in et externis ita, vti chirurgi
praecipit, et Nostri hypothesis suadet, prospicien
dum est. Tandem rationem, cur, vti et HUXHA
MUS iam obseruauit, externe tonitru tacti faciliu
resipiscant, in eo posuit, quod fortasse materi
in organa vitalia non penetrauerit. Caeterum, ii, qu
hoc experti sunt, optimum barometrum in suis cor
poribus habent.

p. 99. 3. *Tentamen nouae theoriae effectuum, quos glo
bus, ex tormento explosus, in aerem impingendo edit
(Luftstreifschüsse).* Variis obseruationibus, han
rem illustrantibus, a Nostro praemissis, ratiocinan
do eamdem persequitur, vbi nec totam hanc rem es
se negandam, nec ad impulsum globulorum, vti LE
VACHER *) placuit, respiciendum, sed in poten-
tiorem vim, quam globulo ipsi inesse oporteat, in-
quirendum esse arbitratur. Atque hanc vim quae-
rit Noster in electricitate cum globulo bellico com-
municata. Quod si enim globulus per cylindrum
tormenti bellici fortissimo impetu atque validissima
vi truditur, hac frictione celeri quidem, attamen
fortissima, fieri debet electricus. Accedit et hoc,
quod globuli hi bellici ex ferro sint constructi illud-
que

*) Mem. de l'Acad. roy. de chirurg. Tom. IV. p. 22.
à Paris. 1768. 4. et Comm. nostr. Vol. XVI. p. 8.

que ad materiam electricam deriuandam et declinandam ſit proniſſimum, et quod horum globulorum, validiſſima vi propulſorum, effectus cum fulguris et electricae materiae effectibus, quam accuratiſſime conueniant. Id quod a Noſtro, accurata comparatione effectuum, a fulgure ac tonitru productorum et ſupra a nobis indicatorum *) cum globulorum, ex tormentis bellicis eiectorum, effectibus inſtituta, ſtudioſe demonſtratur. Rebus itaque ſic ſe habentibus, adducitur Noſter, vt credat, exire ex hoc globulo, e tormento bellico validiſſime protruſo materieque electrica imbuto, ſcintillam electricam, quae intret et laedat illas corporis partes, quas propius progreditur.

Hac itaque theoria defenſa et contra dubitationes, quas Cl. Auctor ipſe fecit ac refellit, tuita, ad methodum horum effectuum ſanandorum deuenit. Inciſione, ſi opus eſt, facta et extrauaſato ſanguine ſeparato, ſuadet fomenta non nimis calida ex aqua ſeu leni oxycrate, in quo globulus martialis ſolutus eſt, ad inflammationem arcendam, dolores leniendos et ad electricam materiam e vulnere attrahendam. Spiritum vini, cum non ſolum augeat dolores, ſed impediat ſuppurationem et promoueat gangraenam, nec non emollientia epithemata prorſus reiicit. Interne laudat ab initio antiphlogiſtica, dein, ſuppuratione imminente, corticem Peruuianum cum extracto martis pomato. Reliquarum praeterea laeſionum, quas inde oriri oportet, in vaſis e. c. neruis, oſſibus e. ſ. p. curatio ex chirurgia omnino diiudicanda eſt. p. 135.

4) *De vſu opii chirurgico.* Annititur Noſter ex acri opii, quem ſentit lingua, ſapore, et ex effectu irritan- p. 143.

*) vid. Comment. noſtr. h. Vol. p. 430.

irritante, si externe applicatur, demonstrare, illud ad irritantia, dolorem, aestum, vt inflammationem efficientia remedia, potius esse referendum, quam ad refrigerantia ac stupefacientia, ideoque Ei opii coniunctio cum irritantibus atque causticis ad sensibilitatem imminuendam valde absona videtur. Ex effectibus itaque opii, a Nostro recensitis, e. c. in cute sana, in partibus inflammatis, in vulneribus iisque venenatis, in spasmis, a vulnere proficiscentibus, in ossium fracturis, ante et post operationes chirurgicas, in herniis incarceratis, in cancro, in odontalgia, apparet, opium nec refrigerans, nec stupefaciens, sed acre, calidum et irritans esse remedium; illudque in omni omnino inflammatione nocere. Quapropter illius vsum in odontalgia, cum inflammatione coniuncta, reiicit, in serosa autem atque rheumatica, quam irritando et saliuationem excitando iuuat, laudibus extollit. Porro in ossium fracturis interne adhibitum opium non lenit conuulsiones, sed auget inflammationem et accelerat gangraenam ac sphacelum. Opii vsum ante et post operationem chirurgicam reiicit, et in cancro mortem praecipitare monet.

p. 167. Caeterum non negat anodynam et stupefacientem opii virtutem. Cum autem illa solummodo a volatilibus eius partibus proficiscatur, eaeque a poris cutis parum inhalentur maximamque partem in auras avolent, non potest ille effectus opii, si externe applicatur, exspectari. Interne autem opio exhibito, praeter eius anodynam et antispasmodicam virtutem hac facultate est praeditum neruos atque vasa irritandi et humorum motus augendi. Omnia autem omnino, quae hic de opii legimus externo vsu, reperimus quoque in materia chirurgica *) a Nostro nuper edita.

5) *Ob-*

*) vid. EIUSD. materia chirurgica *oder Lehre von den Wür-*

5) *Obſeruationes de vulnere diaphragmatis.* Vulnere pectoris quatuor digitorum lato, a ſpina dorſi inter ſextam et ſeptimam coſtam veram, inflicto, aeger ab initio nihil dolorum ſentiebat, dormiebat bene et craſtino die ad labores conſuetos ſe conferebat. Verſus horam autem huius diei decimam atrociſſimos experiebatur dolores, qui ſubinde augebantur, nec vllo remedio cedebant ac ſequentem noctem fere totam perdurabant, quibus remiſſis, aeger iterum dormiebat. Tum mane pulſus febrem indicabat et ſeri, ſanguine tincti, vnciae duae emanabant e vulnere. Poſtea erat difficilior reſpiratio, atque aeger dolorem magnum ſub vulnere ſentiebat, qui, remediis in et externis adhibitis, non cedebat, ſed in deglutitione et profunda reſpiratione creſcebat. Tertio die reſpiratio magis magisque retardabatur, abdomen apparebat tumidum, nec febris, nec dolor ceſſabant. Atque ſic, ſymptomatibus auctis, die ſexto aeger ſubito eſt mortuus. p. 169.

Cadauere aperto, ſiniſtrorſum in media propemodum diaphragmatis et eius muſculoſa pariter, ac aponeurotica parte vulnus vnius pollicis detegebatur. Per quod tranſibat coli aliqua pars, quae ſphaceloſa erat et turgentibus ſcatebat vaſis. Atque haec incarceratio inteſtini ſymptomata ac mortem ipſam effecerunt. Cum enim in hoc aegroto nec delirium, nec ſingultus, neque tuſſis, neque riſus Sardonius, nec ſternutatio, nec vllum ſymptoma, quod diaphragmatis laeſionem proderet, adeſſent, et alii ſanationem vulnerum diaphragmatis ſint largiti; haec vulnera, niſi viſcus abdominis per vulnus premitur, poſſe ſanari, inprimis ſi muſculoſa eius pars eſt vulnerata, et ſpaſmum caninum, qui ſequitur laeſionem diaphragmatis, vti nonnulli obſeruarunt, p. 175.

 non

Würckungen der in der Wundarzney gebräuchlichen Heilmittel. Wien. 1771. 8. p. 376.

non pendere a laeſa aponeurotica diaphragmatis parte, ſed a neruo laeſo, Noſter arbitratur.

p. 179. 6) *De vſu corticis Peruuiani chirurgico* *). Collegit hic Cl. Auctor exempla, vbi cortex eſt adhibitus, nimirum in gangraena humida atque ſphacelo, in ſuppuratione, in ſanandis vulneribus ac vlceribus, in carcinomate, in morbis ſcrophuloſis, in haemorrhagiis, in putridis febribus, ſpaſmis, morbis oculi, in tumoribus induratis, veris inflammationibus, gangraena ſicca atque huius medicamenti commoda et incommoda recenſet. His praemiſit diſquiſitionem partium, corticem conſtituentium, ex qua hoc ſolum annotare volumus: particulas ferreas ineſſe cortici demonſtrat Noſter ex eo, quod magnes corticem attrahere dicat.

IX.

Mémoire ſur les argilles, ou recherches et experiences chymiques et phyſiques ſur la nature des terres les plus propres a l'agriculture et ſur les moyens, de fertiliſer celles, qui ſont ſteriles. Par Mr. BAUME'. A Paris chez Lacombe. 1770. 8. Pl. 7.

h. e.

Commentatio de argilla, ſeu diſquiſitiones et experimenta chemica nec non phyſica, de natura terrarum, ad agriculturam aptiſſimarum, deque methodo, terras, quae ſteriles ſunt, fertiles reddendi. Auctore Cl. BAUME'.

Commentatio haec, vti Cl. Auctor in praefatione notat, cum aliis de praemio, quod Academia

*) Eadem a Cl. Auctore ſunt repetita in materia chirurgica ſupra iam memorata p. 280.

mia Burdigalenſis pro explicanda quaeſtione de argilla in vſum agriculturae chemice diſquirenda ad annum 1767. conſtituerat, certauit, neque tamen obtinuit. Conqueritur autem Cl. Auctor, ambitum huius quaeſtionis nimis amplum eſſe, et academiam melius egiſſe, ſi quaeſtionem in duas diuiſiſſet, duplexque praemium conſtituiſſet. Quaeſtio autem haec fuit: *Quae ſint principia argillae conſtitutiua, et mutationes naturales, quas ea patitur, et quae ſit methodus, ad quam argilla fertilis reddi poſſit.* Cum videret Noſter, quaeſtionem hanc ex tribus membris conſtare, tractationem quoque in tres partes diuiſit. Primo nimirum oſtendit, quae ſint argillae partes conſtitutiuae, deinde mutationes naturales, quas patitur argilla, pertractat, tandem methodum, ad quam argilla fertilis reddi poſſit, explicat.

Argillam ex terra vitreſcibili, cum acido vitrio- p. 4.
lico coniuncta, conſtare, per experimenta chemica probare annititur, ita tamen, vt pro diuerſis argillae ſpeciebus diuerſam dicti acidi copiam, in aliis maiorem, in aliis contra minorem animaduerteret. In vniuerſum tamen, acidum vitriolicum argillis coloratis maiori ſemper in copia ineſſe, quam albis, easque ſemper minus tenaces minusque glutinoſas, quam coloratas, eſſe notat. In cauſas inquirens Noſter, cur argillae albae minus glutinoſae ſint, primo oſtendit, defectum hunc eo deducendum eſſe, quod moleculae earumdem minus ſubtiles fereque ſemper cum magna quantitate micae commixtae ſint, qua in re tamen Cl. Auctori aſſentiri non poſſumus; ſiquidem manifeſta exempla argillae albae proſtent, quae partes ſubtiliſſimas et ab omni micae interpoſitione liberas oſtendunt. Altera cauſa, quam addit, magis probabilior videtur, ſi dicit, eiusmodi argillas naturam ſenſim mutatam oſtendere, et acidum earum quoad partem euanuiſſe, ita, vt cha-

racter argillae ſenſim paulatimque ceſſare incipiat. Glutinoſam itaque et tenacem argillarum indolem extremae molecularum diuiſioni, et ſtatui ſalino adſcribit, atque ob has cauſſas argillam ad retinendam aquam idoneam fieri, autumat. Ad phlogiſton illud ſubtiliſſimum, argillis maiori minoriue copia inhaerens, non attendit Cl. Auctor, licet per experientiam edocti nobis perſuadeamus, hoc omnino cum acido vitriolico coniunctum ad glutinoſam tenacemque argillarum indolem, multum conferre.

p. 12. Sed audiamus argumenta, per quae ſtatum argillae ſalinum et acidi vitriolici praeſentiam probare ſtudet Noſter. Argillam cum nitro et rurſus cum ſale marino commiſcuit, et deſtillationi ſubiecit, ſicque ſpiritum nitri et ſpiritum ſalis prodire, ex capite vero mortuo, vel arcanum duplicatum, vel ſal mirabile obtineri, perhibet, manifeſto indicio, quod acidum vitriolicum, ex argilla proueniens, cum alcali nitri et ſalis connubium inierint. Immo, quod magis mirandum, ſex vncias porcellanae chinenſis, in puluerem redactae, cum vncia vna nitri commixtas deſtillationi ſubiecit, et ad primum ſtatim ignis gradum vapores acidi rubros tranſiiſſe, animaduertit. Itaque acidum vitriolicum, licet vaſa porcellana igne fortiſſimo cocta ſint, ad minimum tamen quoad partem vaſis iſtis adhuc inhaerere, coniicit. Cum alcali fixo et carbonum puluere argillam mixtam et fuſam hepar ſulphuris largiri, ex quo ſulphur praecipitari poſſit, praehibet. Argilla, vt porro oſtendit Noſter, aqua ſaepius decocta, poſthac colata et euaporationi ſpontaneae relicta, materiam puluerulentam cum paruis cryſtallis ſquamoſis, micae inſtar, remixtam praebet; caeterum aqua cum argilla decocta ſaporem fatuum et durum, vt durae fontium Pariſienſium aquae, excitat. Ex decocta aqua, ſi alcali fixum ei additur, terra alba praecipitatur, quae ſiccata terrae alumi-

nis

nis similis est; liquor vero, post praecipitationem superstes, si euaporatur, tartarum vitriolatum praebet. Ex his itaque, argillam substantiam salinam, ex terra et acido vitriolico compositam esse, colligitur.

Terram hanc eiusdem naturae esse, ac terram aluminis, experimenta euincunt. Si terra aluminis, per alcali fixum ex alumine praecipitata siccatur et igni exponitur, sonitum crepitantem ea excitat; humida adhuc glutinosa et tenax est, aquam fortissime retinet ignique fusorio exposita non funditur, fortissimo igni resistit, cumque aequalibus partibus cretae igni exposita in vitrum non verti dicitur. Eadem experimenta cum terra, ex decoctione aquae cum argilla praecipitata, si instituuntur, eadem phaenomena praebent. Si porro quatuor vnciae terrae aluminis cum duabus vnciis aluminis decoquuntur, decoctio saporem aluminosum vltro non excitat, sed saporem aquae crudae fontium Parisiensium habet, sique eadem decoctio euaporationi spontaneae in aere libero exponitur, post aliquot menses crystallos paruas, squamosas, vt argilla, cum aqua decocta praebet. Si insuper argilla cum acido vitriolico diluto coquitur, et euaporationi spontaneae posthac relinquitur, crystalli aluminis perfectae obtinentur. Argillam cum acido nitri vel acido salis digestam, post longum tempus liquores tinctos praebuisse, hosque euaporationi spontaneae relictos, crystallos aluminis dedisse, Noster perhibet. Eadem phaenomena obseruari, si terra aluminis cum acido nitri vel acido salis digeratur, asserit, et ex cunctis hisce experimentis terram aluminis, terramque argillae, per acida solutam, vnius eiusdemque naturae esse, concludit. p. 22.

Quod ad naturam terrae, ex argilla separatae, p. 36. itidemque terrae, ex alumine obtentae, attinet, easdem naturae vitrescibilis esse, et eamdem indolem, quae in quarzo, arena, aliisque lapidibus vitrescibilibus puris vel pene puris obseruatur, habere Noster

 ster

ſter nunc oſtendit, et experimento probat. Oct[o] nimirum vncias arenae bene tritae cum libris duabu[s] cinerum clauellatorum forti igne fudit, et maſſam obtinuit, ex qua, ſi aeri libero exponitur, notu[s] ille liquor ſilicum per deliqueſcentiam ſpontaneam obtinetur. Maſſam hanc aqua ſoluit, poſteaque aci- do vitriolico ad ſaturationem vſque inſtillato, praeci- pitatam terram obtinuit, quae, adhuc madida cum acido vitriolico diluto digeſta, per euaporationem ſpontaneam ſex ſeptimanis praeterlapſis, cryſtallos aluminis perfectas praebuit. Eandem hanc terram cum acido nitri digeſtam cryſtallos nullas, cum aci- do ſalis vero ſpicula parua ſaporis ſtyptici dediſſe Noſter notat. His itaque obſeruatis, terram argil- lae, terram aluminis et terram ex liquore ſilicum praecipitatam vnius eiusdemque naturae eſſe, colligit.

Progredimur cum Cl. Auctore ad alteram partem
p. 41. quaeſtionis, vbi de mutationibus naturalibus argil- lae agitur. Ad tria momenta hic attendit Noſter: primo enim exponit, quae ſint mutationes, quas pa- titur argilla, ita tamen, vt formam nondum exuat, licet natura eiusdem paululum mutetur; deinde eas mutationes recenſet, per quas natura argillae pror- ſus mutatur, ita, vt nouam formam induat, noua- que corpora producat; tandem mutationes annotat, quae argillae contingunt, quando in corpora vege- tabilia et per haec in animalia tranſit. Quod ad pri- mum momentum attinet, leuiſſima argillae mutatio eſt, ſi colorem temporis tractu perdit, quod fit, ſi phlogiſton eiusdem cum aliis corporibus coniungi- tur, quo facto natura eiusdem quodam modo mu- tatur, et ad alborem perfectum obtinendum non niſi tempus requiri dicitur, ſed haec mutatio non niſi praeparatoria ad alias maiores ſubeundas eſſe vi- detur. Si enim argilla album colorem obtinet, eam- dem ſubtilitate et glutinoſa indole deſtitui, tactu mi-
nus

nus mollem ſeu lubricam fieri, moleculas eiusdem agglutinari inter ſe inuicem et materias terreſtres, ſabuloſas et micas coloratas vel non coloratas formari, immo adeo ex argilla ſic mutata, talcum, amianthum et cretam brianzonicam ortum ducere, Noſter autumat.

Terram, quae in vegetabilibus et animalibus continetur, argillaceam eſſe, ideoque ad nutritionem vegetabilium argilla opus eſſe, Cl. Auctor aſſerit et experimenta, hunc in finem inſtituta, communicat. Si cineres vegetabilium aqua elixantur, elixati autem cum acidis digeruntur, ſolutio eorum cum calore et efferueſcentia perficitur. Solutio cum acido vitriolico facta, cryſtallos aluminis, cum cryſtallis ſeleniticis mixtas, praebet; cryſtalli tamen ſeleniticae ab illis, quae cum terra calcarea, in acido vitriolico ſoluta, obtinentur, aliquantum differunt. Solutio, cum ſpiritu nitri facta, cryſtallos valde adſtringentes, cum materia mucilaginoſa remixtas, largitur, et ſolutio, cum acido ſalis facta, cryſtallos valde adſtringentes exhibet. Ex his patere putat Noſter, terram argillaceam eam eſſe, quae partem vegetabilium conſtituat, ita tamen, vt cum aqueo et oleoſo principio coniuncta ſenſim, ſenſimque ad naturam terrarum calcarearum quidem inclinet, ſed neutiquam in eiusmodi terram mutata ſit. Si enim cineres cum acidis vegetabilibus digeruntur, factaque poſthac ſolutio in aere libero euaporatur, cryſtalli obtinentur, quae quidem cryſtallis, ex terra calcarea et acido vegetabili obtinendis, ſimiles ſunt, minime autem, ſi calcinantur, calcem viuam praebent, cum tamen cryſtalli, ex terra calcarea vera et acido vegetabili obtentae, ſi calcinentur, calcem viuam praeberent. Quod tandem ad terram animalium ſpectat, oſſa cum acido vitriolico digeſſit Cl. Auctor, et ex ſolutione eorumdem alumen cum multis cry-

p. 47.

 ſtallis

ſtallis ſeleniticis ſeſe obtinuiſſe, perhibet. Terram, ex ſelenite hoc per alcali ſeparatam, calcinationi quidem ſubiecit, ſed nullam calcem viuam obtinuit. Itaque terram animalium, terram argillaceam magis adhuc, quam in vegetabilibus mutatam eſſe, et ad terrae calcareae naturam magis accedere, valde tamen adhucdum ab ea remotam, quodammodo inter terram argillaceam et calcaream medium locum tenere, colligit.

p. 59. Ad tertiam partem quaeſtionis, vbi oſtenditur, quomodo argilla fertilis reddi poſſit, accedimus. Argilla ſola absque aliis admixtis terris vegetationi non fauet, ſed potius nocet. Firma enim eius compages et conſiſtentia facit, vt neque radices vegetabilium ſe extendere, neque germen prorumpere poſſit. Caeterum quoque argilla, ſemel humefacta. ob tenacitatem impedimento eſt, quo minus aqua pluuialis penetret; cumque inſuper aqua, nequaquam penetrans, in ſuperiore parte retineatur, fit omnino, vt caules, aquae continuo immerſi, putreſcant et corrumpantur. Cum itaque argilla has ob cauſas vegetationem impediat, nihilominus tamen ob terram ſuam maxime neceſſaria eſſe videatur, alias terras et materias ei admiſcendas eſſe, ſequitur. Vt pateat, quae ſint illae materiae, quae cum ſucceſſu admiſceri poſſint, humum ſeu terram fertilem optimae notae Noſter diſquiſiuit. Vncias nimirum ſedecim eiusdem cum aqua commiſcuit, poſthac partes ſubtiliſſimas, aquae inhaerentes, a craſſioribus, fundum ſtatim petentibus, leni vaſis inclinatione ſeparauit, ſicque ſex vncias ſabuli craſſioris, in fundo collecti, obtinuit. Terram illam ſubtilem cum aqua ſeparatam poſthac collectam et exſiccatam cum aceto digeſſit, ſicque terram calcaream extraxit, quae, ope alcali affuſi ſeparata, quatuor vncias pondere aequauit; terra autem ſuperſtes, pondere ſex vnciarum, argilla communis

munis fuit. Itaque ſuadet Noſter, ſolo argilla-ceo terras calcareas, ſabulum et arenam, margam et ſimilia admiſcere, ſicque ſolum argillaceum aptum reddere. Cum autem ſola terrarum miſcela agrum nondum fertilem reddat, niſi in iis fimus adhibeatur, varias tunc eiusdem ſpecies examinat. Primo igitur oſtendit, diſtinctionem receptam inter fimum calidum et frigidum falſam eſſe, et fimum equinum vaccino calidiorem non eſſe, licet accumulatus fimus equinus prae vaccino calidior appareat. Hanc vero rem ab eo, quod fimus equinus ſiccior ſemper ſit, deducendam eſſe, nec vnquam, niſi in cumulos collectum fimum equinum calorem fouere, aſſerit. Diſcrimen tamen omnino inter varias fimi ſpecies admittendum eſſe, aliumque magis ſiccum, alium humidum reperiri, inque aliis maiorem copiam materiae ſalinae et ſaponaceae, in aliis vero minorem eiusdem deprehendi, ideoque alium maiorem aliumque minorem vtilitatem praeſtare, concedit, et præ reliquis ob indolem bonae notae fimum ouillum commendat. Ad effectus fimi attendens oſtendit; 1) fimum terras minus tenaces reddere, et eo diſponere, vt aquae aeriſue tranſitum permittant; 2) fimum, putrefactione abſoluta, materiam ſaponaceam et terram vegetabilem valde diuiſam relinquere, ſicque fertilitati quouis modo proſpicere. Tandem cineres vegetabilium ob terram inprimis vegetabilem et argillaceam, quam contineant, porro vrinam putrefactam et excrementa humana, ſi per longum prius tempus aeri libero exponantur, vt ſal volatile, plantis noxium, diſſipetur, optimo cum fructu adhiberi poſſe, arbitratur.

X. HENR.

X.

HENR. IOACH. NEPOM. CRANTZII S. C. A. Maiestatis Consiliarii etc. Stirpium Austriacarum Pars I. continens fasciculos tres, editio altera auctior; Pars II. continens fasciculos tres, editio prima. Viennae, impensis Krausii 1769. 4 mai. alph. 2 pl. 20. tab. aen. 18.

In colligendis, examinandis, describendis et ad sua genera speciesque reducendis Austriacis plantis singularem operam collocasse Ill. Virum, alio tempore monuimus, simulque instituti rationem, per partes scilicet, siue fasciculos earum descriptionem euulgandi, notauimus et fasciculi primi ac secundi, quibus plantae *antiscorbuticae* et *multistamineae* continentur, recensionem exhibuimus *). Accessit postea tertius fasciculus siue classis *vmbelliferarum*. Tres hosce separatim editos fasciculos, nunc denuo altera hac editione auctos et in vnum volumen congestos accepimus, simulque tres alios, quibus classis *ringentium*, *papilionacearum*, et *orchidum* comprehenditur, nunc prima vice obtinuimus. Hoc itaque volumine maxima parte absolutam euulgauit suisque obseruationibus egregie illustrauit Austriacam Floram Ill. Auctor; reliquas, quae adhuc desiderantur, classes, ab indefesso Eiusdem labore expectamus et exoptamus.

Cum e primo et secundo fasciculo, de quibus iam dictum est, accessiones nouae difficile eruantur, pergamus ad Partis I. fasciculum tertium, antea seorsim quoque editum, hac altera editione auctum, qui plantas *vmbelliferas* continet. Harum genera primario ex seminibus definire, et duos ordines constituere

*) Vid. Comment. nostr. Vol. XIII. Part. III. p. 410.

tuere voluit Cl. Auctor. Semina enim gerunt vel *alata*, vel *costata*, quae vltima et *striata* dici possent. *Alata* vel *alam* habent *marginalem* tantum, vel *marginalem* et *dorsalem* simul; *Costata* autem siue *striata* semina vel *nuda* sunt, vel *tecta*. Ad *alatas marginales* pertinent *Tordylium*, *Heracleum* et *Selinum*, quas porro inter se separauit Cl. Auctor propriis characteribus. *Tordylio* florem radiatum, semen suborbiculatum et alam crenatam; *Heracleo* florem plerumque radiatum, semen plano cordiforme, alamque membranaceam, et *Selino* florem regularem, semen rotundatum aut oblongum alamque membranaceam tribuit. *Marginalem et dorsalem alam* habent *Angelica* et *Laserpitium*; vtrumque genus florem regularem, prioris autem semen alis dorso nucleari abscissis, posterioris semen molendinaceum est. *Semina costata nuda* gerunt plures plantae, scilicet *Siler*, flore regulari, semine late longo, 4. 5. costato: *Chaerophyllum* fructu oblongo, aut in acum terminato: *Ligusticum* fructu oblongo et chaerophyllo paulum breviore: *Oenanthe* fructu ex cylindrico anguloso, armis coronato; *Bupleurum* fructu profunde sulcato, foliis integris, petalis flauis; *Seseli* fructu plus minusue ouato, foliis diuisis, corollis nunquam flauis; *Coriandrum* fructu sphaerico: *Apium* fructu solide cordiformi, aut ex lata basi acuminato minutulo. *Semine tecto* conueniunt, ast fructu membrana plicata tecto *Astrantia*, fructu villoso vel lanugine obducto *Libanotis*, et fructu aut pilis, aut setis, aut aculeis armato *Caucalis* differunt. Haec genera omnia *habitu absoluto* vmbelliferas referunt; sunt vero et quaedam, quae cum iisdem maximam similitudinem habent, ast aliqua vel vmbraculi, vel seminum binorum, mediae axi affixorum, ratione deflectunt et ita *habitum deliquescentem* sistunt, vt est *Eryngium* vmbella

bella ſimplici multiflora, in receptaculo commun
conico capitata praeditum. Specierum ad haec ge
nera pertinentium et in Auſtria creſcentium, no
ſolum nomina enarrauit, ſynonymisque ac locis na
talibus additis illuſtrauit, ſed et fere omnes copioſiu
deſcripſit; rariorum delineationes adiecit et in varie
tates, more ſolito, ſtudioſe inquiſiuit Cl. Auctor. E
cum in ſpeciebus rite conſtituendis et ordinandi
praecipue verſatus fuerit, nonnulla quoque de iis
dem annotemus. *Heracleum* hirſutie et diſſectione fo
liorum admodum variare frequenter vidit, hinc et
Brancam urſinam offic. Panacem Botanicorum, elegans
aut *problematicum*, *palmatum* denique et *anguſtifolium*
p. 155. in vnam ſpeciem coegit nomine *Heracleum prothei*
p. 161. *forme foliolis pinnatifidis, petalis auriculatis. Paſtina-*
cae genus forte totum ad *Selinum* amandauit, *officina*
lem dixit *Selinum Paſtinacam off. foliis pinnatis lanceo-*
latis baſi ſemitrilobis. Ita et *Peucedanum officinale*
Imperatoriam, nec non *Athamantae ſpecies*, *Cerua-*
riam et *Oreoſelinum* LINN. *Selini* fecit ſpecies. *Car-*
uifoliam CHABRAEI ſtirp. Icon. p. 389. etiam pro
Selini ſpecie aſſumſit, longumque addidit de hac con-
trouerſa planta commentarium, quo miram, qua ea-
dem laborat, confuſionem aliquo modo extricaret.
Inter alia monuit, *Caruifoliae* ſuae ſemina, *Paſtinacae*
germanicae ſimilia, tribuiſſe IOH. BAUHINUM et
delineaſſe VAILLANTIUM, minime autem cum
Angelicae ſylueſtris ſemine conuenire, vt contendit
DILLENIUS; vix condonando hinc errore eandem
ſemper *Seſeli* generi incluſiſſe. LINNAEUM. *Seli-*
num caruifolia LINNAEI edit. Spec. II, p. 350 nec
p. 183. CHABRAEI, nec Auctoris planta eſſe videtur. *La-*
ſerpitii quaedam ſpecies genus, *Siler* dictum, conſti-
tuunt. Ita *Laſerpitium Siler* LINN. *Siler montanum*
foliis integris glabris longe ellipticis ſine aculeatis, et *La-*
ſerpitium trilobum L. *Siler trilobum foliis amplis laurinis*
trilo-

trilobis incisis, dixit et de vltima in specie monuit, in magnam incidere LINNAEUM confusionem, dum *Laserpitia* et *Silera*, quae multo botanico iudicio distinxerunt alii, ita confundit, vt stirpes foliis conuenientes, discrepantes semine, distingui amplius non possint. *Scandicis* genus cum *Chaerophyllo* combinauit. *Chaerophylli bulbosi* semina ouata non bene pinxisse RIVINUM, monuit, cum sint longa, angusta, striata, immatura vero in principio sursum latiora videri, obseruauit. Non florentem plantam in *Cicutae* extractum cogi a Viennensibus pharmacopaeis certo nouit Auctor, et eiusmodi extracto Viennensi plurimae decipiuntur nationes. In *Chaerophyllo hirsuto* caulem aequalem, folia incisa acuta, et semina subulata pro charactere specifico habuit LINNAEUS, plantam autem primum modo signum ostendere, secundum et tertium vix multae vtilitatis esse in distinguendis Chaerophyllis, Ill. Auctor contendit, eamque definitionem magis *syluestri*, quam *hirsuto* conuenire asserit, hinc dixit plantam *Chaerophyllum hirsutum*, *caule aequali seminum striatorum corniculis maxime distantibus*. *Mutellina* IOH. BAUH. a LINNAEO ad *Phellandrium*, ab HALLERO ad *Seseli* relata: idem *Phellandrium aquaticum*, nec non *Aegopodium* et *Meum* factae sunt *Ligustici* species; *Meo* semina glabra striata haud bene LINNAEUM tribuisse, monuit, cum sint costis foliaceis satis eleuatis in alpibus praedita. *Pimpinella tenuifolia* RIV. est *Seseli bienne caule erecto admodum folioso, et Hippomarathrum* KRAMERI dicitur *Seseli articulatum, inuolucro peluiformi*. *Falcaria* a *Sio* ad *Seseli* quoque amandatur. *Coriandri* species aliis huc relatis, multum auctae fuerunt. *Aethusa* dicitur *Coriandrum Cynapium, caule distorto, inuolucellis dimidiatis pendulis*; *Conium maculatum* nominatur *Coriandrum cicuta, caule maculato foetidum* et *Sium latifolium* LINN. *Coriandrum*

p. 189.
p. 194.
p. 199.
p. 204.
p. 210.

drum latifolium caule argute angulato, foliis latis pin-
p. 214. *natis ferratis.* *Pimpinella faxifraga, Ammi maius*
p. 222. et *Carum carui Apii* factae funt fpecies. *Libanotis*
genus reftitutum, *Athamantam cretenfem* et *annuam* LINN. inprimis continet, de vtriufque fpeciei differentiis copiofius expofuit Ill. Auctor. De *Cauca-*
p. 224. *lide grandiflora* et *leptophylla* monuit, qui duas has plantas fub eodem genere cogunt, in charactere generis inuolucri vniuerfalis mentionem facere haud quaquam debere; cum illud faepe nullum fit, notante iam HALLERO, quod et in *leptophylla* faepius Cl. Auctor obferuauit. Inuolucris *grandiflorae* femina coercentur, dum *leptophyllae* nuda funt inuolucris linearibus reflexis; etiam in feminibus eft differentia: cornicula perianthii in *grandiflora* praelonga deflexa funt; in *leptophyllae* feminibus autem admodum exigua conniuentia. Ad *Caucalidem* etiam reduxit *Daucum* et *Saniculam*.

Fafciculus IV. ringentes continet plantas. In
p. 243. *Saluiis* ftamina bifurcata effe, negauit, vnum potius vectis crus ftamini fupponi, vt mediante articulatione mobile fit, affumfit; in *glutinofa* et *verticillata* laciniarum calicinarum fupremarum coalefcentiam vidit et hinc calicem bilabiatum, in quinque dentes fiffum ex charactere generico expungi debere, monuit. In *Leonuro Cardiaca*, antheras, glandulis ornatas, nunquam inuenit, vel eiusmodi effe, quales in plurium ringentium antheris e. g. Teucrio montano exiftunt. *Teucrium* et *Aiugam* coniunxit, *geneuenfem pyramidalis* varietatem ftatuit et in vtraque bracteas florales fere femper tridentatas, mediamque laciniam haftatam effe, cognouit. *Galeopfidem* ad *Lamium* reduxit et calicem quinque ariftatum, corollae faucem vtrinque in plerisque denticulo plus minusue fpectabili praeditam, et labium fuperius fornicatum pro charactere affumfit. *Lamium Galeobdolon* denti-

culis

culis destituitur et peculiare genus constituere commode posset. *Stachys annua*, quae dicitur *Stachys betonica foliis basi attenuatis*, *corollae galea erecta*, in vmbra nata, galeae dorsum pilosum, eamque in summitate tridentatam, aut crenato fimbriatam, albam, lateraliter punctis purpureis pictam, barbam vero sulphuream longo ex fauce sulco donatam et stamina villosa, apice geniculata, suspendentia, antheras punctis osseis quasi coralliis albis, aspersas, obseruauit; plantae vero, in sole educatae, strictior asperiorque habitus, rictus maior, faux recte fere dimissa, stamina purpurea, superius vtrinque geniculata, antheras punctis osseis haud aspersas habebant. *Stachys alpina*, quae ab *alpina* LINNAEI forte diversa est, galeam intus pilosissimam et stamina posteriora, crure instructa, gerit, ideoque, annon nouum inde genus constitui debeat, a Cl. Auctore quaeritur. *Ballotem* ad *Marrubium* reduxit et pro charactere assumsit calicem hypocrateriformem seu quinque aut decemdentatum, semper decem striatum, cum constanti vna in vtraque harum notarum praesentia, scilicet verticillorum involucris linearibus, aut galea superiori recta semibifida. *Clinopodium*, quod confundi posset cum *Ballote*, habet calicem bilabiatum et nunquam decemstriatum. In *Prunella* calicem praecipue descripsit mirumque dixit: est bilabiatus plicatilis, labio superiore ex gibbositate ascendenti, lato, tridentato, ex latere in facie anteriori dependent duae auriculae, quae inferiore iunguntur labio, latiores superne in angulo coniunctionis cum labio superiori in spinulam terminatae; labium inferius, in duas lacinias ascendentes aristatas sectum, delapso flore, ad superius accedit, naturaliter plicatile, ne semina elabantur; stamina non bifurca, sed in summitate duplici tubere instructa vidit Ill. Auctor, antherasque in nondum apertis floribus didymas,

P. 269.

p. 279.

orbiculari placenta, cuius lateri filamentum inſera
tur, iunctas, hinc turgentibus antheris ſolummod
p. 282. findi, probabiliter concludit. In *Origano vulgari* an
theras in ſingulo ſtamine, mediante divergente crur
articulatas, duas inuenit, hinc in ſtaminibus quatuo
antheras octo, quae autem marcidae contrahuntu
et ad ſe accedunt. In *Orobanche* calicem conſtante
bifidum, ſtigma vero bifidum, tri- et quadrifidu
obſeruauit; inter *maiorem* et *laevem* LINNAEI, d
ſtinctionem certam non inuenit, hinc *laeuem* pr
varietate *maioris* aſſumſit. Praeter veras labiata
ſiue ringentes hoc etiam faſciculo recenſuit reliqua
flore monopetalo irregulari praeditas, quas, qu
niam multum cum labiatis commune habent, *del*
queſcentes dixit, vt ſunt *Lycopus*, *Verbena*, *Men*
p. 353. *tha*, *Veronica*, *Digitalis* et *Limoſella*. Cur vltima
didynamiis, dum nulla hic ſubordinationis poten
tia appareat, LINNAEUS inſcripſit, cur alii rin
gentibus, et vltimo perſonatis, qui manifeſtiori e
rore eius folia oppoſita argutulataque facit, et flor
ſolitarios axillares, *Centunculum minimum* cum *Lim*
ſella aquatica confundens Cl. ADANSONIUS? qua
ſtionem addidit Ill. Auctor; nil ringentis ſeu perſ
nati ſe vidiſſe aſſerit et characterem generis, a LI
NAEO traditum, intelligi non poſſe, contendi
hinc alium dedit: Calix ſcilicet eſt quinquefidus
corolla campanulata, quinquefida, aequalis, ſtigma
capitato minores in quadrato antherae quatuor ſubi
ctae, capſula vnilocularis, biualuis, polyſperma.

Papilionaceas comprehendit *Faſciculus V*, ex qu
bus illae, quae *habitum abſolutum* referunt, vel ſt
mina omnia connata et ſtigma imberbe habent,
eſt *Geniſta*, *Ononis*, *Anthyllis*, vel ſtamina nouen
modo coalita, harumque aliae vel ſtigma pubeſcen
vt *Orobus*, *Lathyrus*, *Vicia*, vel ſtigma imberbe,
Cytiſus, *Lotus*, *Eruum*, *Trifolium*, *Aſtragalus*, *Phac*

Hedy

Hedyſarum, *Coronilla*, *Hippocrepis* et *Medicago*, *ha-*
bitum deliqueſcentem referunt *Fumaria*, *Polygala*. *Ge-*
niſtae fructum vnilocularem non bene tribuit LIN-
NAEUS, cum in nonnullis etiam multilocularis
eſſe ſoleat, quod praecipue in *tinctoria* obſeruauit
Ill. Auctor, in *ſagittali* alae reliquis petalis breuio-
res non ſunt, ſed carinae longitudine, neque vexil-
lum carina dimidio breuius, ſed alarum et carinae lon-
gitudine, ſtigma involutum in hac ſpecie videre Ill.
Auctor non potuit. In *Lathyrorum* hiſtoria defini- p. 380.
tiones, ex cirrhis deſumtae, ſaepe erroneae ſunt, imo
et foliorum, verbis non ſatis expreſſa forma, ſaepe in
errorem ducunt. In *Lathyro cicera* cirrhos poly-
phyllos, imo ſaepe ramoſos folia minime lineari
lanceolata, ſed ex ouatis oblonga, plantamque totam
hirtam et aſperam, internodia membranacea rigida hi-
ſpida et petiolos latere membranaceo ſiue ſtipulato
praeditos obſeruauit et in *pratenſi* cirrhos modo mo-
nophyllos, modo di et triphyllos, immo etiam ramo-
ſos, et folia vtrinque acuta, eandemque mutationem
et in *ſylueſtri* vidit Ill. Auctor. *Eruum tetraſpermum* p. 389.
LINN. *Viciam* dixit *gemellam*, *foliis linearibus*, *ſili-*
quis obtuſis gemellis, *ſeminibus globoſis quaternis*. Eſt
autem *Vicia* non *Eruum*, nec enim perianthium et lon-
gitudine corollae, nec eſt ſubaequale, nec legumen
teres, etſi demum a *Vicia* ſolo ſtigmate *Eruum* differt,
ut in obſeruatione LINNAEUS monuit; ſtamen de-
cimum, HALLERO connatum viſum, ſolutum in-
uenit Cl. Auctor. In *Viciae lathyroidis* icone, quam p. 393.
dederat OEDERUS, cirrhos nullos adeſſe, eos au-
tem et HERMANNUM pinxiſſe, et ſe in viuis plan-
tis vidiſſe, praeterea in vtraque figura folia cauli-
na diuerſa, et nulla cum ſuis plantis conuenire Ill. Au-
ctor monuit. *Cytiſos Geniſtis* apponi poſſe exiſtima- p. 396.
uit licet ſeparatim haec genera conſeruauerit; an in
reuoluto vexillo, lateribus non reflexo, manifeſtum

 diſtin-

diſtinctionis ſignum, maxime dum ſtigma inuolutum
p. 402. haud in omnibus *Cytiſis* obtineat? *Nigricans Cytiſus* calicem habet bilabiatum, labio ſuperiore quaſi indiviſo, aut dentibus ita confluentibus, vt vnidentatum videatur, ſtamina omnia connata et ſiliquam vtrinque acuminatam, non obtuſam, gerit. *Lotus Dorycnium* non bene dicitur capitulis aphyllis, illa namque folio vno, duobus tribusue ſuffulta vidit Auctor. De *Trifolio agra-*
p. 412. *rio* monuerat LINNAEUS, calicem ante efflorescentiam, vix manifeſte villoſum eſſe, aſt neque in flore deflorato villoſum, eam vero caulis partem, quae floralem ſpicam ſuſtinet, villoſiſſimam obſeruauit, et
p. 414. ſpeciem triuiali nomine *Trifolium ſtrepens* dixit Ill. Auctor. In *Aſtragali* genere definiendo calicem inverſum deſcripſit LINNAEUS, denticulosque inferiores gradatim minores eſſe perhibuit, qui tamen
p. 435. conſtanter maiores apparent. *Fumariae bulboſae* vnam modo aſſumſit ſpeciem et in ea, quae radice non caua dici ſolet, praeter colorem nullam vidit differentiam Cl. Auctor.

Faſciculus VI. Orchides continet; de quarum ordine et generibus ſermonem ſingularem praemiſit in eaque ea fere repetiit, quae Ill. HALLER de hac familia expoſuit. Aſſumſit etiam HALLERIANA genera, modo *Corallorhizam* omiſit, eamque in naturali potius *Epipactidum* familia conſeruauit. Eiusdem quatuor ouatos globulos ſiue antheras, quas Ill. HALLER et CHATELAIN in hac planta deſcripſerunt, cognitu difficiles, easque a ſe ipſo haud viſas eſſe, declarauit et ſecundo ſtatuit, aeque obſcurum eſſe in *Epipactidibus* antheras ſe aliter, quam in *Orchidibus* habere, et obſeruari, ſtamina in his, vt in aliis, non adeo euidentia eſſe, antheras ſaepe ſagittatas bifidas, imo, dum in integrum relaxatae ſunt, diuiſas videri et quatuor, quae tamen non ſint. In hac claſſe ſpecies quoque Auſtriacas omnes copioſe et accurate

deſcri-

deſcripſit; et vbique proprias animaduerſiones ac obſeruationes adpoſuit. Ita inter *Orchidem maculatam* et *latifoliam* differentiam non adeo euidentem eſſe monuit; nec enim de ſoliditate aut fiſtuloſitate caulis ſemper quaerendum, licet poſt HALLERUM inſiſtat LINNAEUS, nec variabilium bractearum longitudo certius ſignum exhibet et priorem notam non ſemper inuenire potuit, et bracteas in *maculata* frequentius ouario longiores vidit Ill. Auctor; in vtraque trifidum eſt ſextum petalum et reflexa lateralia ſegmenta *in latifolia*, plana in *maculata* ſolummodo infidam notam conſtituere valent, licet aliter contendat LINNAEUS. Nec id, quod de his ſegmentis notauit HALLERUS et dein aſſumſit LINNAEUS, in omnibus varietatibus locum habebit, medium enim ſegmentum aeque acuminatum in *latifolia* ac in *maculata* apparet, et in vtraque planta haec circumſerrata ſunt, vt itaque ea modo conſtans ſit differentia, quod in *latifolia* ſolum lateralia duo extima petala ſurſum flexa patula ſint, ſupremo cum duobus infimis cucullum faciente, contra vero in *maculata*, dum cum duobus lateralibus extimis etiam ſupremum erectum reclinatumque ſit. In *Orchide militari* varias plantas, vt varietates coniunxit LINNAEUS, quarum aliquas denuo ſeparauit HALLERUS; aſt *Orchidem galea et alis cinereis*, *Orchidem magnam latis foliis galea fuſca ſ. nigricante* IOH. BAVH. et *Orchidem militarem minorem*, *ſiue Orchidem 20. 21. et 22.* HALLERI *Enum. ſtirp. Helv.* etiam Illuſtris Auctor coniunxit et addidit: limites non video, nec, vt ſepararem, adduci potui, dum viua exemplaria omnium trium ſimul inſpicerem, et vidi nil valere, aut ſpicae conicae, aut breuiſſimae, aut longae luſum, nec partium labelli anguſtam, aut maiorem aliquantulum latitudinem, nec dentes aut ſerras, aut ipſa demum puncta purpurea ſcabra; inter haec enim exemplaria etiam collegeram vnum totum niueum, omni macula

p. 496.

p. 501.

et puncto vacuum; in his omnibns id demum superfuit signi constantioris quoad colores et picturas, quod cuculli perpetua purpura perfunderentur. Addidit et aliud monitum. HALLERVM: scilicet labellum quadrifidum descripsisse, mediamque inter crura spinulam neglexisse, ad quam LINNAEVS et Ill. Auctor attendentes, quinquefidum id dixerunt.

Non autem contentus fuit Ill. Auctor, plantas Austriacas his fasciculis accuratius descripsisse et ordinasse, sed et eodem tempore, quarundam classium emendationem repetito labore suscepit, genera speciesque indigenarum aeque ac exoticarum denuo disquisiuit, plurimaque noua ratione ordinauit et disposuit, neque solum aliorum errores correxit, et a LINNAEO saepissime recessit, sed etiam se ipsum multis modis emendauit, ac institutionibus Rei herbariae et nunc indicatis fasciculis assumpta, immutavit. Commode itaque prioribus iungamus duos libellos, qui hactenus ad manus nostras peruenerunt, et quae illis noua atque mutata insunt, breuiter indicamus. Primus est:

Classis Vmbelliferarum emendata cum generali seminum tabula et figuris aeneis, in necessarium Instit. Rei herbar. supplementum. Lips. impens. Krausii 1767. 8 mai. pl. 8. tab. aen. 6.

Praemisit a pagina secunda ad quadragesimam generalem de vmbelliferis tractationem, in qua praecipue de vmbellatae plantae definitione, dein diuisione eiusque fundamentis disseruit, de inuolucri aestimatione speciatim et copiose egit, illud vero inconstantissimum characterem praebere et hinc nihil valere contendit, multisque exemplis comprobare studuit. Characteres dein genericos, a LINNAEO stabilitos, perlustrauit, eosque nec sufficientes nec constantes, hinc et ipsa ab Eodem atque AR-

TEDO

TEDO assumpta genera dubia et fallacia esse, declarauit. Familias vmbellatarum, ab ADANSONIO compositas, postea seorsim perlustrauit et in his quoque plura monenda inuenit. Quae in ipsa generum et specierum recensione aliter constituit atque mutauit Ill. Auctor, huc redeunt:

Tordylium latifolium, *anthriscum* et *nodosum* ab hoc genere separauit et ad *Caucalides* reduxit; e contrario autem cum priori coniunxit et *Artediam* et *Hasselquistiam*, in posteriori ADANSONIUM secutus. *Anethum* ad *Selinum*, *Cuminum* et *Foeniculum* ad *Ligusticum* amandauit, addidit et huic generi *Bunium*, licet adhuc dubius sit, an non ad Chaerophyllum potius referri debeat. *Sium rigidius* distinctissimo *Oenanthes* semine praeditum est, hinc denuo huius generis speciem fecit. *Sio sisarum* dicto *seseleos* genus auxit. *Cynapium* et *Conium* a *Coriandro* iterum separauit et genus assumsit *Cicutae* nomine, eidemque fructum plus minusue globosum et petala regularia tribuit, ab *Apio* autem fructu maiori et inuolucris nonnullis in hoc genere dimidiatis distinxit: retulit huc *Sium amomum*, *sium latifolium*, *nodiflorum*, *graecum*, *siculum*, *Ninsi*, *Conium maculatum*, *Aethusam*, *Cicutam virosam*, *bulbiferam* et *maculatam*. *Anisum Apio* adposuit, addiditque *Daucum Visnagam* et alias. *Libanotis* genus et nunc retinuit, eoque non solum plures *Athamantae* species comprehendit, sed et *Bubon macedonicum*, *galbanum*, *gummiferum*, *rigidumque*, et porro *Seseli turbith* adiecit. Ita genera vmbellatarum multum imminuit, et 42 LINNAEANA, ab ADANSONIO ad 47 multiplicata, ad 21 reduxit Ill. Auctor. Icones primo fasciculo additae, et hic accesserunt omnes immutatae. Alter libellus inscribitur:

p. 56.
p. 63.
p. 86.
p. 96.
p. 101.
p. 105.

Classis Cruciformium emendata in necessarium Instit. Rei herbariae supplementum. Ibid. impens. eiusd. 1769. 8. mai. plag. 9. tab. aen. 3.

Praemisit et huic a p. 5 ad 48 sermonem de adstringendis firmandisque generibus, in quo multum et contra LINNAEUM, et ADANSONIUM, et GIESEKENIUM disputauit, quae legi merentur, vt et eae, quas de glandulis cruciformium repetitas a pag. 49-55 dedit obseruationes; ex quibus luculenter cognouimus horum corpusculorum pro generibus definiendis insufficientiam, eamque vel vnico exemplo comprobemus. *Erysimum offic.* habet labia vtrinque duo spectantia, stamina maiora et in centro depressam scutellam, cui stamina minora insident. *Erysimum cheiranthoides* ad stamina minora, scutellas dimidiatas duas, et ad stamina maiora glandulam vnam cristatam. *Erysimum barbarea* extus inter stamina maiora et calicem, cornua exstantia glandulosa duo et scutellas exiguas duas patentes et margine sectas. *E. alliaria* ad maiora stamina extus duo glandulosa tubera complanata, duasque scutellas connexas, *E. pannonicum* glandulas scutellatas pro minoribus staminibus duas, inter quadratum tuberculum quasi coalitas, et inter stamina maiora et calicem glandulas confluentes duas latas atque bicornes. Ex quibus, addit Ill. Auctor, patet non duo Erysima vi figurae, positionis glandularum et numeri sibi simil-
p. 70. lima esse. Harum plantarum tres ordines constituit; 1) continet *filiculosas*, quae breues fructuum capsulas non adeo in gracilem longitudinem protensas gerunt, 2) *filiquatas*, quae inter priores et subsequentes medias crassiori solidiorique materie productas et elongatas capsulas habent, 3) *filiquosas*, quarum gracilis et elongata biualuis capsula suturis duabus, alternatim semina affigentibus, gaudet. Omnis cruciformis planta, quae florem irregularem quasi radiatum habet,

ad

ad *Iberis* genus referri debet. *Thlaſpi* character con- p. 71.
ſiſtit in capſula, alis, ſi adſunt, non conſideratis,
plus minusue verticaliter obcordata apice hylo ex-
ſculpta; *Camelina* antea ab Ill. Auctore pro genere pe-
culiari aſſumpta, ſepto, valuis parallelo, a reliquis qui-
dem differt *Thlaſpeos* ſpeciebus, aſt et ſilicula nuda
ſ. non alata cum *Burſa paſtoris* conuenit, et hinc ad
idem genus reducitur. *Naſturtium*, quo *Lepidii* p. 79.
LINN. ſpecies plures complectuntur, fructum gerit
plus minusue baſi obcordatum, ſiue craſſiori baſi in-
fera ſenſim in tenuiorem apicem, vnum aut duos,
extenuata; quorſum et *Subularia*, nomine *Naſturtium
paluſtre fol. ſubulatis ſilicula ouata*, vt et *Cochlearia
draba* amandantur. Differt ab hoc *Lepidium* fructu p. 82.
nec ſupra, nec infra ſtricte obcordato, ſed orbiculato
magis, raro elongato, valuis carinatis, diſſepimento
contrario; et diſtinguitur ab *Alyſſo* ſtaminibus puris
non calcaratis, a *Clypeola* diſſepimento, quod in hac
valuis parallelum, prout et ipſa ſiliqua magis com-
planata eſt. Neque *Naſturtium Iberis*, neque *Lepi-
dium bonarienſe* diandrias eſſe monuit Cl. Auctor, et in
vltima ſtamina manifeſte ſex, in concauitate foliorum
calicinorum degentia, antheris flauis, repetita obſer-
vatione vidit. *Peltaria* LINNAEI, quam *Bohad-
ſchiam* dixerat Ill. Auctor, nunc nominatur *Clypeola* p. 91.
*alliacea fol. radicalibus cordatis, caulinis amplexicauli-
bus lanceolatis; Biſcutella* vtraque LINNAEI etiam
ad *Clypeolam* refertur. *Cochlearia* fructum ſubglobo- p. 96.
ſum vni et bilocularem gerit, hinc et *Crambes ſpecies
Myagrum ſaxatile, paniculatum, et rugoſum* LINN.
huc reduxit, et ita hoc genus ſpecierum numero au-
xit; e contrario *Cochleariam coronopum* ad *Myagrum* p. 100.
amandauit, quorſum et *Anaſtaticam*, *Bunias cornu-
tum, erucaginem*, et *orientalem* reduxit, et ex *Myagri*
Linnaeanis ſpeciebus ſolum *perfoliatum* hic retinuit.
Ricotia nunc facta fuit *Iſatidis* ſpecies, ſumpto cha- p. 114.

 ractere

ractere a valuis nauicularibus, quibus differt a *Luna-*
p. 105. *ria.* *Rapiſtri* genus definitur fructu articulato, ſeu per anguſtatas et quaſi abruptas phalangas in longitudinem diſpoſito; huc pertinet *Myagrum perenne, orientale, hiſpanicum et aegyptium, Bunias cakile, Raphanus ſibiricus* et *raphaniſtrum* LINNAEI. Quaedam cruciformium genera tuberculo inter ſtamina breuiora et tubam, interque longiora et calicem, conueniunt, ſcilicet *Raphanus*, *Sinapi*, *Braſſica*, calice autem patente vel conniuente, erecto vel clauſo fructuque plus minus longo, nunc cornu fungoſo ſimili, nunc alio modo conſtructo, diuerſa; quae nihilominus coniunxit vno genere Cl. Auctor, nomine *Ra-*
p. 105. *phani* conſeruato, hinc praeter *Raphanum ſatiuum* et *caudatum*, decem *Sinapeos* et nouem *Braſſicae* ſpecies LINNAEI huc reduxit, *Braſſica orientali* ad *Ery-*
p. 113. *ſimum* relata. *Eryſimo* ſiliquam adſcripſit quadrangulam, angulis oppoſitis vel perſiſtentibus, vel duobus depreſſioribus, et cornu non longum; retinuit hic LINNAEI ſpecies, addidit autem *Braſſicae orientalem, Cheiranthum cheiri* et, auctoritate aliorum per-
p. 118. motus, duas *Turritides*. *Cheirantho* tribuit germen, vtrinque denticulo tuberoſo, in aliis euaneſcente, in aliis accreſcente ornatum, calicem clauſum, gibbum, ſtamina plana et ſiliquam variam non quadrangulam.
p. 126. Numerum *Cardamines* ſpecierum, a LINNAEO recenſitarum tribus *Dentariis* auxit et ita hoc genus
p. 132. integrum huc amandauit. *Siſymbrii* genus, auctoritate LINNAEI, conſeruaſſe, aſt et emendationem poſtulari, monuit. In *Heſperide, Heliophila, Arabi, Lunaria, Draba* et *Vella* LINNAEUM preſſe ſecutus fuit. Icones faſciculo Cruciformium Auſtriacarum adpoſitae, et hic repetitae inueniuntur omnes.

XI.

XI.

Verhandelingen uitgegeeven door de Holland-ſche Maatſchappye der Weetenſchappen te Harlem IX Deels I Stuck 1766. 2 Stuck 1766. 3 Stuck 1767. 8. 5 alph. 6½ pl. 6. tab. aen.

h. e.

Commentarii ſocietatis ſcientiarum Harlemenſis. Vol. IX. P. I. II. III.

Continet prima pars reſponſionem Cl. FORMEY ad quaeſtionem a Societate Harlemenſi ad annum 1763 propoſitam: *Quomodo animus infantum, ingeniumque ſint tractanda, quo frugi tandem bonique euadant?* qui praemium monetae aureae d. 21. maii 1765. reportauit. P. I.

In altera parte reperiuntur: P. II.

1. Reſponſio Cl. A. HULSHOFF ad eandem quaeſtionem. Cui praemium monetae argenteae tributum eſt. p. 1.

2. Reſponſio ad eandem quaeſtionem Auctore Cl. H. A. CHATELAIN, quae eodem praemio ornata eſt. p. 121.

3. Reſponſio Cl. CORNEL. VAN DER PALM ad eandem quaeſtionem, quae idem praemium reportauit. p. 1.

4. Reſponſio ad eandem quaeſtionem, omiſſo nomine Auctoris. p. 195.

Inſunt

Insunt in parte tertia:

p. 1. 1. *Noua solutio comparationum astronomicarum potentiae quartae et potentiae tertiae*, Auctore Cl. WILH. OTTO REITZ.

p. 44. 2. *Contemplatio vis particularum fluidarum, aquam potissimum constituentium*, Auctore Cl. I. F. HENNERT, quam ex idiomate Franco-gallico transtulit I. I. BLASSIERE.

p. 136. 3. *Quid de arbore cognitionis boni et mali, de interna eius natura, forte venenata, sentiat*, refert Cl.
p. 163. P. VERSLUYS. Demonstrat Noster, fructum huius arboris ex insita sua letifera indole corpus humanum corrupisse, et ad mortem subeundam aptum
p. 180. reddidisse. Obiectiones huic sententiae obuias soluit, et ad difficultates denique, ab aliis sibi obiectas, espodet.

p. 193. 4. *Tractatio de organo auditus* physeteris macrocephali LINN. (Cachelot of Pot-Walvisch), Auctore Cl. P. CAMPER. Conuenit fabrica organi auditus in hoc pisce cetaceo quodammodo cum fabrica organi quadrupedum, ita vt certum sit, eum non, vt pisces, aquae tremore *) sed aeris audire. Auribus externis caret. Instruitur vero meatu auditorio membrana tympani, ossiculis auditus tribus, concha, atque, vti Cl. Auctor suspicatur, etiam tuba Eustachia-

*) Vide descriptionem organi auditus piscium squamosorum a Cl. CAMPERO in Actis Harlemensibus Vol. VII. P. I. p. 79. communicatam. Conf. Comm. nostr. Vol. XVI. p. 513. Notamus hac occasione, Cl. Auctorem monere amphibiorum nantium LINNAEI organum auditus conuenire cum piscium squamosorum organo; crocodili vero cum aliis amphibiis reptilibus.

ſtachiana. Malleus non mouetur in iis piſcibus, ſed oſſi affixus eſt. Incus dentis duplici radice inſtructi figuram habet, ſtapes vero digiti phalangam aemulatur. Maximam autem attentionem meretur canalium ſemicircularium in piſcibus his defectus, quos tamen in omnibus aliis animalibus reperiri, ita vt a DUVERNEYO ſedes ſenſus auditus habiti ſint, notum eſt *). Stapes baſi ſua duplicem aperturam conchae, quae in tympani cauitatem patet, obtegit. Tympani cauitas ipſa pro mole animalis ſatis parua eſt. Concha vero duplici ſpira, vt in homine, conſtat.

5. *Tractatus ſuper celeritatem venti*, Auctore p. 230. I. LULOFS.

6. Obſeruatio de *duabus perſonis morſu vnius* p. 277. *eiusdemque canis, hydrophobia mortuis*, Auctore Cl. I. H. OTTENS. M. D. Puer, ſex annorum d. 30 maii 1765. morſu canis tribus vulneribus in ſiniſtra faciei parte, afflictus, poſt aliquot dies iterum reſtitutus eſt. Noſter d. 28 iunii accerſitus, aegrum de p. 279. dolore faucium, et impedita deglutitione conquerentem, vt adeo, ſi quid fluidi ori admoueretur, ſtatim conuelleretur, inuenit. Pulſu celeri et paulum p. 282. duriore exiſtente cauſam in angina latere credens, poſtero tamen die, ſignis iisdem, ſymptomatibus vero peioribus, ſenſimque increſcentibus, ita, vt d. 30. iun. pulſus celer et debilis, extremitates vero frigidae eſſent, veram hydrophobiam adeſſe cognouit. Enemate applicato, conuulſionibus vehementioribus correptus obiit. Vir, quinquaginta p. 286. trium annorum, referebat d. 1. iul. Noſtro, ſe ab eodem cane, eodemque die, quo puer ille morderetur,

*) In ſerpentibus forte ob exiguitatem reperire non potuit Cl. GEOFFROY Mem. préſ. T. II. p. 179, vid. Comm. noſtr. Vol, VI. p. 513.

tur, leuiter in naſo et labio ſuperiore vulneratum, verum ſine alio incommodo ex his curatum eſſe.
p. 288. Mercurialibus ei datis d. 4. iul. de dolore capitis et gingiuarum queſtus eſt, qui d. 6. iul. auctus vſum
p. 290. maxillae aegro non conceſſit. Saliuatione d. 8. iul. orta, dolor d. 15. remittens d. 18. plane ceſſauit. Continuato vſu mercurii ad 1 d. aug. bene ſe habuit aeger praeter obtuſum dolorem capitis, qui tamen poſtea ceſſauit. Hinc Cl. Auctori, cum per vndecim hebdomadas nullum hydrophobiae ſignum prodiret, nulla amplius eius ſuſpicio relicta eſt; attamen d. 22. aug. Noſter, aegrum, conuulſionibus agitatum, et de anguſtia faucium conquerentem, vt,
p. 293. quominus biberet, impediretur, inuenit. Cum cauſam huius anguſtiae in ore non poſſet detegere, aeger vero, magno niſu fluidi quid ingerens, conuulſus ingratum ſonum ederet, aegrum Noſter, vt hy-
p. 301. drophobum tractauit, ſpecifico Cl. NUGENT dato. Symptomatibus d. 24. aug. ingraueſcentibus, nec iuſtis remediis compeſcendis, aeger poſt con-
p. 311. vulſionem placide exſpirauit. Effectu veneni in hoc lentius conſpicuo quaeſtiones mouet Noſter: numne huic minus veneni communicatum ſit, puero illo? an oriatur haec varietas ex diuerſa fabrica corporum, vt ita ſyſtema neruoſum pueri facilius, quam ſeneſcentis viri poſſit commoueri? eſtne veneni vis in hoc viro per medicamenta ita fracta, vt ſolito tardius (d. 85.) prodiret vel mitius ſaeuiret, cum in puero citius (d. 31.) cerneretur? vel pendet tandem haec varietas ab ipſa huius veneni indole?

p. 313. 7. *Adnotationes circa inſitionem variolarum* edit Cl. I. HOOVIUS. Amplam ſatis exhibuit Cl. Auctor tractationem, quam omnem hic explicare fini noſtro eſſet contrarium; ſufficiat ergo, ſi breuiſſimis indicemus, quid Cl. Auctor velit: profert nimirum

nirum plurimas Auctorum, de insitione variolarum, sententias: argumenta eorum, quibus vel insitionem impugnarunt, vel eam defenderunt, ipse vel soluit, vel ab aliis iam soluta adducit: comparantur naturales variolae cum insitis, vt pateat, quibus conueniant, vel differant: recenset variam methodum Auctorum, qua vel ad praeparationem vel ad dispositionem corporum, in inserendis variolis, respicerent, nec non signa et symptomata percurrit, quibus diagnosis verarum constet variolarum, ne prognosis male formetur. Reliquis praetermissis hoc addere liceat, ex adductis omnibus haud obscure patere, Cl. Auctorem, ab insitione variolarum, omnibus bene obseruatis, non esse alienum, videri eum potius eam commendare, et, vt inuentum hominibus salutare ac frugiferum, non esse reiiciendum, iudicare.

8. *Altera relatio de deformitate singulari, in pelui fetus humani reperta*, Auctore Cl. M. VAN GEUNS. Quae praeternaturalia in pelui fetus, alio loco descripti *) detexit, nobis communicat: corpus vesicam vrinariam inter et intestinum rectum, vesicae vrinariae imaginem referens, modo, vt paulo maius esset, magisque promineret, inuenit. Sulco verticali, sursum profundiore, deorsum planiore bifurcatum hoc quasi videbatur. Vaginam vteri hoc repraesentare exinde cognouit, quod sursum in vterum intrabat, tubulo vero, pudendis externis immisso, vesicam primo vrinariam poterat inflare, et, hac distenta, etiam vagina haec cum vtero aëre implebantur. Partibus externis dissectis, cognouit, vaginam hanc, apice obtuso ad collum vesicae vrinariae sese adiungere, et cum ea per orificium, quod inter

p. 583.
p. 586.
p. 587.

*) vid. Verhandeling. Vol. VIII. P. I. p. 169. et Comm. nostr. Vol. hoc p. 124.

inter vtriusque vreteris aperturam paulo profundius erat, communicare, reliquam vero vaginae viam, vrethram, vaginae magnitudini aequalem, cum de-
p. 590. fectu clitoridis, explere. His per quinquennium in ſpiritu ſeruatis, et vagina aperta, eam intus, tanquam foueam, orificio illo paulo maiorem, ori vteri, mediante membrana muſculoſa, quae abhinc ad vaginae ſuperiorem partem et ad hanc vſque foueam ſeſe extenderet, agglutinatam conſpexit. Membrana haec, frenulo non multum abſimilis, valde tenſa, impreſſionem illam vaginae efficiebat. Vagina et vterus liquore albicante glutinoſo impleti erant. Vagina ampla et craſſa erat. Vterus obliquo gaudebat ſitu, vt tuba Fallopiana ſiniſtra paulo altius dextra illum intraret: Ouarium ſiniſtrum ad tubam ſiniſtram, et dextrum ad vterum conſpexit, nec non liga-
p. 597. menta rotunda a lege naturali erant deflexa. Nomen huic dat Cl. Auctor *aberrationis vaginae*, et ſtatuit, hunc fetum, etſi deformitas in pectore et abdomine non adfuiſſet, ex harum praeternaturali partium ſitu, vitam diutius, ob varia inde oriunda incommoda, pro-
p. 598. trahere non potuiſſe. Adiicit tandem quaedam, quae praeter naturam in arteriis, in fine inteſtini ilei, et in manu dextra inuenit, quae omnia, cum ad finem noſtrum parum faciant, omittimus.

p. 603. 9. *Vſus olei, ex aſphalto parati vlterius declaratur* a Cl. M. HOFKENS DE COURCELLES *). Soluit Cl. Auctor obiectiones ab aliis, circa hunc vſum, ſibi illatas, vt oſtendat, medicos illos non bonam formaſſe indicationem, vel eos ideam, quam de vlcere inueterato haberet, adeo extendiſſe, vt omnes, quae demumcunque eſſent, exulcerationes, ex natura ſua varias, in variis morbis prodeuntes, ad

*) vid. Verhandel. Vol. VIII. P. I. p. 475. et Comm. noſtr. hoc Vol. p. 132.

ad eam referrent; vel denique eos oleum hoc non genuinum adhibuisse. Tribus exemplis hoc probat, in quibus, cum ad mentem suam oleum hoc non indicaretur, eius vsus male successit. Idea exvlcerationis, cui oleum ex asphalto bona sit medicina, vlterius definita, oleique variis defraudationibus indicatis, exemplum vlceris cum acrimonia curati addidit. Femina triginta quatuor annorum, doloribus rheumaticis iamdudum vexata, frigori se exponens, rheumatismum experiebatur. Hoc non curato, nec grauiditatis suae gnara abortiebat, relicta tussi cum dolore, in dextra scapula fixo. His per tres fere annos cum febre et anxietate continuatis, magnam subito, animo delinquens, copiam puris ex ore eiiciebat, ex rupta vomica pulmonali, quae ex signis adductis patebat. Hanc Noster mense ian. 1765; corpore macilento, bilioso, dolorifico, febre continua, pulsu paruo et debili, materia eiecta, modo vere purulenta et fetida, modo aquae ad instar cum grumis, modo sanguinolenta, sapore salso, cum summa tandem debilitate inuenit. In qua, vsu olei non succedente, alia bona tentauit remedia, quibus melius se habuit; medicis aliis tradita (nam sumtibus publicis curabatur) d. 1. iul. Nostro iterum commissa est, vbi acrimoniam fere correctam conspexit, febre et eiectionibus illis continuantibus. Ibi vsum olei iterum adhibuit, eamque breui restituit. Duos tandem infantes variolosos, tempore suppurationis et exsiccationis febre purulenta laborantes, oleo hoc sanauit; vtrum vero haec febris vsu olei, an ex morbi indole, per se curata sit, non audet determinare.

p. 606. p. 612. p. 613. p. 615. p. 617.

10. *Obseruationes de eclipsi solis, d. 16. aug. 1765. Parisiis a Cl.* MESSIER *institutae*, ex idiomate Franco-gallico, translatae a Cl. I. LULOFS. p. 621.

p. 627. 11. *Eiusdem eclipsis solis obseruatio Lugduni facta* a Cl. LULOFS.

p. 632. 12. *Obseruatio de rhinocerote*, Auctore Cl. SAM. GMELIN. Cum inter scriptores historiae naturalis magna orta sit diuersitas de natura et varietate rhinocerotis, Noster, quid naturae veri inesset, no-
p. 634. biscum communicare non dubitauit. Africanum ab Asiatico non differre: adultum hoc animal duobus cornubus, natu minus vno tantum, recens vero natum nullo gaudere: interim tamen varietates etiam in his sibi reperisse asserit, ita, vt alia vno, alia duobus, alia demum tribus instructa sint cornubus. Cum vero sint, qui Asiaticis maiores vires, cornuaque altiora et maiora tribuant, hoc Nostro a diuerso climate, diuerso pabulo vel etiam alio vitae genere pendere videtur, communi fato cum aliis bestiis, vt adeo ex variis cornubus ad diuersam eorum naturam non sit concludendum.

p. 637. 13. *Quae de chamaeleonte in capite bonae spei obseruauit*, refert Cl. A. E. VAN BRAAM HOUCKGEEST. Comparationem instituit Cl. Auctor inter chamaeleontem, quem Cl. HUSSEM descripsit *) et inter eos, quos in capite bonae spei reperit. Parum inter se differunt, modo vt hi paulo minores sint, linguam vero maiorem, quam ii, quos
p. 639. Cl. HUSSEM descripsit, habeant. Dentibus quoque instructos in vtraque maxilla vidit, quibus se de-
p. 640. fendunt, vocemque, vt mures, edunt. Conueniunt quoque in mutandis coloribus; in procreandis vero foetubus magnum discrimen est: nam eos non ouiparos, vt ab omnibus hactenus traditum est, sed vi-
p. 641. viparos obseruauit: vidit porro, chamaeleontem sex tantum pullos vno partu excludere. Dissectis qui-
busdam

*) vid. Verhandeling. Vol. VIII. in relatt. p. 229. Comm. nostr. Vol. hoc, p. 137.

busdam, duodecim in aliis, in aliis ſex tantum pullos, ſingulos peculiari membrana, alteri altera adnexa, incluſos reperit, vt ex his poſſet colligere, chamaeleontem, duobus ſtadiis partum abſoluere ſolere. Hi neonati lingua ſtatim, vt veteres ad inſecta capienda vtuntur; colorum vero mutationem non ſubeunt. p. 642.

14. *Obſeruationes de frigore menſis ian.* 1767. Auctore Cl. I. C. PALIER. p. 645.

15. *Additamenta ad tractationem de celeritate venti*, Auctore Cl. I. LULOFS. p. 661.

Adduntur obſeruationes meteorologicae Zwanenburgenſes anno 1764. factae.

XII.

Traité-Prâtique de l'inoculation, dans le quel on expoſe les Régles de conduite relatives au choix de la ſaiſon propre à cette opération; de l'âge et de la conſtitution du ſujet à inoculer; de la préparation qui lui convient; de l'eſpéce de méthode qui doit être préférée; et du traitement de la maladie communiquée par l'inſertion. Par Mr. GANDOGER DE FOIGNY, Docteur en Médécine, Médécin Conſultant du feu Roi de Pologne Duc de Lorraine et de Bar etc. A Nancy, chez I. B. Hiacinthe Leclerc, Imprimeur-Libraire, et a Paris, chez Merlin, Libraire. 1768. 8. mai. Alph. I. plagg. 10. abſque dedicatione et praefatione.

i. e.

Tractatus practicus de inoculatione, Auctore Cl. GANDOGER DE FOIGNY.

 Etſi

Etsi in commentariis nostris varia, quae inoculationem variolarum concernunt, declarauimus; ab aliquo tamen tempore in hac doctrina explicanda segniores fuimus: tanta enim est libellorum copia, tantus dissensus in iis, tanta repetitio saepius propositorum argumentorum, vt taedeat plura tradere. Ne vero hoc doctrinae medicae caput prorsus seponamus, Lectoribus nostris aliqua ex parte nos satisfacturos credimus, si praesentis libelli recensionem exhibeamus.

Praemissa introductione, exhibetur historia inoculationis et variarum, quas ipsa subiit, reuolutionum, satis exacta quidem, quod originem eius atque fata in Anglia potissimum et Gallia concernit, ea autem, quae in reliquis regionibus acta sunt, breuius complectens, ac, quod miramur, de Germania nostra prorsus silens. Haec autem omnia, quum collecta sint ex scriptis, quae in omnium manibus esse putamus, prolixius indicare superfluum ducimus, et protinus ad opus ipsum recensendum nos accingimus, quod in quatuor partes distinxit Cl. Auctor, in prima considerans momenta, quae operationem antecedunt, in altera, quae in ipsa operatione attendi oportet, in tertia, quae operationem sequuntur, et in quarta quaestiones nonnullas, ad inoculationem spectantes.

p. 88. In parte prima primo loco de examine subiectorum, operationi submittendorum, agit: ex viginti septem, quos inoculauit, quindecim puellae et duodecim pueri fuerunt, aetatis variae a quadrimestri infante ad homines septemdecim annorum, constitutionis etiam diuersae, vitae generis propemodum vnius eiusdemque, exceptis iis, qui ob nimis teneram aetatem victu animali nondum vtebantur, sanitatis satis bonae, nisi quod puer septemdecim annorum haemorrhagia narium periodica, puella octo

anno-

annorum diarrhoea habituali, et alia ſeptem annorum ſcabie, quae tamen maximam partem curata fuerat, laborabant. Aetas aptiſſima ea eſt, in qua p. 97.
infans iam a natura ipſa praeparatus eſt, nempe primorum ſex menſium, quibus elapſis, operatio differenda ad tertium quartumue annum, ne dentitio, diarrhoeae, conuulſiones aliique morbi infantiles ſimul concurrant: vt alia argumenta, quae ſedulo ex Auctoribus collecta ſunt, nunc taceamus. Quod p. 102.
ad conſtitutionem ſubiecti inoculandi ſpectat, in eo abſint oportet vitium cognitum v. c. ſcrophuloſum, ſcorbuticum, morbi haereditarii, conſtitutio nimis tenera, corpus quocumque modo debilitatum vel quocumque morbo grauiore actu laborans; prudentiae eſt, ſubtrahere huic operationi feminas grauidas, aut eas, quibus catameniorum origo inſtat, aut quibus ea irregulariter fluunt, imo laudanda eſt ſolertia TISSOTI, qui etiam pueros ad pubertatis p. 107.
terminum accedentes ab eadem excludendos ſuadet. Admitti e contrario debent infantes ſani, temperamenti boni, humoribus bonae indolis praediti, morbo grauiori nullo laborantes; leuiores enim affectiones ſolae eamdem vix vetant: temperamentum phlegmatico ſanguineum opportunius eſt bilioſo et melancholico. Temporis etiam anni, in quo inſtituenda eſt operatio, omnino rationem haberi oportet: conuenientiſſimum quidem eſt ab initio martii ad finem iunii, et rurſus ab initio ſeptembris ad finem nouembris: quodſi vero epidemia varioloſa et in reliquis menſibus graſſatur, ſolum tempus ab inoculatione ſuſcipienda deterrere non debet. Hoc autem ſedulo attendendum eſt, inoculationem p. 120
tunc locum non habere debere, cum alius quicumque morbus epidemice regnat, cuius characterem vel naturales variolas aſſumere, ex obſeruationibus patet.

p. 122. His expoſitis, Cl. Auctor praeparationem ſubiectorum conſiderat. Cum alii eamdem nimis ſtrictam exigant, alii eamdem prorſus negligant, me-
p. 126. dium tenet Noſter, et aſſertum Cl. PETIT ſequitur, praeparationem ſine eo, quod abſolute neceſſaria ſit, vtilem eſſe poſſe, idque cum ratiociniis ſatis ponderoſis, tum aliorum ac ſui ipſius experien-
p. 138. tia comprobat. Neque vero ipſa in omnibus ſubiectis vna eademque eſſe poterit, ſed in genere ad tria momenta reduci ſe patitur: conſtitutio nimis debilis ac tenera roboranda; nimis fortis ac robuſta debilitanda; quocumque modo vitiata, corrigenda eſt. Prioribus victu largiori et bonae nutritionis, lactisque vſu ſuccurrendum eſt, conceſſo in prouectiore aetate pauco vino aqua temperato, et prae reliquis exercitium in aere liberiori commendetur: purgantia ad minimum ſemel exhiberi debent, pro varietate circumſtantiarum repetenda, et caute, nec niſi mitiora, ſeligenda. Infantibus mercurius dulcis ob vim anthelminticam egregie conducit. Si acrimoniae humorum ſuſpicio quaedam adeſt, decoctum hordei cum aequalibus partibus lactis remi-
p. 142. ſtum mane exhibetur. Secunda claſſis diminutionem virium exigit; omnia iis ſubtrahenda ſunt, quae vel multum nutriunt, vel calefaciunt; vitae genus ſenſim mutetur, ne eneruatio ſubita ſubſequatur; totum regimen debet eſſe temperans, parum nutriens, antiphlogiſticum; exercitium fortius, non tamen eo vſque protractum, vt corpus fatigetur: animi contentio quaeuis remouenda. Venaeſectio raro omitti poteſt, et Cl. Auctor in iuuenibus plethoricis ſaepe duabus vſus eſt, altera in principio praeparationis, altera die poſt operationem: rarius tamen in feminis eadem opus eſt, quia operatio nonniſi tertio die poſt menſtruorum ceſſationem inſtituitur. Balnea maximi vſus ſunt: ſaepe etiam pedi-

pediluuia iis praestant, de quibus tamen recte vsurpandis ad TISSOTUM lectores suos Auctor noster amandat. Purgationes minus necessariae sunt, quam in classe priori: vna tamen vix supersedere possumus. Mercurius autem dulcis, ab Anglis tanti aestimatus, hic minus conuenit, sed laxantia vegetabilia seligenda sunt. Seri lactis in tota praeparatione egregius vsus est. Tertia classis correcti- p. 151.
onem morborum, qui subiecto inhaerent, ex aliis doctrinae capitibus desumendam postulat, neque generaliter quicquam hic praecipi potest. Tempus p. 152.
praeparationis in subiecto sano quindecim diebus terminari potest: si iam morbosa quaedam dispositio adest, nihil certi hic statuendum est. Mittimus exactiorem descriptionem singulorum punctorum praeparationis, cum ex iis, quae iam adduximus, momenta eiusdem satis patere arbitremur. Specifica antiuariolosa, a quibusdam Auctoribus magno- p. 156.
pere in praeparatione commendata, Noster reiicit, praeter mercurium dulcem in infantibus verminosis, et in adultis temperamenti pituitosi vel viscida lympha laborantibus. In genere denique repetit, modum seruandum esse in praeparatione, ne eadem iustos limites transgressa corpus vltra modum debilitetur, morbique ipsius coctio et eruptio impediatur.

In parte secunda primo de selectu materiae va- p. 159.
riolosae et loci insertionis differitur. Prior ad quatuor momenta redit, ad subiectum, ex quo ea desumitur, ad modum eamdem colligendi et seruandi, ad tempus, per quod illa efficacitatem suam exserit, et ad praeparationes quasdam, quibus indigere eamdem nonnulli putant. Quod primum attinet, tu- p. 162.
tissimum est, depromere eam a subiecto, quod variolis benignis, discretis, bonae indolis, aut si fieri possit, artificialibus laboret, neque vllo alio morbo affectum sit: optimum etiam erit, si tum colligatur,

cum variolae non sunt epidemicae. Secundum momentum differt pro diuersitate inoculationis seu
p. 165. incisionibus seu punctura cum lanceolae apice peragendae: in priori casu, vbi fila gossypina pure impraegnantur, eadem ad ignem siccanda sunt, priusquam asseruentur. Materia vtrum ante vel post coctionem colligatur, perinde est: in posteriori casu optimum est, si protinus inoculatio fieri queat, simulac lanceola pure impraegnata fuerit; quod si fieri nequeat, itidem exsiccatione opus est. Sin ex subiecto inoculato desumitur, lanceola vesiculae facta immittenda est, quae eo loco oritur, vbi punctura fuit, quippe in qua pus copiosius, quam alibi, haeret. Quod ad tertium momentum pertinet, absolute quidem dici nequit, quamdiu efficacitas puris asseruati, perduret: optimum tamen est, pure, quam recentissimum haberi poterit, vti, ne inoculatio successu
p. 173. destituatur. Praeparatio puris, si qua vmquam locum habet, in eo tantum ponenda videtur, vt successiue ex vno subiecto inoculato in alterum transferatur: tota autem haec res mera coniectura est, experimentis demum comprobanda.

p. 176. Quod locum insitionis concernit, brachia praeferenda sunt femoribus, quia idea reuulsionis, quam nonnulli sibi finxerunt, nulla est, vulnera femorum difficilius sanantur, crebriusque decubitum ad glandulas inguinales efficiunt, quam ad axillares, si operatio in brachio instituta fuerit; porro, quia incessum sub statu conualescentiae impediunt, quia Angli illam in solo brachio peragunt, et denique, quia in feminis decori ratio iusta habenda est.

p. 179. Pertractantur postmodum diuersae inoculationis methodi, in Europa vsitatae, nempe per vesicatorium, per incisionem ac per puncturam. In incisione praestat filis, pure impraegnatis, vti, quam pustulis ipsis exsiccatis et in puluerem redactis. Cauendum praeter-

oraeterea, ne incifio profundius in cutis ipfius fub- p. 186.
tantiam penetret, ex qua cauffa periculofiffima
ymptomata ipfamque mortem eueniffe compertum
ft. Proficuum etiam cenfetur in quouis brachio p. 188.
ncifionem facere, quo certius euentus refpondeat.
Methodus puncturae, Suttoniana vulgo dicta, ex
piftola Cl. MIDDLETON ad Cl. DEPOTEUX
lata, copiofe et exacte defcribitur, et varia de ea- p. 190.
lem iudicia ex notiffimo DIMSDALII opere *)
ına cum correctionibus ab eodem in vfum vocatis
dduntur, vbi tamen, demonftrata contradictione, ab
ıoc viro Cl. admiffa, monet Auctor, fe multum ca-
ere, ne aliqua inter aegrum variolofum et inocu-
andum communicatio intercedat, fed vterque licet
n vna eademque domo, fingulus tamen in peculiari
onclaui contineatur.

Quaeritur ergo, quaenam ex tribus recenfitis p. 204.
nethodis prae reliquis fit eligenda? Methodus per
efıcatorium id tantum commodi habet, vt meticu-
ofiores aegri nullum inftrumentum videant, neque
fub ipfo operationis momento dolorem percipiant:
incommoda autem inde oriunda, et multo grauiora,
quam vt leuioribus iftis commodis aequiparari pof-
fint, iam id effecerunt, vt haec methodus noftro
aeuo plane obfoleuerit. Methodus per incifionem
multa incommoda cum priori communia habet, prae- p. 211.
fertim quod mutatio per vnguenta et emplaftra fu-
perficiei partis, in qua infitio facta eft, dignofci ne-
queat, quae in eadem geratur, neque ergo euen-
tus morbi praeuideri poffit, item quod frequentif-
fime vulneribus iftis eryfipelas brachii fuperueniat.
Methodum Suttonianam reliquis anteponendam
effe, fuadent ratio praeparationis, quamquam in
ea Nofter purgantia mercurialia, vti iam ex fupe- p. 214.
rioribus patet, minus probat; commoda ex ratione

 vulne-

*) Comm. noftror. Vol. XVI, p. 694.

vulneris inflicti redundantia: regimen et admissio aeris moderate frigidi; exempla innumera fere in Anglia occurentia, quibus patet, contagium aeque bene hoc modo, ac reliquis, cum corpore communicari,
p. 222. immo methodum istam naturae maxime conformem atque adeo antiquissimam, neque nunc demum a SUTTONIO inuentam esse, siquidem puncturae iam multos ante annos in regionibus, orientem versus sitis, adhibitae, aer frigidus in tempore eruptionis variolarum naturalium iam a SYDENHAMIO, BOERHAAVIO aliisque summi nominis medicis commendatus, et virtutes specificae mercurialium et antimonialium ab eodem BOERHAAVIO multis laudibus euectae fuerint.

p. 225. Quo autem de successu operationis certiores reddamur, varias cautelas ab insitore obseruandas præscribit Cl. Auctor. 1. Si effectus inoculationis primis diebus sese non monstrauerint, non ad trium hebdomadum, quod Angli faciunt, sed ad nouem solum aut decem dierum spatium nouam, nec, si haec quoque frustranea fuerit, eodem rursus tempore elapso, tertiam repetendam operationem differt. 2. Praestat, quod Anglis itidem solenne est, plures simul operationi submittere, ne deficiens successus operationis in malam puris indolem coniiciatur. 3. Probe dispiciendum est, ne subiectum, inoculationi subiiciendum, naturalium iam variolarum contagium occulte delitescens secum gerat: qua in re definienda dici vix potest, quanta circumspectione, vel in ipso operationis actu, opus sit, ne fallamur. 4. Si variolae naturales familiae cuidam constanter exitiosae fuerint, caussam huius funesti euentus quovis modo indagari, indagatamque remoueri oportet. 5. In feminis inoculatio, nonnisi altero vel tertio post menstruorum profluuium cessans die, instituenda est. 6. In infantibus prospiciendum, ne infortunia ex casu aliisue, externis iniuriis enata inoculationi tribuantur.

Pro-

Progredimur ad partem tertiam, in qua momenta poſt operationem factam animaduertenda deſcribuntur: et primo quidem capite hiſtoria morbi exactiſſime expoſita exhibetur, quam in quatuor periodos Cl. Auctor diuidit, nempe eruptionis localis, febris inuaſionis, eruptionis generalis, ac denique ſuppurationis et exſiccationis puſtularum. In ſingula periodo ſollicite diſcrimen inter ſymptomata localia ab inciſione, et a punctura profecta annotat, et ex eorum inter ſe comparatione hanc illi omnimode praefert, in duobus aegris altero febris die eamdem duplicatam animaduertit, qui poſtmodum inſigni copia puſtularum varioloſarum affecti ſunt, quod procul dubio maximam partem calori intenſiori temperiei anni adſcribendum erat. Vlcus ab inciſione relictum diutius ſuppurat, quam quod a punctura ſuperſtes eſt, vnde nonnulli poſteriorem methodum ſuſpectam reddere allaborauerunt, quod eadem corpus non ſatis depuretur; verum pus iſtud non amplius varioloſum eſſe, cum puſtulae reliquae exſiccatae fuerint, ex eo patet, quod inoculatio, eiusmodi pure facta, plane fruſtranea eſt. Interim tamen experientia Cl. Auctoris eum docuit, etiam poſt puncturam in corpore cacochymico vlcus diuturnius relinqui poſſe, quo rite tractato, corpus tandem meliorem ſanitatem acquirat.

p. 235. p. 277. p. 279.

Caput ſecundum ea exponit, quae medico in morbo ipſo peragenda incumbant. Proprie nonniſi ſecunda periodus medici attentionem et moderationem exigit; reliqua omnia naturae committenda ſunt. In febre ergo moderanda omnis cura adhibenda eſt, vbi inprimis copioſe agitur de liberiore ac frigidiore aere admittendo, et de commodis inde exſpectandis. Quamquam autem Angli neque inſigniorem frigoris gradum reformidant, Noſter tamen conuenientiſſimum eum iudicat, in quo thermome-

p. 281. p. 292.

mometrum Reaumurianum ad 10 vel 11 gradus
aſcendit. Diſpoſitio diaetae, remediorum, exer-
citii corporis cet. ample praeſcribitur ad normam
potiſſimum DIMSDALII. Febris intenſior, ad
p. 310. leuiora deliria vel in infantibus ad conuulſiones vſ-
que increſcens, ſolis temperantibus nitroſis et cam-
phoratis ac clyſmatibus cedit, neque vmquam veſi-
catoriis opus fore Cl. Auctor exiſtimat. Eruptio
p. 312. nimis impetuoſa copioſiorum puſtularum eodem
modo, vt febris iuſto vehementior, tractari debet:
conuenit etiam apozemate aluum ducere, quae me-
thodus DIMSDALIO optime ceſſit. Nimis parca ex ad-
verſo copia puſtularum nutritionem paulo pleniorem
p. 315. exigit, nec tunc vini vſus improbatur, quod tamen ge-
neroſum ſit et cum aqua permiſtum. Exſiccatione per-
acta, aegrum intra duarum hebdomadum ſpatium bis
vel ter purgare ſufficit: curationem vſus decoctionis
tonicae et diureticae terminat, quae ex corticis chinae
in puluerem redacti granis triginta et ſalis tartari
granis decem conſiſtit, quae in aquae communis li-
bris duabus per momentum temporis ebulliant, cui
deinde parum lactis addendum eſt: in conualeſcen-
tiae ſtatu maximopere cauendum eſt, ne, mutatione
nimis ſubita, aeger ad priſtinam vitae rationem re-
p. 318. grediatur.

Caput tertium varietates quaſdam ſiſtit in de-
curſu variolarum artificialium interdum obſeruan-
das. Cl. Auctor vidit aliquando totum morbum
p. 319. intra nouem dies abſolui, non niſi in loco punctu-
rae puſtula maiori enata: ſimile quid DIMSDALIVS
etiam in nonnullis aegris obſeruauit, qui dubitauit
quidem, vtrum hic morbus vere varioloſus dici de-
beret, quod tamen vtique fieri debere, Noſter variis
argumentis comprobat. In aliis contra ſubiectis
morbus ſolito longius protrahitur. Illud exanthe-
p. 328. matum, cum variolis coniunctorum, genus, quod
Angli *raſh* dicunt, Noſter numquam vidit. Nau-
ſeae

ſeae et vomitus ſub initium febris accedentes, ſi diutius durent, aqua tepida, vel vbi ſtimulo opus eſt, in adultis grano vno tartari emetici addito, vel ſeptem aut octo granis ipecacuanha cum decem vel duodecim granis abſorbentis terrei remiſtis, euacuatio promouenda eſt, quae doſis tamen in infantibus et ſubiectis tenerioribus minui debet: quibus vſurpatis, ſi nauſeae tamen ſubſiſtant, apozemate laxante tolluntur, non neglecto ſimul clyſterum vſu. Secundariam eruptionem variolarum inſitarum, morbo nondum ad finem p. 330.
perducto, cuius DIMSDALIUS meminit, itidem Noſter numquam conſpexit. Inter ſymptomata, quae variolis hoc modo inſitis ſuperuenire poſſunt, ſo- p. 334.
lummodo eryſipelas et ophthalmia attentionem quamdam merentur, quae ideo breuibus adhuc pertractat, licet ſeipſum numquam eadem animaduertiſſe profiteatur.

Quarta pars operis primo inquirit, num vario- p. 344.
lae inſitae a recidiuis tutos nos reddere poſſint? quod abſolute adfirmatur, ſi nimirum inoculatio cum ſucceſſu peracta fuerit. Argumenta complura, quae maximam partem ex ſcriptis notiſſimis inoculationis defenſorum depromta ſunt, ad hanc propoſitionem comprobandam adduxit Cl. Auctor, ex quibus, ob nouitatem rei, nonniſi vltimum recenſebimus, quo p. 360.
narratur Cl. RICHARD DE HAUTESIERQ iuueni bono cum ſucceſſu variolas inoculaſſe, eamque operationem, homine in domo remota detento, per integrum annum ad minimum vigeſies repetiiſſe, quo videret, vtrum ille variolas plus ſimplici vice experiretur, aut a ſaepius applicato varioloſo contagio vllo modo corpus detrimentum capturum eſſet neutrum autem eorum eueniſſe.

Quo clarius aſſerti huius veritas elucefcat, ſecundo p. 365.
loco variolae verae ſiue naturales eae fuerint, ſiue artificales, et ſic dictae ſpuriae, quas tamen hoc nomine prorſus indignas eſſe Cl. Auctor demonſtrat,

mutuo

mutuo inter ſe comparantur, et diſcrimen inte
vtraſque, ratione durationis morbi, periculi, quod i
illis ſemper timendum, in his nullum fere eſt, effe
ctuum et ſymptomatum oſtenditur. Alia vero quae
ſtio eſt, num perſona repetitis vicibus inoculation
p. 384. at ſemper ſine ſucceſſu, ſubiecta, a naturalibus va
riolis immunis cenſenda ſit? quod quidem abſolut
affirmari non poſſe Auctor noſter putat, ſed mul
tos tamen homines eiusmodi in tenerrima aetate
ſibimetipſis quidem inſciis, iisdem laborare potuiſſe
argumentis variis omnino veroſimile reddit.

p. 388. Tertio diſquiritur, vtrum inoculatio ſit reme
dium vlterius extendendi, an potius arcendi et re
ſtringendi contagium varioloſum? quorum itiden
prius, collectis potiſſimum ex aliis ſcriptoribus pro
p. 408. bationis argumentis, aſſeritur, et inde applicatio fi
ad influxum inſitionis variolarum in commodum vni
verſae reipublicae, quem vt toti ſuae patriae, it
inprimis Lotharingiae, in qua viuit, ante oculo
ponit, animumque patriae ciuiumque amore incen
ſum dilucide ſatis declarat Cl. Auctor.

p. 417. Additamenti loco obſeruationes quaedam de me
thodo Suttoniana cum in artificialium variolarum in
ſitione, tum in tractandis naturalibus, ex libro Cl
DIMSDALE deſumtae et in Gallicam linguam
translatae, ſubiunguntur.

XIII.

Tal ovn den fin-ullega Får-Afveln, hållet för Kongl. Vetenſkaps Academien, vid Praeſidii nedläggande, den 25 April 1770, af CLAS ALSTRÖMER, Aſſeſſor i kongl. Commerce-Collegio, Ledamot of Botan. Societeten i Florentz. Stockholm, tryckt has Lars Salvius 1770. pag. 110. 8 mai.

i. e.

Sermo de ouium lana teneriori veſtitarum progenie, habitus, in conſeſſu R. Academiae ſcientiarum, quum munere praeſidis defungeretur, a CLAUDIO ALSTRÖMER.

Ad hoc argumentum perſequendum Cl. Auctorem parentis eius beati, de patria oeconomicis, et opificiorum variorum, inuentis bene meriti, excitauit et exemplum et admonitio. Vt vero tam ſcite periteque illud pertractaret, ſingularis illa effecit, qua pollet, hiſtoriae naturalis ſcientia, commoratio iis in regionibus, quibus laus primariae in ouibus colendis ſcientiae adſcribenda, Hiſpania nempe et Anglia, diuturnior ipſa eius in patria crebro hac de re capta experientia, librorum denique cuiuscunque generis huc ſpectantium lectio. Noſtrum erit, iudicii lati rationem in ſequentibus reddere. Quum vero multa ſimul Cl. Auctor attingat, quae oeconomiam praecipue feriunt, in his, vtpote ab inſtituto noſtro magis alienis, licebit eſſe breuioribus.

In culturae ouium origine fatisque delineandis Auctor noſter ad remotiſſima vsque tempora regreditur, ouesque inter prima animalia ob cibum veſtitumque curae fuiſſe cum VARRONE arbitratur, licet artem, lanam in telas contexendi, paullo ſerius homi-

homines didiciſſe omnino probabile ſit. Et hoc
p. 7. quidem genti Elamiticae videtur primum nota fuiſſe.
Quid dein Aegyptii, gens Iudaica, Phoenicii, Graeci,
Melitenſes, Romani, in hac re praeſtiterint, ex monumentis antiquis operoſe Cl. Auctor eruit. Accedit tum ad initia progreſſumque ouium culturae texturarumque in Hiſpania, vrbibus Burgundicis praecipue iis, in Brabantia et Flandria ſitis, in Belgio, in Anglia.

p. 20. Quod lana Hiſpanica teneritate et praetio Angilcae antiſtet, non climati, ſed dignitati et ſolertiae, in qua ouium cultio apud gentem iſtam inde a priſcis temporibus habetur, tribuit. Paſtores olim, ſiue, vt nunc vocantur, gregum ouillorum poſſeſſores in ſocietatem per totam Hiſpaniam coierunt, quae conſtituto tempore et loco conuentus ſuos habuit. Poſtea hi gregum domini regia lege auctorati fue-
p. 24. runt. Greges ipſi pabuli cauſa ab vno loco in alium transferuntur, hieme ſcilicet in planitiem prouinciarum auſtralium, et aeſtate in frigidiorum prouinciarum colles et ſubalpina loca. Et ſub hac quidem ouium migratione liber paſcuorum etſi alieni fundi,
p. 25. ouibus vſus conceſſus. Sunt et alia inſtituta, in commoda huius rei pecuariae parta, facta, quae hic
p. 27. recenſere prolixum nimis foret. Indicamus modo locis cultis publica lege indictum, vt pro translatione ouium via latitudinis vlnarum ſuecicarum 126 aperta maneret, paſtores a quibusdam publicis expenſis immunes eſſe, ex promptuariis regiis mitiori pretio ſal iſtis vendi, licere illis ſub hac migratione pro neceſſitate arbores proſternere, militum contra latrones vel hoſtes, ſi opus praeſidium concedi,
p. 31. et quae alia eiusdem generis commoda ſunt. Per totum annum oues Hiſpanicae, eo tempore excepto,
p. 32. quo tondentur, ſub dio degunt. Ad ſpeciei, autem integritatem et praeſtantiam conſeruandam in primis

mis ad varia sub copula momenta et arietum pretium, quos robustos, capaces propagationis et tenera lana obtectos desiderant, respiciunt. Curam quoque haud exiguam habent, ne agnis tenellis vllum damnum accedat; rarius vero in Hispania morbi ouium incidunt. Tonsio haud exigua sollemnitate perficitur. Omittimus, quae de ipsa lanae venditione Cl. Auctor notauit. p. 36.

In Suecia prisco tempore oues, ad progeniem earum perficiendam ex Germania petitae, quae quidem Suecicis praestantiores fuerunt: ob lanae autem rudiorem naturam, ad telam teneriorem parandam, quotannis copiam lanae foris, praecipue ex Anglia, arcessere opus fuit. Sed b. parentis Auctoris nostri studio et vigilantia, inde ab anno 1715 quotannis ex aliis regionibus, ouium praestantia inclytis, oues in Sueciam translatae. Fuerunt inter has caprae Angolenses ob lanam sic dictam camelianam celebratae. Hae omnes et singulae, sub tanta etsi climatum varietate in Suecia, probe viguerunt. p. 49.

In reliqua huius commentationis parte Auctor Cl. caussas disquirit, quae lanam teneriorem ouibus concilient, et de modo, quo haec ipsa in septentrionalibus regionibus obtineri queat. Vtrumque optime demonstrari existimat legibus, quas natura in generatione animantium obseruat, perpensis, quae, vt vlterius illustretur, eandem primum cum propagatione plantarum, ad mentem Ill. a LINNE', comparat. Stirpes nimirum diuersae speciei connubium si ineunt, noua, quae ex hisce emergit progenies, similitudine, quoad florem cum matre, quoad radicem autem, caulem, folia, hirsutiem, magnitudinem, colorem aliasque conditiones cum patre conueniunt. Patet hoc generatione stirpium hybridarum vel fortuito vel studio deditaque opera facta, quarum exem- p. 51. p. 53.

pla hic recenſentur. In hiſce ſtirpibus mirum eſt, quod eouſque quaedam matrum naturam ſeruent, vt iiſdem inſectis pro pabulo, ac matres, inſeruiant, quod vero iam eam climatis, ſitus, et terrae diuerſitatem ferant, quae antea neutrius parentis naturae accommodata fuit.

p. 59. Varias plantas, hybrida generatione poſt creationem productas, ſenſim prout veroſimile Noſtro eſt: ita eadem ratione animalia varia enata, haud abſonum illi videtur. Et inde deriuandum eſſe exiſtimat, quod limites definire inter quoſdam animalium ordines, genera et ſpecies tam arduum ſit. Hanc ob nimiam affinitatem limitum ſtatuendorum difficultatem variis exemplis Cl. Auctor illuſtrat. Ita pecora genus quaſi intermedium inter glires et belluas conſtituunt; grallae inter anſeres et gallinas; nantes inter ſerpentes et piſces. Simia medio loco inter homines et lemures incedit; phoca inter muſtelam, lutram et trichechum; phaſianus inter meleagridem et tetraonem. Et quoad ſpecies, difficile eſt diſtinguere ſimiam daſypum a ſciurea; canem a lupo et vulpe; tigridem a pardo; erinaceum americanum ab europaeo; dromedarium a camelo bactriano, aſinum a zebra et ſ. p. vt de auibus, amphibiis, piſcibus, in-
p. 61. ſectis et vermibus nihil dicatur. Vt vero hanc opinionem veroſimilem reddat, initio rerum aſſumit tot modo animalia, quot ordines naturales fuiſſent creata, quae inter ſe nuptias celebrarunt, vſque dum ea omnia genera & ſpecies emerſerint, quae iam proſtant. Sponte apparet, eiuſmodi conſociationem inter ea animalia locum habere non potuiſſe, quae magnitudine, figura praecipue partium generationi dicatarum, elemento circumfuſo vel diſcordia quadam a ſe differunt. Hac ratione explicat copiam vel generum vel ſpecierum, qua quidem ordines vel quaedam genera prae ceteris abundant. Fauiſſe autem

tem amplexui mutuo vel libidinem ſingularem, vel defectum coniugis commodioris, coniicit. Refert p. 65. ad vlterius ſtabiliendam hanc hypotheſin Auctor, quae REAUMURIUS de cuniculorum cum gallinis coitu narrat, alii de taurorum cum aſina vel equa nomine Iumarts, nec non de aſinorum cum vacca nomine Kumrah conſociatione; nam de mulorum et auium hybridarum ex connubio fringillae canariae et carduelis generatione inter omnes conſtat. Coniecturas ſuas quoque extendit ad alia animalia. Vt exempla pauca ex multis Cl. Auctoris excitemus, probabile illi videtur, viuerram ichneumonem initio a viuerra zibetha et fele ortam, ceruum camelo-pardalem a ceruo capreolo et capra ceruicapra, ſimiam inuum a ſyluano et cynocephalo, anſerem cygnoidem a cygno et anſere, picum medium a maiori et minori rel. Com- p. 67. modiſſimum connubium eſt inter animalia eiuſdem ſpeciei, ſed varietate inter ſe diuerſa, vt canum exemplo conſtat.

In animalibus hybridis vero pariter, ac in plantis, percipitur, quod quoad corporis figuram conveniant cum matre, quoad externum veſtitum autem, h. e. lanam vel pilos, ad patrem propius acce- p. 68. dant: repetitque hic Cl. Auctor LINNAEI narrationem, quod, cuniculo comprimente gallinam, excluſus fuerit pullus lanatus. Praecipuum igitur ad p. 69. praeſtantiam lanae in ſobole conſeruandam Auctoris conſilium eſt, vt arietes eligantur optimi. Quanti momenti hoc ſit, ex VARRONE, COLUMELLA, PALLADIO, VERGILIO et omnium fere, ouium culturam ſibi curae habentium, conſenſu demonſtrat, idque porro quibuſdam peculiaribus exemplis illuſtrat. Ea tantummodo conditione putat ſobolis p. 78. maiorem cum matre eſſe quoad externa ſimilitudinem, quando pater robore et vigore inferior eſt.

p. 82. Verum etſi haec arietum vis ſatis experientia vſuque confirmata eſſe videtur: ſunt tamen alii, qui vel climati, vel calori, vel pabulo, vel vſui liberae aurae, vel ouuium translationi crebriori, vel ſali exhibito lanae praeſtantiam tribuant. Sed precario hasce omnes cauſas eſſe aſſumtas a Cl. Auctore multis argumentis euincitur. Obſeruationibus palam eſt, quo denſioribus pilis pellis conſtet, eo longioribus et tenerioribus quoque conſtare. Rationem huius rei explicari exiſtimat arietis grandioris cum femella minori connubio, per quod, quum in ſobolem eadem pilorum copia transferatur, hi non poſſunt non denſius procreſcere et conſequenter maiorem teneritatem adipiſci. Etenim Angliae et Hiſpaniae oues, praeſtantia lanae celebratae, exiliores ſunt, quam reliquae rudiori lana tectae.

p. 95. Anno 1764 in Suecia ouium praeſtantiorum numerus ad 88, 953 aſcendit, praeter 23, 384, vilioris paullo notae.

p. 97. Conſilia vero Cl. Auctoris ad praeſtantiam lanae conciliandam, vt rem paucis abſoluamus, ſequentia ſunt. Primum igitur eſt, vt aries ad propagationem idoneus robuſtiorque acquiratur. Tanta eiuſmodi aries in Hiſpania in exiſtimatione eſt, vt vetuſtiſſimo tempore imperialibus 1000 fere cenſeretur, quia hodie adhuc ibidem 100 nummis aureis Hiſpanicis venit. Si mater pariter probae indolis eſt, eo melius. Nonniſi tertio autumno congreſſus concedendus, nec niſi ad ſummum 15 oues femellas comprimere vni arieti liceat. Poſt ſextum autumnum haud facile pro imprægnatione aries ſeruandus, nec femella vltra ſeptimum autumnum apta generationi iudicanda. Agni debilioris et vilioris notae mox ſecludendi. Quum emulgendo lac ouium lana perdatur, ab hac re abſtinendum. Paſcua debent mutari, quoties vnquam fieri poteſt, quum praeſtantiores herbae

bae ſenſim conſumantur. Aqua ſit pura, ne faſciolae hepaticae et hirudines deglutiantur. Paſcere eas ſub dio, maxime ſalutare eſt. Lotio ouium non conuenit, vt quae ſua natura aquam reformidant. Tonſio ſemel per annum modo fieri debet. Caudam praecidere ad exemplum Hiſpanorum licet, ne lanam, lumbis inſidentes, conſpurcent. Iuſta proportio ratione numeri arietum, ouium femellarum et agnorum requiritur. Proficuum etiam iudicat Cl. Auctor, vt iis in locis, vbi greges minores modo ali a ſingulis poſſunt, greges iſti conducentur et communi cura ad regulas ſuppeditatas comprehendantur.

XIV.

De ſanguine eiusque motu experimenta refert et ad orationem ſolennem, noui muneris adeundi cauſſa a d. 2. octobr. 1767 recitandam, inuitat D. GEORGIUS CHRISTIANUS REICHEL, Med. Prof. extraord. facult. Med. Lipſ. aſſeſſ. et Acad. Imperial. nat. curioſ. ſocius. Lipſiae. Ex officina Breitkopfia. 4. pl. 4. tab. aen. 1.

Quamuis in nullo fere alio doctrinae phyſiologicae capite tanta certitudo conſpiciatur, quanta ab HARVAEI inde temporibus in caput de ſanguinis circulo introducta et per iterata experimenta aucta eſt; tamen hic quoque non deſunt obſcuriora, quæ explicare et ſollertiſſimus non poterit. Talium nonnulla Cl. Auctor, cuius praematuram mortem Academia noſtra adhuc luget, in hoc ſchediaſmate experimentis microſcopicis declarare annititur. Et primum quidem inſtrumentorum, quæ adhibuit, fabricam deſcribit. Vſus autem eſt microſcopio, quod ad LÜBERKÜHNII methodum ſibi

 ipſe

ipſe conſtruxerat, ſic adaptatum, vt, ſine magno, quod in aliis accidit incommodo, ſolari applicari, atque ita imago rei maior et clarior effici poſſit.

Eorum autem, quae huius ope detexit, ſequentia notatu digniora nobis viſa ſunt:

p. 9. In arteriis, etiam minoribus, globulorum figura fere conſtanter rotunda apparuit. Color globulorum non idem; in maioribus egregie ruber, diminuta vaſis diametro ſenſim ad flauedinem declinabat. In minimis, praeter colorem, figura quoque globu-
p. 19. lorum rotunda, in oblongam mutata eſt. In rana
20, 21. langueſcente impulſum ſanguinis alternum in arte-
p. 10. riam bene diſtinxit. In quarundam ranarum meſenterio maculae nigrae obuenerunt, dubiae indolis, cum non in omnibus obſeruarentur. Conuulſiui ranae motus globulorum progreſſum adeo turbarunt, vt retrogradus appareret; languore eidem inducto nullus plane ſanguinis motus conſpicuus aderat. Motus, qui deſiiſſe videbatur, irritato animali ita reſtituebatur, vt a maioribus arteriis ortus in minores impulſu demum propagaretur; in venis motus ſimili modo in maioribus primum, deinde et in mi-
p. 11. noribus reſtaurabatur. Ligata in diuiſionis angulo
17. arteria, ſanguis ligatura impeditus, in alterum, priori vacuo relicto, abiit. In rupta forte vena Cl. Auctor effuſo ſanguine vidit colorem, in coaceruatis globu-
p. 23. lis rubrum, in ſingulis dilutum. Idem quoque in
p. 12. arteria rupta contingere vidit. In mure domeſtico arterioſus ſanguis venoſo dilutior, motus in vtrisque rapidior quam in rana apparuit, in venis tamen glo-
p. 13. buli exacte dignoſci potuerunt. In eodem vaſa minora ſanguinem flaueſcentem, et minora, vnius glo-
p. 14. buli, ſanguinem albidum vehentia vidit. Eadem fe-
p. 15. re omnia in veſpertilione obuenerunt. In ranae pulmonibus, ſub exſpiratione animalis, ſanguis per vaſa, vnum globulum tranſmittentia, in membranas cellu-

cellularum, roris in modum effusus est, in inspiratione autem quieta omnia visa sunt. In rana terre- p. 16.
stri venas mesenterii replebant particulae maiores, tantae molis, vt vas ab iis quodammodo distenderetur. In arteriis haec corpora non adfuerunt. An p. 17.
globuli aërei? In vasis arteriosis atque venosis, eorumque praecipue ramis maioribus globuli, in axe positi, ruborem pellucidiorem ostenderunt, in parie- p. 18.
tibus obscuriorem, quod ex tunicarum crassitie facile explicari poterit. In aliqua vena maiori ranae p. 21.
sanguinem immobilem vidit, diu ita haerentem, donec moto animali concuteretur. In membrana di- p. 22.
gitorum pedis ranae, vasa duo maiora ad latera digiti excurrentia, caetera vero minora flauum humorem vehentia deprehendit. In mure color sangui- p. 24.
nis arteriosi dilutior quam venosi apparuit; ita tamen, vt in axe globuli obscuriorem colorem, quam in parietibus ostenderent, ideoque inuersa ratione, quam p. 17 in frigidis Cl. Auctor obseruauerat. Minora ratti vasa motum progressiuum sanguinis p. 26.
melius quam maiora conspiciendum praebuerunt. Globulos autem in calidis animalibus*) omnibus, quae vidit, minores, quam in ranis deprehendit.

Ex his enarratis sequentia praesertim, caeteris omissis, colligi posse videntur:

Sanguinem venosum ab arterioso differre, cum globulorum figura in minimis arteriis mutetur, et globuli, sic mutati in venas transeant, imo in maioribus adeo venis ita persistant. Quanquam enim Cl. Auctor haec in frigidis tantum vidit, eorum

 tamen,

*) Vulgo creditum est, calidi sanguinis animalia nullos globulos rubros in vasis suis vehere, vt adeo HALLERUS de ea re dubitet. Elem. Tom. II. p. 50. Id tamen Nostri experimentis iteratis extra omne dubium positum esse videtur.

H. l. pag. 12. lin. 22. ex errore typograph. pro *vena* leg. *arteria*.

tamen, quae in calidis perſpexit, phaenomenorum nullum huic coniecturae contrarium eſt. Porro, colorem ſanguinis magis minusue rubrum a numero globulorum aggregatorum pendere ex plus vno experimento eluceſcere videtur.

Adiecta eſt tabula aenea, ab Auctore delineata, in qua globulorum figura et differentia ſatis eleganter repraeſentatur; quae, etſi naturam non prorſus exprimat, caeteras tamen icones, quae hac de re traditae ſunt fere omnes ſuperare videtur.

XV.

Adverſaria medico practica Vol. I. Pars I. 1769. Pars II. III. IV. Lipſ. 1770. 8 mai. alph. 2. pl. 2. fig. aen. 4.

Non nuper Cl. LUDWIG, praefatione huius operis lecta, vbi cauſſae, quae inſtitutum horum aduerſariorum vulgandorum retardarunt, recenſentur, de his edendis cogitaſſe, ac eorum edendorum vnum hunc eſſe finem, vt doctrinae ſuae alumni ad medicinam faciendam ſeſe conuertentes, his ſuis monitis practicis ducantur et iuuentur, intelleximus. Quapropter et hic vel a Cl. LUDWIG, vel ab aliis omnia, quae praxin medicam tam clinicam, quam chirurgicam et forenſem ſpectant, ita colligentur, vt harum rerum expendendarum fundamenta non ſolum ex practicis, ſed et phyſicis, anatomicis, chemicis, praecipue pharmaceuticis petantur doctrinis et, ſi ad rem explicandam opus eſt, iconibus illuſtrentur. Nec minus diſputationes, proluſiones et orationes Lipſienſes, ad exteros non ſemper venientes et ab ipſis deſideratae, in his aduerſariis ita repetentur, vt interdum praecipua ſolummodo capita cuiusdam argumenti breuiter excerpantur, interdum autem integri libelli

libelli, nouis obſeruationibus ditati, prodeant. Tandem et varia doctrinae practicae capita non penitus in inſtitutionibus Cl. LUDWIG exhauſta, emendabuntur ac diligentius proponentur. Atque ita hoc opus inceptum et primum volumen, quod quatuor partibus conſtat, vulgatum eſt.

In cuius parte prima continentur ſequentia: Vol. I. P. I.

1) *Morbi epidemici, ſub finem anni* 1757 *et initium* 1758 *Lipſiae graſſantis, breuis recenſio, menſe maio et iunio* 1758 *elaborata.* Cum morbus Lipſiae non ſolum, ſed etiam in variis Germaniae vrbibus, ac iis quidem, in quibus noſodochia militaria fuerunt diſpoſita, graſſaretur, non incongruum duxit Cl. Auctor eumdem examinare, cauſſarum et ſymptomatum viciſſitudines ac rationes, electasque medendi methodos repetere et ex obſeruationibus ſuis aeque, ac aliorum medicorum Lipſienſium breuem eius hiſtoriam contexere. Erat febris continua putrida petechialis potiſſimum, interdum febris continua plus minus maligna, mox cum purpura, mox ſine ea, interdum hic morbus veram indolem continuae lentae, quam HUXHAMUS neruoſam dicit, prodebat. Humida ac tepida tempeſtas, quae frigidam ſequebatur, dein contagium ipſum, in ſe conſideratum, ex commercio cum aegris inductum et porro euolutum, huius morbi generandi occaſionem potiſſimum praebuerunt. Diſpoſitio ad malignitatem ſuſcipiendam non tantum in ſolidis, circulum humorum dirigentibus, ſed in intima potius humorum mixtione poſita videbatur, quae non ſatis accurate definiri poteſt. Ad inſignem morbi differentiam perpendendam ad quinque imprimis momenta reſpicitur. Ac primum quidem ad ingreſſum morbi, ſecundo ad excretiones, in eo obuenientes, ex primis pariter ac ſecundis p. 21.

 cundis

cundis viis, tertio ad febrem plus minusue acutam, quarto ad motus ſpaſticos, quinto denique ad varietatem hominum, morbo correptorum.

p. 37. Nos de ingreſſu morbi videamus. In aliis morbus leni impetu, catarrhali ſimili, incipiebat et die quinto ad ſeptimum vehementiora ſymptomata ſuccedebant. In aliis quinto iam die petechiae erumpebant, illique nono ſeu decimo die, raro decimum quartum attingentes, peribant, ſopore vel deliriis ferocibus accedentibus. In aliis mox ab initio amaror oris cum nauſea, dolor capitis vehemens, celeris virium proſtratio, noctes inſomnes, anxietas praecordiorum, oculi triſtes, facies cadaueroſa, faſtidium carnium, imo omnium alimentorum, haemorrhagiae incompletae, ſudores copioſi viſcidi, cutis ſiccitas cum inſigni ardore, vrina turbida cum ſedimento leui, triſtem morbi exitum indicabant. Quod ſi vero ſub pulſu aequali et ſatis forti deliria erant mitiora, cute interea leni madore affecta, aegri vix ſibi conſcii et praecipue ſurdaſtri, minime autem ſoporoſi, lentam morbi ſolutionem interdum ad vigeſimum primum diem et vltra protractam, promittebant.

p. 50. Indicatio curatoria nititur euacuando et alterando. Venaeſectione non adeo opus erat, nec niſi ab initio, quoniam non ad inflammatorias ſed ad putridas potius pertinebat haec febris. Vomitoria proderant ab initio interdum, laxantia, clyſmata et in progreſſu morbi, ſi opus erat. Compoſitio rhabarbari cum ipecacuanha in ſedanda dyſenteria erat vtilis. Diaphoretica ab initio, ad contagium arcendum in robuſtis felici cum ſucceſſu exhibebantur, iisque opiata ad ſpaſmos ſedandos et largiorem diaphoreſin excitandam non ſine fructu propinabantur. Ceterum inter alia camphora, liquor cornu cerui ſuccinatus, applicatis veſicatoriis, nec non acida et cortex Peruuianus ſunt adhibita. Blandiora cardia-

ca

ca quamquam ſine noxa ſunt data, tamen morbi temporis et aegri conſtitutionis ratione habita, hauſtus vini boni Rhenani ſeu Franconici prae reliquis praeſtabat. Nec alexipharmaca calidiora, etiamſi a medicis plerumque iure in putridis reiiciuntur, cum acidis dulcificatis combinata, febre exigua, deliriis aliisque grauioribus ſymptomatibus abſentibus, ſine fructu praeſcribebantur.

2) *De extracti hyoſcyami viribus et efficacia praeſertim in melancholicis et epilepticis morbis a* Lic. IOANNE ERNESTO GREDING, Ptochotropheei Waldheimenſis et Mitweydenſis medico ordinario. p. 71. Selegit nimirum Cl. Auctor triginta aegros, ad quos ſubinde decem alii acceſſerunt, quorum decem melancholia et, per interualla tantum, mania laborabant, vndecim perpetui erant maniaci, quatuordecim epilepſia et quinque tam epilepſia, quam mania vexabantur. Incipiebat a grano vno, ſaccharo mixto, et vſque ad octodecim grana per diem doſin in nonnullis augebat, ita vt tres propemodum huius extracti libras conſumeret.

Curationum igitur hiſtoriis traditis, effectus hu- p. 113. ius medicamenti Noſter contemplatur. Erant ſudor ſat copioſus, ſomnus plerumque profundus, placidus tamen ac reficiens, animi tranquillitas atque ſerenitas, corporis vigor et maior alacritas. His accedunt temporaria brachii ſiniſtri paralytici expeditior mobilitas, nec non aliqua tam epilepſiae, quam maniae mitigatio. Alii vero de obnubilatione, grauitate ac dolore capitis, vertigine conquerebantur et ſenſuum internorum torpore. Varia exanthemata, vt maculas fuſcas mox apparentes, mox euaneſcentes, impetigines, puſtulas in mento et gena dextra cum naſi exulceratione, nec non furunculos hoc extractum cum leuamine in nonnullis produxit. In aliis vrinam

nam copiosam, diarrhoeam et vomitus, in paucis obstructionem effecit, menstruorum fluxum, ex quinquemestri spatio prorsus cohibitum, restituit, eumque rite succedentem omnino auxit. Saliuationem excitauit, nec non muci narium secretionem, dolores rheumaticos, tussim, vti in phthisicis, singultum ac totius omnino corporis languorem ac debilitatem.

Quamquam igitur huius extracti effectus non sunt spernendi, tamen, cum ne vnum quidem ab epilepsia vel mania, nisi cum dispendio non solum sanitatis, sed etiam vitae, prorsus liberauerit, Cl. Auctor concludit, hyoscyamum nec tuto posse exhiberi vsu interno hominibus, nec remedium esse in melancholicis et epilepticis morbis, ita, vti quibusdam videtur, salutiferum.

p. 119. 3) *Responsum, principis iussu, super variolarum insitione a facultate medica Lipsiensi datum mense iunio* 1761. Commendatur inoculatio ita, ut obiectiones, quae contra eam adducuntur, primum refutentur, et dein commoda eius recenseantur, cautionesque quaedam, inoculationem spectantes, addantur. Summa obiectionum eo redit: inoculatio fundamentis rationalis medicinae, imo plane diuinis legibus adversatur; ex inoculatione aeque praui effectus, ac ex inuasione naturalium sunt extimescendi; inoculatio variolarum haud praepedit verarum recursum; alii ac maiores morbi, post fomitem variolosum, per inoculationem insufficienter euolutum, oriri possunt. Atque summa commodorum haec est: morbus cutaneus in iuniore aetate optime suscitatur, cui accedit minor faciei deturpatio ab artificialibus, quam a naturalibus; haec materiae deriuatio ad cutim et febris, per inoculationem excitata, commodissimo ac opportunissimo tempore suscipi, indeque symptomatibus grauioribus occurri potest; per inocu-

inoculationem contagium melius, facilius ac prius per cutem transfertur, quam fortuitum per respirationem et saliuae vias.

4) *De dextra cordis auricula rupta, mortis subitae caussa; obseruatio icone illustrata* *). Iuuenis robusti ac vegeti, vndeuiginti annorum, pectus a calce equi ita percutiebatur, vt humi prosterneretur. Surrexit tamen et in stabulum indignabundus properabat, vbi mortuus concidit. Denudato corpore, nihil animaduertebatur. Abdomen quidem tumidum erat, nullo modo autem laesum. Thorace autem disquisito sternum erat fractum: quo remoto perexigua sugillatio in mediastino conspiciebatur, nec vllum in pectoris cauitate sanguinis effusi vestigium. Pericardium sero pellucido et sanguine coagulato scatebat. Cor ipsum cum auriculis multo cruore circumdabatur. Auricula vero rupta interne tres habebat fissuras. Quae omnia in icone addita illustrantur. Tum quaedam corollaria et nonnulla alia exempla ex TISSOTO, actis Suecicis, et MORGAGNIO deprompta, adduntur. p. 134.

5) *De ratione venaesectionis in haemoptoicis.* Antequam de sanguinis missione in tabe pulmonum laborantibus dicatur, ad caussas respicit Cl. Auctor, cur in pulmonibus eorum copiosius colligatur sanguis, iisque sanguinis euacuationem accommodat. In omni nimirum corporis vehementi atque immoderata exercitatione, vt saltatione, saepenumero sanguis ad cor dextrum seu anterius ita copiose ac celeriter pellitur, vt a pulmonibus nec suscipi, nec subigi queat. Oriri exinde oportet haemoptysin, et tum suadet Cl. Auctor venaesectionem. Porro in nimiis p. 145

*) Vsus est hac icone DIETERICUS MUMSSEN in dissertatione inaugurali de corde rupto. Lips. 1764. 4.

nimiis animi commotionibus, vti ex moerore e
continuis ſuſpiriis ob amiſſos conſanguineos, inopi
nato impeditum, ſanguinis circulum reddidit venae
ſectione liberiorem. Nec non in ſpaſmis grauiori-
bus, nec ab inanitione vaſorum profectis, e. c. in-
fantum, a vermibus, dentitione, tuſſi conuulſiua, cum
fructu venam ſecauit. Habituali vero haemoptoe
orta, vel ex labe pulmonum ſcirrhoſa et vlceroſa,
vel ex obſtructionibus et ſpaſmis viſcerum infimi
ventris et lentore ſanguinis venae portae, curet me-
dicus, ne nimia ſanguinis miſſione noceat. Nec
minus caute verſandum eſt cum iis, qui ex varia ca-
cochymia, ſeu tenuitate ſanguinis, ſeu vniuerſali
corporis imbecillitate haemoptyſin patiuntur. Quam-
quam vero rarior in his ſanguinis miſſio conceditur,
tamen eam non plane intermittendam eſſe, ſaltem
interdum, probatur exemplo quodam viri cuiuſdam
viginti ſex annorum, qui, ex labe pulmonum ſum-
mopere debilitatus, ad phthiſin pulmonalem inclina-
bat. Qui cum diligenti medicorum cura, diaeta
accuratiſſima, imbecillis licet, per tempus conſerua-
tus eſſet, poſt moderatam corporis exercitationem
in aëre ſereno et matutino, tantam ſanguinis co-
piam reddebat, vt ſimul repentinam ſubiret mortem.

p. 165. 6) *De ratione venaeſectionis in vomitu cruento la-
borantibus.* Ob argumenti ſimilitudinem coniunxit
Cl. LUDWIG hanc cum antecedenti tractationem.
Cauſis, vomitum cruentum efficientibus, enarratis,
venaeſectionem non adeo neceſſariam eſſe in hoc
morbo, demonſtratur. Nota enim ſunt plura Cl.
Auctori exempla feminarum, quae praeterea huic
morbo magis obnoxiae ſunt prae viris ob inordina-
tum catameniorum fluxum, in quibus ſanguinis ef-
fuſio per vomitum ad tertiam vſque libram et vltra
acceſſit, illisque ſanitas reſtituta eſt ſine vllo medici
conſilio.

consilio. Quamobrem et suadet Cl. Auctor catameniorum fluxum attendere, de eoque rite ordinando cogitare. Qua occasione mentionem facit ancillae cuiusdam, quae, venaesectione ob catameniorum defectum et tensiones abdominales inprimis sub diaphragmate, instituta, paulo post tam enormi ac repentino vomitu cruento laborabat, vt syncoptica caderet, et mortua videretur. Hanc ita excitauit, vt aliqua respirationis et pulsus indicia apparerent. Tum medicamentis analepticis aliisque adiuta, post aliquot hebdomadas sanitati restituebatur, quam quoque per viginti et, quot excurrit, annos adhuc conseruauit.

Non tantum autem sanguis copiosus et grumosus per vomitum cruentum eiicitur, sed etiam massae membranosae cellulares, polyposis concretionibus non absimiles, simul euomuntur. Quam rem quoque non adeo esse extimescendam, a Cl. Auctore exemplo probatur. p. 173.

7) *De stasi sanguinis in venis, inflammationem mentiente.* Ex dissectione quorumdam cadauerum intellexit Cl. Auctor, venas magis, quam arterias sanguine infarctas esse; ex qua re ad putridi magis, quam inflammatorii morbi indolem concludere licet. Arteriae enim inflammationis verae charactєres nullo modo prae se tulerunt. Quam ob rem quaeritur quoque a Cl. Auctore: vtrum haec stasis inflammatio, an, quoniam id in venis tantum fit, inflammationi similis dici queat? Recte quoque Nostro monere visus est amicus, cui hanc tractationem perlegendam dedit, stasin sanguinis in venis varicosis tum potissimum mentiri posse inflammationem, cum ea in venis, valuulis destitutis, ideoque non nodosis, sed aequaliter distentis obseruatur, in systemate scilicet venae portae, cerebro, pulmonibus p. 178.

nolentior; in paucis erat somnus turbulentus; porro oculorum hebetudo, caligo, scintillatio, rerum obiectarum vacillatio, visus duplex, presbyopia; alius conquerebatur de solis, absentis licet, splendore. Quemadmodum hae oculorum aegritudines, vnius grani pilula vix deglutita, ab aegris animaduertebantur, sic quoque iterum, intermisso stramonii vsu, ita mox cessabant, ne vllus incommodum quoddam visus retineret.

p. 337. Porro hi effectus sunt animaduersi: lippitudo, copiosa oculorum illachrymatio et conuulsiones, vertigo, ebrietatis sensus, insignis cephalalgia dolor pulsorius ad os dextrum temporis, eiusque ventis ex ambabus auribus crebrius erumpentibus mitigatio, lipothymicae accessiones, phantasia laesa, mentis perturbatio plenaria, sitis ingens, clamosa, oris fauciumque siccitas, largum saliuae profluuium, raucedo et linguae intumescentia, appetitus bonus nimisque auctus, ructus acidi in vno nausea, vomituritio in aliquibus, in pluribus vomitus aquoso pituitosi, biliosi, pituita, acidum spirans, ventris tormina, interdum satis atrocia, borborygmi, ventris inflationes, epigastrium durum dolens, tensum, aluus vtplurimum aperta, rarissime obstructa, in plurimis laxa, in nonnullis diarrhoea; sudoris ac vrinae excretio erat largior menstruorum fluxus non solum augebatur, sed per quadriennium absentia restituit hoc extractum; plerorumque inter eius vsum corporis alacritas.

p. 343. His stramonii effectibus praeterea adnumerat Cl. Auctor singultum sat vehementem, dolores rheumaticos, frigus plus minus vehemens, febrim plus minus validam et pruritum totius corporis. Ita quoque tussis sicca, post largum sudorem euanescens, sanguis per tussim euomitus, praecordiorum anxietas, purpura chronica, furunculi et dolores cordis punctorii, effectus secundarii esse videntur.

Ex

Ex his omnibus effectibus concludit Noster, p. 344
stramonio, parua dosi propinato, sopiendi vim et insignem inesse acrimoniam, quae humores potenter resoluat et ad varia colatoria maiore copia pellat, solidasque corporis humani partes debilitet et spasmis obnoxias reddat. Quam ob rem quoque euacuantia, inter eius vsum adhibita, plus obfuisse, quam profuisse videbantur. Nullus, vti ex obseruationibus patet, pristinam sanitatem prorsus recuperauit, nisi adolescentem epilepticum ab epilepsia, spasmo remanente, liberatum excipias. Plurimi vero morbi mitigationem ac imminutionem senserunt. In aliis morbus peior reddebatur, et tres, in quorum cadaueribus multa praeternaturalia erant, moriebantur. Arbitratur itaque Cl. Auctor, stramonii extractum epilepsiam interdum tollere, minime autem solum, sine demulcentibus, roborantibus et antispasmodicis tuto exhiberi posse aegris. Mitigari enim huius vsu videtur morbus, sed res aegri in perniciem vertuntur.

5) *De hernia inguinali cum crurali complicata* p. 348
obseruatio, animaduersionibus illustrata. Hernia eminentiam oblongam nec insigniter eleuatam ostendebat, et cruralis quidem, tamen et ea, cum versus os pubis extenderetur, inguinalis quoque esse videbatur. Repositione per aliquot dies frustra tentata, et variis medicamentis sine fructu propinatis, herniotomia necessaria iudicabatur, quae quoque instituta est. Incisis itaque integumentis, saccus exiguus herniosus adeo strictus conspiciebatur, vt difficulter incideretur, in quo omentum ita callosum, ab anteriori parte exiguum intestini ilei flexum complectens, erat, vt sine ligatura posset praescindi. Intestini itaque protrusi parte, nulla labe affecta, reposita, annulus dilatabatur quodammodo ad disqui-

 rendum

nolentior; in paucis erat somnus turbulentus; porro oculorum hebetudo, caligo, scintillatio, rerum obiectarum vacillatio, visus duplex, presbyopia; alius conquerebatur de solis, absentis licet, splendore. Quemadmodum hae oculorum aegritudines, vnius grani pilula vix deglutita, ab aegris animaduertebantur, sic quoque iterum, intermisso stramonii vsu, ita mox cessabant, ne vllus incommodum quoddam visus retineret.

p. 337. Porro hi effectus sunt animaduersi: lippitudo, copiosa oculorum illachrymatio et conuulsiones, vertigo, ebrietatis sensus, insignis cephalalgia dolor pulsorius ad os dextrum temporis, eiusque, ventis ex ambabus auribus crebrius erumpentibus, mitigatio, lipothymicae accessiones, phantasia laesa, mentis perturbatio plenaria, sitis ingens, clamosa, oris fauciumque siccitas, largum saliuae profluuium, raucedo et linguae intumescentia, appetitus bonus nimisque auctus, ructus acidi in vno, nausea, vomituritio in aliquibus, in pluribus vomitus aquoso pituitosi, biliosi, pituita, acidum spirans, ventris tormina, interdum satis atrocia, borborygmi, ventris inflationes, epigastrium durum dolens, tensum, aluus vtplurimum aperta, rarissime obstructa, in plurimis laxa, in nonnullis diarrhoea; sudoris ac vrinae excretio erat largior; menstruorum fluxus non solum augebatur, sed per quadriennium absentia restituit hoc extractum; plerorumque inter eius vsum corporis alacritas.

p. 343. His stramonii effectibus praeterea adnumerat Cl. Auctor singultum sat vehementem, dolores rheumaticos, frigus plus minus vehemens, febrim plus minus validam et pruritum totius corporis. Ita quoque tussis sicca, post largum sudorem euanescens, sanguis per tussim euomitus, praecordiorum anxietas, purpura chronica, furunculi et dolores cordis punctorii, effectus secundarii esse videntur.

Ex

Ex his omnibus effectibus concludit Noſter, p. 344.
ſtramonio, parua doſi propinato, ſopiendi vim et inſignem ineſſe acrimoniam, quae humores potenter reſoluat et ad varia colatoria maiore copia pellat, ſolidasque corporis humani partes debilitet et ſpaſmis obnoxias reddat. Quam ob rem quoque euacuantia, inter eius vſum adhibita, plus obfuiſſe, quam profuiſſe videbantur. Nullus, vti ex obſeruationibus patet, priſtinam ſanitatem prorſus recuperauit, niſi adoleſcentem epilepticum ab epilepſia, ſpaſmo remanente, liberatum excipias. Plurimi vero morbi mitigationem ac imminutionem ſenſerunt. In aliis morbus peior reddebatur, et tres, in quorum cadaueribus multa praeternaturalia erant, moriebantur. Arbitratur itaque Cl. Auctor, ſtramonii extractum epilepſiam interdum tollere, minime autem ſolum, ſine demulcentibus, roborantibus et antiſpaſmodicis tuto exhiberi poſſe aegris. Mitigari enim huius vſu videtur morbus, ſed res aegri in perniciem vertuntur.

5) *De hernia inguinali cum crurali complicata* p. 348.
obſeruatio, animaduerſionibus illuſtrata. Hernia eminentiam oblongam nec inſigniter eleuatam oſtendebat, et cruralis quidem, tamen et ea, cum verſus os pubis extenderetur, inguinalis quoque eſſe videbatur. Repoſitione per aliquot dies fruſtra tentata, et variis medicamentis ſine fructu propinatis, herniotomia neceſſaria iudicabatur, quae quoque inſtituta eſt. Inciſis itaque integumentis, ſaccus exiguus hernioſus adeo ſtrictus conſpiciebatur, vt difficulter incideretur, in quo omentum ita calloſum, ab anteriori parte exiguum inteſtini ilei flexum complectens, erat, vt ſine ligatura poſſet praeſcindi. Inteſtini itaque protruſi parte, nulla labe affecta, repoſita, annulus dilatabatur quodammodo ad diſqui-

 rendum

rendum interiorem ambitum, nec quidquam cum perciperetur, vulnus obtegebatur. Remediis variis tum adhibitis, nulla tamen subsequebatur excretio aluina, sed aegra, tensione imi ventris magis magisque aucta, ac subinde debilitate ita consumebatur, vt moriretur.

p. 352. Abdomine aperto, omentum omnino expansum et vasa eius ob summam tensionem duriora, callosa et quasi exsucca, ligamentorum ad instar, deprehendebantur. Inter eam intestini ilei partem, quae, viua adhuc aegra, inter operationem reposita fuerat, alia pars detegebatur iamiam sphacelosa, quae iuxta vasa cruralia sub ligamentum POUPARTII abscondita erat, et haec erat altera cruralis hernia in viua aegra, a priori non satis distincta. Ceterum erat ileum huc illuc angustum.

p. 354. His obseruationes, hernias omnino spectantes, a Cl. Auctore adduntur. Ac primum quidem varias omenti tensiones considerat, quibus et saepe nausea et vomitus herniosorum et grauidarum adscribi debent. Nec arbitratur, vomitum a quolibet ventris tumore effici posse, sed ventriculo, vel vicino duodeno eorumque irritationi tribuendum esse. In eiusmodi vero validis atque vniuersalibus tensionibus omenti non magnum exspectat ab herniotomia adiumentum. In feminis porro herniae non solum exiguae sunt, sed reperiuntur crurales in feminis crebrius inguinalibus, quam in viris. Causae huius rei praecipuae Nostro videntur, praeter latitudinem marginis anterioris peluis, progressus chordarum vascularium, quae ligamenta rotunda vteri dicuntur. Circa quem nimirum pinguedo arctius concrescit, quam circa vasa spermatica in viris. Contextus itaque cellulosus circa vasa cruralia magis cedit.

6) *De*

6) *De processibus intestinorum tractatio, iconibus illustrata.* Sunt hi intestinorum extensiones, et quoniam eorum fabrica in vniuersum est membranosa, in omnibus quidem tales processus oriri posse opinatur Noster. Verum, an in crassis hoc fiat, dubitat, cum processus eos in tenuibus et quidem in ileo potissimum obseruauerit, quod ob valuularum absentiam et motum tardiorem, nisi formationi, tamen extensioni inseruit. Figura erat eorum conoïdea, et crassities, si cum intestino vicino comparatur, vna eademque, nec non firmitas; interdum maior, interdum minor amplitudo atque angustia, quam in intestino deprehenditur, longitudo eorum duorum pollicum erat et vltra, orificium eius cum diametro intestini conuenit interdum; ea vasa sanguifera, quae a parte mesenterii ex propaginibus vasorum mesaraicorum oriuntur, et intestina cingunt variis anastomosibus, in processu ipso non circularia sunt, sed longitudinalia. Hi laterales processus oriuntur, vel a parte mesenterio vicina, vel ab altera eidem apposita. Id quod in figuris additis illustratur. Quamquam autem Noster delineationem horum processuum in fetu declarauit, atque figura quoque adiecta illustrauit, nec non rariora forte exempla successiuae extensionis largitus est, tamen et in suis extensionem quamdam accedere non dubitat. p. 363.

7) *Meletemata de putredine animali et morbis putridis continuata.* Finiuit Cl. LUDWIG iam primam partem *) obseruationibus de putredine animali. Atque hic potissimum demonstratur, debilitatem solidorum mox caussam, mox effectum putredinis viuae esse. p. 381.

*) vid. supra p. 496.

P. III. In parte tertia haec leguntur:

p. 387. 1) *Dissertatio de euolutionibus corporis animalis sani et aegri in vniuersum.* Id, quod inuolutum est in triplici naturae regno, se euoluit. Hoc apparet ex salium genesi, arborum gemmis et fetus animalis mutationibus. Refert itaque Noster omnes mutationes, in vita animali euenientes, ad euolutiones, et quoniam vita animalis vel in sanitate, vel in aegritudine cernitur, dispescit eas in sanas ac morbosas euolutiones, vt vires vitae et morbi rite discerni et inter se conferri queant. Antequam autem hoc accuratius explanet, circumscribit limitibus vocem euolutionis, quae est successiua in corpore humano partium fluidarum et solidarum mutatio, in incremento, conseruatione et destructione eius animaduersa et cum motus reciproci in minimis non satis pateant, actio ipsa tantum ex effectibus cognoscitur.
p. 396. Euolutiones in sano corpore attendendae hae sunt vniuersales: 1) Euolutio nutrimenti in digestione, quod in chyli et sanguinis elaboratione denuo inuoluitur. 2) Euolutio sanguinis in secretionibus et aliis humorum elaborationibus, in lymphae ceu humoris nutrientis elaboratione rursus inuoluta. 3) Euolutio lymphae vario modo ad solidas partes adaptandae, quae in ipsa applicatione et coniunctione cum fibris in eorum naturam quasi inuoluitur. 4) Euolutio fluidi neruei, obscura quidem, attamen in vniuerso corporis vigore per sensum ac motum declarata, vt in ea summa vitae animalis praestantia cernatur. Particulares sunt biliosa, spermatica genesis et confirmatio ossium cet. Euolutiones morbosae in variis excretionibus cernuntur solitis, aeque ac insolitis. Dum nimirum per vires solidarum partium elasticas ac vitales fluidae particulae in corpore mouentur, euoluuntur, et vario modo

modo diſponuntur, acres et viſcidae vel alio modo morboſae ac noxiae ſimul circumducuntur, ſubiguntur, reſoluuntur et expelluntur. Quam ob cauſſam euolutionis ideam Cl. Auctor quoque ad fluidas partes transtulit, cum ſolidarum partium euolutio non niſi ex motu fluidorum, per quem nutritio et conſeruatio partium incrementumque eorum dirigitur, intelligi queat. Quemadmodum hoc ex fabrica omnium partium ſolidarum et earum continuata nutritione, ſic ex vulnerum cicatrice, carnis fungoſae geneſi et induratione calloſa membranarum ſubinde extenſarum, oſſium incremento, nec minus ex morboſis oſſium exoſtoſibus, ex fractorum oſſium coalitu et callo formato elucet.

2) *Commentatio de morbo et morte amatae coniugis menſe decembri 1767 conſcripta.* Praemiſſis iis, quae conſtitutionem, morbos ſuperatos ac vitam omnino debilem aegrae ſpectabant, ad morbum vltimum, quo erepta eſt Cl. LUDWIG cariſſima coniux, conſiderandum ſe accingit. Iam diu ante tempus obſtructione aluina cum perpetuis anxietatibus valde laborauit aegra; ea vero per quatuordecim dies continuata, ſub crudeliſſimis doloribus, ſumma anxietate coniunctis, et ſtupendo abdominis ambitu, multis in et externis remediis fruſtra adhibitis, placide ea eſt mortua. p. 407.

Corpore denudato, ambitus feminae macilentae et tenerae erat vlnae vnius cum ſemiſſe et quinque pollicum, filo circum circa ad regionem vmbilicalem ducto. Integumentis, ita expanſis, difficulter inciſis, inteſtina tenuia flatibus non adeo diſtenta inueniebantur, coecum amplum quodammodo quidem eminebat, non autem adeo inflatum erat. Colon, vbi a coeco ſurſum procedit, parum diſtentum, ſubinde vero ad mediam partem transuerſim, p. 440.

 ſeu

ſeu zonam coli, ita expanſum erat, vt medius ambitus vlnae ſemis et quatuordecim digitorum eſſet, et transuerſa zona a dextro latere vſque ad lienem, vbi ſe abſcondebat, vlnam vnam cum quadrante et tres digitos aequaret. Omentum in tanta diſtenſione ferme prorſus euanuerat. Colon poſtea, ſub liene paruum quidem, nulla autem labe corruptum, diſquiſitum, ad peritoneum ac diaphragma adhaerebat. Inciſo meſocolo, ſaccum, qui ventriculus eſſe videbatur, veram et connexam coli partem, ſupra modum extenſam, eſſe, intelligebatur. Quo ſacco euacuato, qui morbi, mortis et erroris cauſſa erat, eoque paululum reclinato, ſub eo verus ventriculus, paulo minor quidem, ſed aëre nulloque alimento repletus, nec calloſus, nec inflammatus, verſus hepar vero dextrorſum et retrorſum valide ita depreſſus, ne edere ructus vomitusue, nec quidquam ferme vltimis diebus per cardiam in eum deſcendere potuiſſet, detegebatur. In ileo nonnullae conuolutiones ſunt animaduerſae, cuius pars aliqua, ante obitum incarcerata, ſphaceloſa erat et herniam cruralem, viua adhuc aegra, ſiſtebat. Hepar prorſus ſanum erat, fellea veſica multis calculis diuerſae magnitudinis impleta quidem, bile autem non deſtituta erat. Obex itaque, quem ibi Noſter quaeſiuit, et aegra quoque ſenſit, deprehendebatur in illo ſacco, qui erat pars coli, ſub liene progrediens et ad anguſtum locum ſub liene ad diaphragma accreta. Faeces in eo contentae adeo tenaces erant, ne per duodecim dies in aqua maceratae, ſolutae ſint. In media porro eius parte maſſa inueniebatur, bruno primum, dein nigro colore tincta, a mercurio viuo agitata ac ſubacta. A ſeptem autem vnciis mercurii, quem aegra ſubinde deglutiuit, ne drachma quidem colligi potuit.

3) *Oratio*

3) *Oratio de diſſenſu medicorum in commodum artis ſalutaris conuertendo, menſe maio 1759 in ſolemni doctoris inauguratione recitata.* Inquirit hic Cl. LUDWIG in commoda et incommoda, quae redundant in medicinam ex diſſenſu medicorum, et normam dat, ad quam diſſenſus et controuerſarum opinionum examen componi debeat, vt ille ad optimum finem, hoc eſt, ad veri inuentionem, ducatur. Ad hoc efficiendum cauſſas diſſenſus paulo accuratius perſequitur. p. 452.

4) *Diſſertatio de topicorum medicamentorum vſu in variolis.* Cum multi ſint, qui arbitrentur, variolarum decurſum in variis ſtadiis non ſolum internis, ſed externis quoque remediis adiuuandum eſſe, haec ipſa autem ſententia finibus circumſcribenda videatur Noſtro, operae pretium iudicat, quosdam hic ſtatuere. Balnea calida et frigida, pediluuia et fomentationes non reiicit Cl. Auctor tum, cum infectio variolarum vel naturalis vel artificialis inſtet, variolis autem aduenientibus, ea non concedit, ac iis vim deriuandae materiae varioloſae denegat. Aeris viciſſitudinum ac omnino regiminis calidi ac frigidi magna cautio eſt adhibenda. Vis enim aeris frigidioris vaſa cutanea non roborat, ſed ſtringit et ſudorem varioloſum reprimit. Nec probat, ob inflammationes chronicas remanentes, remedia, oculis externe applicanda praeſeruationis cauſſa; pari modo faucibus, quoniam anginae varioloſae ſaepenumero occaſionem dant. Cui quidem, ſi adeſt, aptis tum illi ſuccurrendum eſt remediis. Cum variola porro ſit pars inflammata cutis, in abſceſſum mutanda, de maturatione, externis remediis adiuuanda, atque inciſione praeſtanda, quaeritur. Verum non opus eſſe videtur Noſtro, cum plerumque maturatio ſupprimenda potius, quam excitanda ſit. Nec nimium timet p. 473.

reſorptionem, partim ob puris denſitatem et ſpiſſitudinem et ob locum, partim cum inciſio puſtularum eam nec praecaueat, nec in confluentibus fieri queat. Neque neceſſariam inciſionem arbitratur, pure bono praeſente, ob cicatricum aequalitatem. Quod ſi vero ichoroſum eſt, eam vrget et exemplis confirmat. Quorum occaſione fetum, a matre, variolis correpta, editum, veſtigia variolarum, forma depreſſarum paſſim in corpuſculo oſtendiſſe, monet. Vtilitatem puris enim ex vulnerum conſideratione in genere diiudicat, illudque cum pure varioloſo confert. Cum tandem raro in iis, quibus topica medicamenta non applicantur, vitia oculorum ſupermaneant, in aliis vero, variis medicamentis tentatis, variae inprimis ophthalmiae oriantur, nonnulla de cura oculorum in ſtadio deſquamationis addit. Ex his apparet, topicorum vſum in variolis ſaepenumero noxium eſſe, ideoque caute in iis applicandis verſandum eſſe.

p. 504. 5) *De vi cardiaca opii diſquiſitio.* Cum Cl. LUDWIG ſe notatum intellexiſſet ab Ill. TRALLES *), quod poſt opii vſum cardiaca ſuaſerat **), quoniam, ſecundum Cl. TRALLES opinionem, ipſum opium non cardiaca vi deſtitutum eſt, conſtituit Noſter, ea, quae hac in re expertus eſt, breuiter tradere ac dubitationes, hac de vi opii enatas, addere. Comparat primum quidem opium cum vino, vtrique calorem concedit. Quemadmodum vero inebriatio, a vino excitata, ſyſtema neruorum debilitat, ſic et ex vſu opii idem euenire ſolet. Hoc vidit Noſter in Africa. Tum cardiacae vis definitione ita, vti ipſe TRALLES eam concinnauit, in eo poſita, vt indicationi vitali ſatisfaciat, ſomni, vini et opii vires, quatenus

*) in tractatu de opio Sect. III. p. 265.

**) vid. in diſſ. de diarrhoea in febribus acutis. Lipſ. 1754. 4. §. 14.

nus cardiacae et vires vitae inſtaurantes dici poſſunt, inter ſe ita comparantur, vt pateat, vim cardiacam, quae in ſucceſſiua operatione opii obſeruatur, non prorſus quidem eſſe denegandam, eam tamen non abſolutam, ſed maxime limitandam eſſe.

His expoſitis, pauca Noſter de vſu opii addit. p. 514. Quod ab initio quamquam magnopere timebat ob triſtes, quos viderat inter Turcas, effectus, tamen in poſterum illud cum fructu adhibuit, ideoque cautum illius vſum ſuadet. Ac primum quidem ſemper, opio a Noſtro adhibito, curauit, vt primae viae liberae eſſent, dein in viam ſanguinis bene inquiſiuit. Plethora vera enim vel ſanguinea, vel ipſa obeſa praeſente, opio non vtitur, quoniam facit plethoram febrilem. Aeque noxium illud iudicat in plethora ſpuria. Quod ſi vero, his bene diſquiſitis, ab alia irritante cauſſa ſpaſmi in ſyſtemate neruoſo oriuntur, opium exhibitum excitat ſanguinis circulum, febrim moderate auget, et ſpaſmo ſedato, liberiorem reddit humorum circulationem. In ſpaſmo autem, ab inanitione vaſorum profecto, ſedulo ad gradum inanitionis ei, qui opio tum vtitur, reſpiciendum eſt. Quae enim ſi moderata eſt, aliqua, licet non conſtans, virium excitatio poteſt exſpectari; ſin vero nimia ſolidorum debilitas cum magna fluidorum iactura, vt in haemorrhagiis nimiis, adeſt, nulla poteſt effici.

6) *Commentatio de ſuctione vulnerum pectoris* p. 517. *cum delineatione tubuli ad hos vſus apti.* Si venenatum contagium in corpus vario modo ingeritur, peſſima inde, niſi cito deriuatur, oboriuntur ſymptomata, quid, quod mors inducitur. Atque hic maxime vulneris ſuctio requiritur, quae inter veteres a Pſyllis et Marſis fiebat, noſtris vero temporibus ob metum contagii ſuſcipiendi ligaturis, parti inie-

iniectis, profundaque ſcarificatione et cucurbitulis, multa cum flamma applicatis, nec non larga ac diuturna ſuppuratione, ſuctionis loco vtuntur. Cum vero haec ſaepenumero non ſufficiant, et ſanguis vel alius humor cito e cauitatibus ſit educendus, ſuctio vulneris requiritur. Quapropter hic potiſſimum de ſuctione vulnerum pectoris agitur. Operatio quidem empyematis et ſitus aegri cum aptis tubulis, cum vulnere coniunctis, ad materiam deriuandam ſufficere videntur, ſed ſuctio interdum neceſſario addi debet. Et quamquam SCULTETUS et ANELLIUS inſtrumenta ad pectoris cauitatem, a liquoribus variis peregrinis liberandam, inuenerunt, tamen, ob ampliorem horum apparatum atque ob periculum contagii ſuſcipiendi, quod iis, qui ſugunt, imminet, nouum inſtrumentum, quo ſuctionis labor et metus ſuſcipiendi putridos halitus a chirurgo prorſus declinari, et ſuctio continuata fieri poſſit, a b. BREUERO, chirurgia claro et Noſtro excogitatum eſt. Conſtat hoc ex tubulo, diaphragmate diuiſo. Ille vero media in parte perforatus et ita adaptatus eſt, vt lagenula, ope cochleae, ei queat applicari, in qua id, quod per foramen poſt diaphragma ſugitur, fluit. Inſtrumentum accurate eſt delineatum.

p. 530. 7) *De ſulphuris venerei viribus et efficacia in curanda epilepſia habituali.* Auctore I. E. GREDING. Eſt illud nouum medicamentum, e cupri virginis tribus, et mercurii per deſtillationem purificati nouem vnciis compoſitum, et a Cl. PASQUALLATI *) cum praeparandi illius modo, quem Noſter quoque hic inſeruit, traditum. Doſis eius eſt granum vnum, duo, interdum plura. Experimenti gratia dedit Noſter cani grana tria et per totum

*) vid. EIUSDEM diſſ. inaug. de epilepſia. Vindobon. 1766. 8.

tum diem nulla eius animaduertebatur mutatio. Altero die poſt quinque grana non ſolum crebriores vomitus, ſed tantam etiam effecerunt virium proſtrationem, vt nec pedibus inſiſtere poſſet, nec quidquam appeteret. Tres dies poſt, eo iterum ſanato, tria grana per aliquot dies mane exhibebantur, quae ſanitatem eius nullo modo immutabant.

Quo facto, Cl. GREDING hoc remedium cum mucilaginis gummi Arabici parua quantitate et ſyrupo de poeonia in pilulas vnius grani ponderis redegit, et ſeptem epilepticis exhibuit. Ex quorum morbi hiſtoriis apparet, hoc cupri ſulphur tam parua, quam auctiori doſi nec in curanda, nec in ſubleuanda epilepſia habituali quidquam valuiſſe, illudque tutius ac mitius egiſſe, quam HELVETII antepilepticum puerorum, et WEISMANNI cryſtalli venereae antepilepticae. In vno nimirum appetitum imminuit, duae inſigniorem expertae ſunt nauſeam, quatuor vomitum, duo alui purgationem, totidemque obſtructionem obſeruarunt. Nec menſtruorum negotium hoc turbauit, etiamſi interdum paullo copioſiora fluxerint. p. 534.

8) *De morbis epidemicis vernalibus obſeruationes ſingulares.* Quamquam ii morbi ſaepenumero breui et ſine remediis in robuſtis finiuntur, tamen et illi ex conſtitutione hiemis frigidioris et ſiccioris vel tepidioris et humidioris diiudicandi ſunt, et attentionem medicorum merentur. Hiemis itaque et veris viciſſitudines diligenter vt conſiderentur, neceſſe eſt. His aliisque cauſſis commemoratis, curationes vernales, quae interdum et horum morborum cauſſae ſunt, examinat, earumque commoda ac incommoda recenſet, et obſeruationes, pathologiam morborum vernalium illuſtrantes, atque per nonnullos annos Lipſiae a Noſtro collectas, communicat cum Lectoribus. p. 543.

ribus. Ac potiſſimum quidem febrium continuarum, intermittentium, tumorum eryſipelaceorum et oedematoſorum mentionem fecit. Vbi ſingularem prorſus morbi tranſitum obſeruauit in quibuſdam adoleſcentibus. His enim tumoribus, vel medicamentis diſcuſſis, vel ſponte euaneſcentibus, ad ſcrotum, et interdum ad inguina, ſimiles tumores deprehendebantur, qui poſt paucos dies iterum euaneſcebant. Singularem hanc materiae viſcidae catharroſae metaſtaſin eſſe Noſter putat.

Tum praecipua therapiae capita conſiderat, et doctrinae eius generali id, quod ſparſim monuit, accommodat. Quapropter Cl. Auctor purgantia prophylactica, ſanguinis miſſionem, qua occaſione de moderamine febris, quod ſumme neceſſarium hic Noſtro videtur, diſſerit, reſoluentia et roborantia et ſuccos expreſſos, infuſa et decocta radicum tonicarum et reſoluentium, nec non eſſentias et tincturas acres tartari et antimonii perſequitur, atque monſtrat, non vniuerſalem medendi methodum ſtabiliendam, ſed aegris eorumque conſtitutioni atque viribus eſſe accommodandam.

P. IV. In parte quarta huius voluminis ſunt ſequentia:

p. 579. 1) *Tractatio de morboſa lymphae ad colatoria organa conuerſione.* Poſtquam lymphae originem, eiusque vſum nec non illius abundantiam in ſemine virili ac lacte in mammis demonſtrauit, ex phaenomenis, in variis morbis obuenientibus, a Noſtro declaratur, cur interdum optima et lymphatica pars, quae in proſpera corporis valetudine ad varia ſecretoria non defertur, poſt actiones vniuerſales laeſas tandem eo deriuetur, quae morboſa lymphae ad colatoria eſt conuerſio. Ac primum quidem ad ſemen virile ac lac accedit, quoniam ex morboſis eorumdem

dem mutationibus eo euidentius intelligitur, in iis partem lymphae nutritiae eſſe. Id quod ex nimia ſeminis et liquoris proſtatae orificii et ceruicis vteri profuſione, nec non ex abſceſſibus lacteis probatur. Porro ad cauitates faucium et pulmonum, tunicam pituitariam narium, ad tubum vniuerſum alimentarem in dyſenteria, lienteria, fluxu coeliaco et haemorrhoidibus mucoſis reſpicit, ac tandem de ſaliuatione, nimio vrinae profluuio, perſpiratione aucta ac ſudore, ſuppurationeque nimia agit, et in his omnibus morborum lymphae conuerſionem fieri poſſe, monſtrat.

His phaenomenis collectis, ad nomina, huic p. 600. morbo impoſita, ſeſe accingit Cl. Auctor, et, cum variis varii Auctores vtantur, his examinandis, paululum immoratus eſt. Nomina vero ſunt potiſſimum haec: glutinoſum ſpontaneum, pituita vitrea, diabetes, excretiones colliquatiuae. Atque hac in re definienda praecipue reſpicit Noſter ad glutinoſum ſpontaneum et glutinoſum adſcititium, quae maxime inter ſe differunt. Hoc enim per diaetae errores in corpus inducitur, et viſcidae indolis eſt; illud autem humores optimos tenues lymphaticos continet. Praeterea autem lubenter largitur, viſcidum adſcititium ex eo, quod ſolida relaxat, generando glutinoſo ſpontaneo poſſe dare anſam.

Tum ea, quae hic propoſita ſunt, ad cauſſas p. 603. vniuerſales a Noſtro reducuntur, quorum aliae diaetam in vniuerſum attinent, aliae ex therapeuticis indicationibus, male applicatis, proficiſcuntur. Tandem ad methodum huic morbo medendi Noſter venit, et, quamquam illa in vniuerſum non poteſt ſtabiliri, tamen quaedam monita particularia ſubiicit. Atque haec cernuntur in aëris viciſſitudinibus, balneis, in excretionibus contrariis excitandis, vt lene eſt vomitorium in diarrhoea, ſudor in vrinae profluuio,

fluuio, ac tandem in roborantibus, quae poſt nutrientia propinari oportet. Atque hic Noſter praefert roborantia diaetetica medicamentoſis. Inter medicamenta quidem fatetur Noſter eſſe praecipua martialia et corticem Peruuianum, praeterea tamen vitriolum martis, alumen, ſantalum rubrum, rubia tinctorum, nec non tormentillae et biſtortae radix, dummodo aegri viribus et conſtitutioni accommodentur, quoque conueniunt.

p. 610. 2) *Commentatio de natura variolarum, earumdemque noxis, propter inſitionem, metuendis.* Continet haec tractatio obiectiones contra variolarum inplantationem ab anonymo factas. Dubitat enim variolas morbum eſſe, et affirmat, corpus variolis depurari, ideoque medicamenta in his magis inutilia, quam vtilia cenſet. Quapropter annititur probare variolarum inſitionem nocere poſteritati. Quemadmodum enim omnis, ſic et haec mutatio videtur ei eſſe periculoſa. Ad hoc vlterius demonſtrandum muſti exemplum, quod, addito fermento, minus bonum vinum praebet eo, quod tempori committitur, affert, nec non fructus, quorum maturitas arte acceleratur, aqua abundare et ad putredinem procliuiores eſſe, aſſerit.

p. 637. 3) *De belladonnae viribus et efficacia in epilepſia habituali tentamen.* Auctore Lic. I. E. GREDING. Quam exhibuit in extracto et in puluere, ita, vt a grano dimidio inciperet, dein doſin augeret, quae maxima erat ſcrupulus dimidius inter viginti quatuor horas, viginti tribus aegris, epilepſia habituali laborantibus. Ex quorum morbi hiſtoriis, quas hic collegit Cl. GREDING, apparet, belladonnam ita propinatam, nec plura, nec grauiora ſymptomata excitaſſe, quam infuſum eius aquoſum, ab aliis exhibitum.

Iam

Iam cum Noſtro eius effectus recenſemus. Somnus erat placidus ac reficiens, nullaque oboriebatur ſomnolentia atque torpor, quin feminam, ſomno nimis indulgentem, alacriorem redditam vſu eius, obſeruauit. Nullus corporis calor, nec debilis nec celer pulſus aderant. Vrinae profluuium erat, crebrius largiusque, nec non ſudor, alui notabilis quaedam erat laxitas; bini vero alui conſtipatione laborarunt. Appetitus in plerisque vigebat. De oris amaritie pauciſſimi, de nauſea, vomituritionibus ructibusque plures conquerebantur; nonnulli vomitus ſpontaneos et pituitoſos experiebantur, vbi pituitam virideſcentem, ab adoleſcente bis euomitam vidit. Leuiora ventris tormina et ventriculi preſſio, orisque ſiccitas cum ſiti quoque obſeruabantur. Paucis caput doluit, plures vertigine leui breuique vexabantur, nonnulli obnubilationem capitis, auditus grauitatem auriumque ſuſurrum ſenſerunt. Oculis autem perplures aegrotarunt. Hebetudine oculorum cum dilatatione pupillae plures, et vnus vera coecitate per tres ſeptimanas laborauit. Omnes propemodum pallidos facie reddidit belladonna. Plures frigoris atque horroris ſenſum in ſingulis corporis partibus, et tres ruborem faciei, non autem ab initio, perceperunt. Nullum ab initio curationis anxium reddidit, poſtea vero nonnulli anxietates praecordiorum paſſi ſunt. Menſtrua inter huius remedii vſum parum mutata ſunt. Varios dolores rheumaticos excitauit belladonna, nec non maculas et puſtulas, in nonnullis inter eius vſum obſeruatas, refert Noſter inter eius effectus. p. 695.

Vix vero videtur belladonna in humoribus corporis humani quamdam inflammatoriam diſpoſitionem excitare. In vulneribus enim nec ſolito maiorem inflammationem, nec copioſiorem ſuppurationem, vſu eius continuato, animaduertit.

p. 705. Ex his omnibus omnino autem ſatis elucere arbitratur Cl. GREDING, belladonnam magna ſopiendi reſoluendique vi et inſigni acrimonia ſcatere. Hinc humores, continuato vſu, reſoluti, partim verſus ſe et excretoria colatoria, partim verſus ſuperiora propelluntur, nerui capitis et alimentorum canalis potiſſimum afficiuntur, indeque ſpaſmi et atoniae variarum partium temporariae, ſat diu remanentes, inducuntur. Quod vero ad ipſam epilepſiam attinet, varias mutationes, belladonnae vſu, Noſter conſpexit. Quamquam pertinent huc capitis in vtramque partem conquaſſationes, ſingultus, oſcitationes crebrae, interdum ad liuorem faciei vſque, tuſſis, acceſſionum epilepticarum tempore, conuulſiua, ſicca, interdum cum larga pituitae exſcreatione; maiorem tamen merentur attentionem ipſorum paroxyſmorum epilepticorum mutationes. Quorum loco enim tremor artuum ſolummodo, ſpaſmi ſuperiorum ac inferiorum extremitatum, adeo interdum leues obſeruabantur, ſine omni omnino mentis perturbatione. Quapropter quoque conſtituit Noſter, vt belladonnae vſus in epilepſia habituali definiri poſſet, ſeptendecim aegrorum, qui anno ſuperiori extracto ſtramonii vſi erant, diuerſa vtriusque curationis tempora cum paroxyſmorum epilepticorum numero, in tabulam coniicere. Ex qua quamquam patet, belladonnam ne vllum quidem ab epilepſia prorſus liberaſſe, tamen leuamen, quod in imminuenda epilepſia habituali non ſolum, ſed etiam in mitiganda tollendaque mentis alienatione cernebatur, attuliſſe. Paruam itaque huius doſin his aegris tuto et cum leuamine exhiberi poſſe Noſter concludit.

4) *Tractatio de doloribus ad ſpinam dorſi.* Hanc tractationem Cl. LUDWIG ideo praemiſit aliae de gibbe-roſitate

rositate, quod variae eiusdem caussae ex hoc dolorum examine plenius intelliguntur. Quapropter, mechanismo spinae dorsi in vniuersum spectato, illiusque ossea, ligamentosa et musculosa fabrica neruorumque nexu omnino praemisso, quaedam de colicis, febrilibus aliisque doloribus symptomaticis, ad lumbos potissimum ortis, exponuntur. Postea ad idiopathicos magis dolores siue spasticas totius spinae tensiones progreditur Cl. LUDWIG, quae in sanis post nimis vehementes corporis nisus non raro accidunt, et vt plurimum luxationibus et subluxationibus adnumerantur; nec aliter vero, quam ex flatulentis, ligamentosis et musculosis tensionibus declarari et possunt et debent. His omnibus in caussis, symptomatibus et signis consideratis, remedia contra hos dolores commemorantur et diiudicantur.

Disquisitis nominibus, quibus varii Auctores hunc morbum insignire solent; ad symptomaticos, ac primum quidem ad colicos dolores progreditur Cl. Auctor, qui non solum spinam dorsi in consensum rapiunt, sed et thoracem saepenumero petunt. Haemorrhoides pariter non solum versus os sacrum, sed per totam spinam dorsi insignes creant dolores. Nec minus huc pertinent tensiones ac dolores ob menstruorum accessum et difficilem progressum, item grauidarum ac puerperarum. In puerperis iunioribus non solum in partu difficili, si ligamenta musculi et nerui circa os sacrum ad spinam dorsi lumbarem et coniunctas cum osse sacro coxas vehementer tendunt, (qua ex caussa fortasse abscessus lacteos hic crebrius oriri putat) sed et in adultioribus, nisi quiete his partibus robur iterum conciliant, eiusmodi tensiones remanent. Idem euenit in calculosis. Crebrius enim in colica nephritica hae oriuntur tensiones simul cum aliis molestis sensationibus in inguinibus, testibus adque tra-

P. 724.

 ctum

ctum nerui cruralis. Lumbaginem febrilem Cl. SAUVAGES, et omnino dolores, ad ſpinam ad caput vſque aſcendentes, in febribus explicat Noſter ex ſaburra acri primarum viarum, eosque inter ſigna intermittentium refert. Purgatis enim primis viis, ceſſare hos dolores exemplo probat, etiamſi febris non prorſus ſedata eſt.

p. 731. Haec de ſymptomaticis, iam de idiopathicis doloribus ad ſpinam videamus. Germani hos dolores his nominibus tribus inſigniunt, (*verfangen, verbrechen, wehe thun*) ad quorum normam tres quoque Noſter conſtituit dolorum, ad ſpinam dorſi ortorum, ſpecies. Ac primum quidem de tenſionibus flatulentis, dein de tenſionibus variis in ligamentoſis partibus ſpinae dorſi, denique de tenſionibus ex ſtaſi ſeroſorum, vel ex parte etiam ſanguineorum humorum in fabrica muſculoſa agit. Hi interdum ſunt continui, interdum remittunt. Raro quidem accidit, vt ligamenta vltra modum tendantur, vel ex parte dilacerentur, vaſa comprimantur et lacerentur, humor effundatur et lentae corruptiones materiae effuſae, nec non abſceſſus ad ſpinam dorſi et caries, atque oſteoſteatomata inducantur, de quibus fuſius egit Cl. HERRMANNUS *). Pauca autem cum de leuioribus et frequentioribus ad ſpinam dorſi anterius exortis exoſtoſibus commemorauerit, eae hic a Noſtro ad ductum iconis declarantur. Vbi vertebrae his tenſionibus non ſolum diducuntur et cartilago ligamentoſa vltra modum tenditur ac dilaceratur, ſed etiam ligamentum anterius vertebrale commune extenditur, oboritur dolor ad ſpinam, qui in quieſcentibus iterum ſopitur, interea tamen exoſtoſibus

*) v. Diſſ. inaug. de oſteatomate, Lipſ. 1767. 4. c. fig. Comm. noſtr. Vol. XV. p. 484. v. Memoires de l'Acad. roy. de Chirurgie Tom. IV. 1768. 4. c. f. p. 84. Comm. noſtr. Vol. XVI. p. 5.

bus gignendis occasionem praebet. Ac eiusmodi exostoses veras ac densas, a crustis osseis, fungosis, vt in posterum in gibberositate senili Cl. Auctor ostendet, diuersas, quae non anchylosin efficient, sed motum aliquem, licet difficilem spinae admittunt, haec icon sistit.

Tandem stases serosas, vel leuiter inflammatorias in musculis, a parte posteriori spinae collocatis persequitur Cl. LUDWIG, quae quoque a nimia tensione spinae proficiscuntur, et inspiratione cohibita impediuntur. Exspiratione enim subita admissa, humorum in minimis vasis et in contextu cellulari praepeditur circulus, quod sequuntur leues inflammationes cum multis doloribus. P. 743.

Refutato a Nostro Cl. POUTEAU *, qui hos dolores tribuit secessui musculosorum stratorum ex suo situ (*deplaçemens de muscles*), ad auxilia in his tensionibus applicanda progreditur, quae tribus speciebus horum dolorum ad spinam dorsi sunt accommodanda. Si nimirum hi dolores a ligamentosis et musculosis tensionibus oriuntur, pandiculationem crebriorem, vel lentam spinae dorsi extensionem suadet Cl. Auctor, ideoque non improbat eum extensionis modum, quem vulgo solent exercere, vtrumque describit et vni alterum praefert. Dein externe balnea, frictiones, vnguenta et epithemata laudat, et extensionem in lectulo, vario modo tentatam, commendat. His porro addendum esse medicamentorum antispasmodicorum vsum monet. Vbi praecipue commemorat fuliginem splendentem, castoreum et optimum radicis rubiae tinctorum puluerem, quem *Grapp* dicunt. Magno enim cum successu in his doloribus dedit sequentem puluerem, in duas partes diuisum: castorei et fuliginis ana scrupulum dimi- P. 745.

* Primae decadis supplem. I. Comm. nostr. p. 155.

dimidium, nitri depurati et concharum ſine igne praeparatarum ana ſcrupulum vnum, nec non rubiam tinctorum in infuſo et decocto cum fructu exhibuit in his tenſionibus.

XVI.

Della idropiſia de' Gelſi. THEOD. GAZA Interpr. In Milano, nella Stamperia de Giovanni Montani. 1767. 8. mai. pag. 145. ſine dedicatione.

i. e.

De hydrope mororum, Auctore Cl. IACOBO CATTANEO.

Antiquiſſima fuit veritas, eademque ſemper manebit: Non intellecti nulla eſt curatio morbi. Cum ergo mori, adeo vtilis in re oeconomica arboris, frequens interitus omnino exactam mereatur conſiderationem, mirum non eſt, in eius cauſſis cognoſcendis, atque remediis his adaptandis multum iam operae impenſum fuiſſe. Opiniones iſtas atque in vſum vocata remedia Cl. Auctor in praefatione enarrat, ſimul vero errores hac in re commiſſos arguit. In opere ipſo mittimus conſiderationem phyſiologicam generalem plantarum, tractationem de hiſtoria mori, comparatamque eius creſcendi rationem et culturam in patria ipſius China, eum ea, quam in Italia nanciſcitur: ex qua tamen denique
p. 41. colligitur, vegetabile ex regione calida et ſicca ſenſim delatum in frigidam et humidam, ſuccis in lentorem procliuibus non ſatis motis et diuiſis, neque perſpiratione ſufficiente vtens, denique et qualitate et quantitate humorum infirmari, adeoque ſuffocatum perire. Incrementum plus vel minus celere
p. 43. plantarum ab elaboratione ſuccorum in iis et perſpiratione

ratione iuſtis limitibus incluſa pendet: qua qui-
dem in re praecipua cauſſa ſita videtur, cur mori in
Italia maiorem acquirant molem, quam in China,
cuius incolae amputatione, tranſpoſitione aliisque
auxiliis opus habent, quo impediant, ne incremen-
tum arborum harum nimis cito deſinat. Vbi e con-
trario a coelo humido et loco vmbroſo tranſpiratio p. 53.
minuitur, omnis vegetatio et nutritio arboris lan-
gueſcit; imo bombyx ipſe ab eſu foliorum laeditur, p. 55.
quae externam aliquam humiditatem contraxerunt.
Maius adhuc detrimentum capiunt mori, ſi partes
oleoſae et aquoſae, quae ſuccum iis proprium con-
ſtituunt, non ſatis exacte miſceri inter ſe poſſunt,
idque partim ob caloris, partim ob particularum ſa-
linarum defectum: vnde aut ſtagnationes in vaſis,
aut ſucci mere aquoſi proueniunt, aut ſuccus ipſe, p. 57.
licet lacteſcens, vt aliis vegetabilibus locis vmbroſis
accidit, venenatam ac rodentem indolem acquirit.
Incautus etiam modus ramos praecidendi, cum
omnem ſuperficiem perſpirabilem fere prorſus tol-
lat, multum confert ad morbos huius arboris: quae p. 60.
tamen incommoda ſaepius praeuertuntur, noua vege-
tatione in radice excitata. Et quamquam haec ipſa,
ramis nimium diſperſis et auctis, ſaepe nimiam nutri-
menti copiam ſugit, ſublatoque ideo aequilibrio in-
ter partes ſuperiores et inferiores noua cauſſa infir-
mae valetudinis enaſcitur, neque tamen et in hoc
caſu naturae deſunt auxilia, quandoquidem vetuſtiſ-
ſimi et profundiſſimi radicis rami ab humore intus
ſtagnante corrumpuntur et pereunt: imo morus in
ſuperioribus pariter atque inferioribus partibus iam
infirma, praeciſis vetuſtis ramis, priſcum ſucceſſiue p. 71.
vigorem denuo acquirit. Morum vero morbo
lento laborare, ideoque operatione per ferrum in-
digere, docent color flaueſcens, foliis cito ſuperue-
niens, et imminuta in ſuperioribus partibus vege-

tatio. Haec autem incisio, cum horizontalis sit, effluuium succi proprii efficit, qui lacteus et glutinosus facile inspissatur, et plagam vernicis ad instar
p. 72. obducens transudationem humorum impedit: quod etsi non fiat, actio tamen aeris et solis, discissa vasorum orificia comprimendo, idem praestat. Neque vero incisio, perpendiculari etiam directione facta, neque terebratio, licet plagae apertae maneant, conseruare arborem possunt, nisi simul auferri vitiata radix, et fibrae nouae in superficie terrae horizontaliter proserpentes eiusdem vices supplere queant. Errant etiam, qui nonnisi tenuiores ramos praeci-
p. 74. dunt: gemma potius iunioris ramuli succrescentis, quo maior ipsi in cortice duriori perforando resistentia superanda fuerit, eo maiorem ipsa firmitatem et vigorem consequitur. Saepius etiam nimia copia fibrarum ex radice productarum ad vnicum ramum tendit, qui nimis increscens totam arborem corrumpit, quae igitur res summam attentionem postulat. Insignem etiam caussam corruptionis Cl. Auctor in eo inuenit, quod agricolae aratro saepius tan-
p. 77. gant teneras radicis fibrillas, easque ideo destruant atque euellant.

Si ergo morus tantam copiam succorum sugendo suscipit, quantam neque ad vegetationem partiumque nutrimentum impendere, neque transpiratione dissipare potest, quaeritur, qua ratione haec abundantia detrimentum inducat? Succi in vasis lon-
p. 85. gitudinalibus ascendentes, iisdem obstructis, versus latera premuntur, contextum cellularem occupant, ibique putrescunt. Sectio facta potissimum affici spatium inter corticem et librum docet; vnde quoque copiosus fungorum ex fisso cortice propullulantium prouentus enascitur. Ab exterioribus tamen his partibus versus interiora proserpit malum, et strata quaedam medullae infestans, ea a reliquis separat: in

corruptis

corruptis arboribus eadem lux phoſphori ſimilis obſeruatur; quam aliae arbores fibrae debilioris et ad aquas creſcentes, v. c. populus, offerunt. Mor- p. 87.
bus ergo iſte non ſine iure cum hydrope comparari poteſt, partim ob cauſſae remotae conuenientiam, ſuppreſſas nempe euacuationes, partim ob cauſſam proximam, nimirum effuſionem ſuccorum in caua cellularia, ab obſtructis vaſis profectam: et quamquam ſymptomata nonnihil diſcrepare videntur, haec tamen differentia vere eſſentialis dici nequit. Ipſa tamen haec cauſſa, proxima, alias morbi ipſiusque mortis arboris cauſa, ſaluberrima eidem eſſe poteſt, ſi ab interioribus via panditur ad euacuandos nimios humores. Quicquid ergo abundantiam humorum in arbore ipſiusque vigorem augere poteſt, facile morbum iſtum efficit: et quamquam lente pereuntes arbores potius ex inopia ſuccorum interire at- p. 92.
que areſcere videntur, eadem tamen omnino earum p. 93.
ratio eſt. Similem morbum etiam, in vlmo obſeruatum, Cl. DUHAMEL deſcripſit. Inde lacrymatio ſpontanea, etſi videtur a laeſione violenta profecta, ſaluberrima tamen eſt, et ipſi ſtructurae arboris conuenientiſſima; cuius effectus nonnumquam ſupplentur amputatione aut plagis minoribus artificialibus, quibus omnes ſucci in contextu celluloſo eiusque vtriculis, quos MALPIGHIUS dixerat, ſtagnantes, ex- p. 96.
trorſum ducuntur et eliminantur; ex lacrymatione autem, diutius ſubſiſtente, formatiſque inde profundioribus ſinubus et cauernis denique integra arbor interius excauatur, verum hac ipſa mutatione corrigitur et renouatum quaſi vigorem nanciſcitur, vti et in aliis arboribus accidit. In excauatis eiusmodi arboribus effluxus quidem humorum non adeo ingens eſſe videtur, quam vbi plaga minor fuerit: ſed vere ſuperficies interna maior inſenſibilem quaſi egreſſum humoris efficit, alteri ſi non anteponen-

dum, certe aequiparandum. Et tales arbores omnium diutissime durare certissima res est. Prolixe postmodum Cl. Auctor incrementum arborum in genere describit, differentiam inter vegetationem, quae in foliis subsistit, et inter florum fructuumque protrusionem exponit, et quomodo alteruter finis aut obtineri queat aut vitari, docet, atque inde ex-
p. 110. plicat locum THEOPHRASTI, *) quem fronti libri huius imposuit, eumque cum aliis ex eodem Auctore depromtis comparat. Spiritus quippe nihil est, nisi aqua in formam vaporis resoluta; qua priuatus succus resinosus pini, de qua Auctor iste loquitur, spissescit, vasa ipsa implet et obstruit, arboremque in taedam conuertit, qui effectus non potest praecaueri, nisi resinae exitus ope incisionum, in arbore,
p. 119. factarum, concilietur. Atque haec omnia suo modo ad moros etiam applicari possunt, in quibus tamen commodum hoc non solum atque vnicum esse videtur, sed simul vero simile est, mutari hac ipsa ratione in iis succum venenatum, quem ab arboribus infectis proxime adstantibus sugunt, quandoquidem contagium nunquam communicari moro iam excauatae Cl. Auctor perspexit. Cum igitur ea folia optimae sint indolis, quae a moris, aetate iam prouectioribus, depromuntur, neque vero arbor vlla ad summam senectutem accedat, nisi excauata fuerit; cum puncturam insectorum, subtrahendo nimiam succorum abundantiam, fructus aliarum arborum maturare experientia doceat; cum lignum arborum excauatarum melius operibus manuariis inseruiat, meliusque flammam alat; vtpote densius, neque succis adeo scatens: omnino inde patescit, quantum vtilitatis cauitas interna harum arborum praestet. Neque vero putandum est, omnem in cauis eiusmodi truncis vegetationem suspensam esse, quippe quae viuidior

*) Lib. V, cap. XV.

viuidior potius obſeruatur, quam in plenis, adeo vt excreſcentias lignoſas duriores reliquo trunco producat. Ex his omnibus neceſſitas atque vtilitas inciſionis inſtituendae cognoſcitur ad praecauendos morbos arboris, quam THEOPHRASTUS, iisdem ductus rationibus, primo tantum in arboribus reſinoſis ſuaſerat, BACO VERULAMIUS vero vlterius extenderat, et Cl. TONGE in transactionibus Anglicanis clarius expoſuerat. Ruptura vero ſpontanea optime efficitur a gelu, cuius effectus tres cauſſas adducere ſolent: ſiue volumen ſuccorum ab eo augeri, qui in glaciem verſi vaſa diſrumpere, ſiue ſolem potentius reſoluere ipſos ſuccos antea gelatos, eoſque fortius expandere; ſiue rupturam hanc a ſola abundantia aſcendentis in vaſis ſucci proficiſci. Neutra tamen opinionum harum Noſtro plane arridet, qui denſari ſuccos, atque exſiccari et obrigeſcere fibras a frigore vehementiori, hincque interſtitia inter has formari aſſerit.

p. 124. p. 130. p. 135. p. 137.

Non autem ſola theoria ductus, ipſe commendat inciſionem, ſed eiusdem commoda inſtitutis experimentis edidicit. Primo terebrationem tentauit, quae vero fini propoſito minus reſpondebat: ſcalpello igitur ſemicirculari inciſionem oualem fecit ſeptemtrionem verſus, vſque ad medullam penetrantem, et quidem in parte trunci terrae proxima. Septemtrionalem partem ideo praeferebat auſtrali, quod in hac lignum durius et ſtrata arctius ſibi impoſita liberiorem humorum effluxum quodammodo impeditura fuiſſent; poſſunt tamen exiſtere caſus, in quibus orientalem vel occidentalem eligi oporteat. Aetas arborum operationi ſubiiciendarum, tenerior eam non prohibet, et ipſa in variis arboribus duodecim circiter annorum felici cum ſucceſſu peracta fuit: verſus vigeſimum autem annum, vbi morbus quam maxime timendus eſt, ipſa etiam ſumme neceſſaria

p. 139. p. 144.

cessaria iudicari debet. Haec vero experimenta omnia vlteriori omnino studio oeconomorum magis excolenda et confirmanda sunt: obiectum enim, in quo versantur, summa attentione dignum quilibet aequus rerum aestimator censebit.

XVII.

Sopra lo scorbuto dissertazione del Signor Dottor GIOVANNI VERARDO ZEVIANI, coronata della Reale Academia delle Scienze e di Belle-lettere di Montova. In Verona 1770. Nella Stamperia Moroni 4. pagg. 43.

i. e.

Cl. ZEVIANI dissertatio de scorbuto, quae praemium reportauit ab academia regia scientiarum et elegantiorum litterarum, quae Mantuae floret.

Quaestio ab Academia proposita haec fuerat: quidnam sit praestantissimum ex remediis prophylacticis aduersus scorbutum, speciatim eum, qui in terra continente grassatur? quam declaraturus Cl. Auctor breuissime signa praecipua scorbuti declarat, et ad caussas progreditur, quarum tres praecipue statuit, victum peruersum, deficiens exercitium corporis, et passiones animae: snppressam autem perspirationem, cui tamen vix non omnes ex recentioribus primas partes in diro hoc morbo producendo tribuunt, prorsus inter caussas negligit, et paucis tantum tamquam effectum cachexiae, a peruersis alimentis inductae, tangit, vbi reliquorum etiam praecipuorum symptomatum rationem reddit. Statuit etiam aliquam differentiam inter scorbutum acidum et alcalinum. Remedium autem, quod

suadet,

ſuadet, eſt lac animalium in priori morbi ſpecie humanum, in altera brutorum, vegetabilibus nutritorum: hoc enim partim curationi, partim praeſeruationi inſeruit, in qua poſteriori indicationes ad quadruplicem finem tendunt, nempe ad impedimentum, ne particulae acres in corpus ingerantur; ad eas, quae iam in illud introductae, vel in eo generatae ſunt, expellendas; ad eaſdem corrigendas et mutandas; et denique ad ſolida demulcenda et ab acrimonia illorum defendenda. Haec omnia lac praeſtat, praebendo alimentum dulce atque omni acrimonia deſtitutum, ſuſtinendo et promouendo diureſin, potiſſimum ſi ab animalibus, gramine paſtis, deſumatur, acrimoniam obtundendo et mucilaginem tenuem ſuppeditando. Exterior etiam eius vſus ad vlcera et reliqua ſcorbuti ſymptomata egregius eſt. Inde famoſiſſimis remediis antiſcorbuticis, quorum duas tantum claſſes conſtituit Noſter, acrium et acidorum palmam praeripere putat, inſignemque numerum ſcriptorum commemorat, qui eius vſum in ſcorbuto extulerunt, ſimul vero monet, illud tantum ſub auſpiciis prudentis medici in vſum ducendum eſſe, qui indolem praeparandi et exhibendi modum, diaetam reliquam cet. morbo et conſtitutioni corporis accommodet.

XVIII.

XVIII.

CHRISTOPH GOTTLIEB BÜTTNERS, *der Arzneyg. D. und der Zergliederung menschlicher Körper ordentl. Lehrers etc. in vielen Jahren gesammlete anatomische Wahrnehmungen. Königsb. und Leipz. bey Zeisens Wittwe und Hartungs-Erben.* 1769. 4*mai. mit Kupf.* 1 *Alph.* 5 *Bog. mit einer Zueignungsschrift und Vorrede.*

h. e.

CHPH. GOTTL. BÜTTNERI obseruationes anatomicae per multos annos collectae, c. tab. aeneis 4.

Etsi, quam ex inscriptione conceperamus, spem, fore vt aliqua saltem ad anatomes amplificandam cognitionem pertinentia proponerentur, irritam reddidit libri ipsius lectio, euoluisse tamen eundem non piguit, lectis singularibus illis obseruationibus, quarum aliae morborum, monstrorum historiam aliae egregie illustrant et perficiunt, in quibus praeterea enarrandis Cl. Auctor neque scrutinium caussarum, neque similium exemplorum ab aliis notatorum commemorationem vsquam praetermisit. Indicatis ergo vitae suae anatomicae non semper gratissimis fatis, exhibitoque in praefatione indice partium praeparatarum, quae in aede anatomica Cl. Auctoris sumtibus exstructa asseruantur, prima obseruatione exponit de femina, passioni iliacae per triennium toleratae tandem succumbente. Annos agens quatuor et viginti, quarto grauiditatis mense ob terrorem elidit partum magna cum sanguinis iactura. Excipit abortum colica flatulenta, ructuosa. Accedunt vomitus chylosi, stercorei, tandem et iniecta clysmata per os redduntur. Tabe non febrili ex-

p. 1.

tinctae

tinctae ſectio colon flatibus diſtentum et vltra ventriculum in medium pectus eminens, valuulam eius prorſus deletam, inteſtina tenuia aeque atque rectum ſphacelo corrupta, hoc porro cum vtero firmiter et cum coanguſtatione concretum, glandulas meſaraicas obſtructas, cetera viſcera ſana obtulit. Altera p. 8. obſeruatio concernit ſarcoma, ad ſiniſtrum fundi vterini latus ope productionis, pollices duos longae, ſeſquipollicem latae, adhaerens, omento accretum, transuerſim per abdomen expanſum, dextrorſum craſſius, pedis longitudine, extus laeue, intus vaſculoſo carnoſum, medium verſus durius et tuberculis ichore purulento foetis fartum, quindecim libras cum quarta parte ponderans, inuentum in femina, quae coelebs tam abdomine duro tumidoque, maritata intra triduum filiolum vegetum filiolamque mortuam iuſto tempore enixa, ſecundinis lochiisque retentis, quarto ab vltimo partu die, ex vteri ſphacelo obiit. Viſcera omnia ſana fuerunt, praeter lienem atro ſanguine turgentem, hepar pallidum, intus vero cum mollitie viride et cor polypoſum. Tertia lapillos promit albos, rotundos, piſi, lentis p. 17. miliique granorum molis, duros cortice lamellato, nucleo albidiori molliorique praeditos, in arteriis vteri, veſicae et haemorrhoidalibus externis vetulae inuentos. Quarta narratur ſectio viri, epiplocele p. 25. laborantis, qui caſu ab alto coſtam ſeptimam ſiniſtram, vertebrarum lumbarium apophyſes obliquas et transuerſas, tertiae corpus nec non oſſa tarſi fere omnia, pleraque tamen iamtum carioſa, vario modo fregerat, ceterum vero per nouem adhuc hebdomadas viuens, neque paralyſin, neque conuulſiones, neque exfoliationem oſſium, ſed leuem tantum pedis tumorem phlegmonoden paſſus, etiam pedibus inſiſtere et incedere potuiſſe perhibetur. Erat inſuper homo polypoſus. Quinta puellam ſiſtit, cum corde p. 36.

absque pericardio extra pectus propendente natam, hora demum tricesima quarta a partu mortuam, omnibus, dum viueret, vitae actionibus recens natorum perficiendis parem. Adiectae sunt tabulae aeneae, integram puellam altera, altera cor et fabricam
p. 58. thoracis exhibentes. Sexta gemellas offert ita coalitas, vt capita corporaque duo cum quatuor brachiis, sed tribus tantum pedibus, posteriore digitis octo praedito, conspiciantur. Communis est vmbilicus, interque pedes propendet saccus, sex pollicum ambitu, duplicem vuluam, superiorem rectam, inferiorem inuersam, continens. Haec et in tabula aenea cernuntur. Reliquam descriptionem, vt nimis amplam, neque tamen, quum sceleti examen
p. 92. desit, absolutam mittimus. Septima tradit conformationem puellae, quae, vna cum puero viuente, mortua exclusa, perfecta quidem fuit, praeterquam quod caluaria et encephalo omni careret. Nerui optici ex massulis medullaribus, ceteri ex medulla oblongata prodiere. Medulla spinalis et viscera
p. 109. cuncta recte sese habuerunt. Octaua confirmatur viuum nasci posse infantem, cranio et encephalo destitutum, exemplo puellae, quae ita vixit per quindecim horas, epilesia tandem extincta. Haec etiam medulla oblongata caruit, neruisque olfactoriis. Ce-
p. 121. tera erant, vt in proxime descripta. Nona profertur fetus immaturus, thorace et abdomine patentibus, visceribusque extrorsum pendulis, in lucem editus. Excepta parte superiori caruit sterno, dein thymo, diaphragmate, cystide fellea, musculis abdominalibus, peritoneo. Pericardium cum hepate, ventriculo et rene sinistro concretum fuit. Viscera omnia
p. 132. nuda. Decima describitur hydrocephalus enormis, per annos duodetriginta toleratus a puella, cuius sanae natae caput, post epilepsiam octo dierum, sensim ita distendi coepit, vt tandem haberet circumferen-

tiam

tiam triginta pollicum. Stupida mutaque etiamnum miseram vitam trahit in lectulo, tenui victu, dentium, scorbuto labefactatorum, vsus ignara. Anno aetatis vicesimo primo fluorem album, dein catamenia, crassum licet sanguinem euacuantia, rite tamen fluentia, experta est. Praeter caput nudum coalitum, partes reliquae corporis marcidae nil singularis habent. Vndecima proponitur tumor capitis p. 155. cysticus, sanguine congrumato refertus, cum carie insigni ossium frontis bregmatisque dextri, in iuuene, duorum et viginti annorum febre acuta extincto, repertus. Erat inaequaliter rotundus, quatuordecim pollicum circumferentiae, octo latitudinis, longitudinis nouem, ponderisque sesquilibrae, cum productione simili, introrsum per cariosa ossa facta, quatuor digitos longa, totidem lata et sesquipollicem crassa, ponderis librae dimidiae, internae ossis bregmatis dextri superficiei accreta. Sponte natus tumor anno quarto aetatis pisum aequauit, cessitque compressioni; mox tamen rediens, sensim creuit tactu mollis, donec, pleuritide a iuuene superata, planus durusque redditus, anno elapso, mollescere rursus, vtque diximus, augeri inciperet. Duodecima agita- p. 169. tur quaestio, num puer quidam vndecimo anno verberatus ex vapulatione, an ex caussis, in tenera aetate iam praesentibus intortam receperit spinam? quorum hoc obtinuisse demonstrans Cl. Auctor varia de gibberositate adhuc disputat. Decima tertia ex- p. 188. ponit de monstro sine capite et visceribus, quin immo et brachiis, vna cum alio infante bene conformato excluso. Libras duas cum dimidia ponderans quindecimque pollices longum, loco capitis massam informem, integumentis pilisque tectam, habuit De- fuerunt digiti pedum plerique, ani orificium, scrotum cum testiculis, pene quamuis bifurcato praesente, porro viscera, neruique omnes. Diaphragmatis

vesicae vrinariae, intestinorumque, non tamen continuorum, quaedam simulacra fuerunt. Externae formae vtramque faciem adiecta tabula mon-
p. 202. strat. Decima quarta adumbratur lobus inferior pulmonis sinistri, in os conuersus, inuentus in viro septuagenario, cuius ossa emollita, pulmones vomicis obsiti, viscera infimi ventris sphacelo confecta, diaphragma inflammatum, cor denique marcidum
p. 205. et paruum reperiebantur. Quinta decima tandem et vltima obseruatio fetum exhibet tubarium, ante sex circiter hebdomadas conceptum a femina, quae statim a congressu refrigerium passa, febre inflammatoria periit. Aperto abdomine, ingens occurrit sanguinis extrauasati copia, quae ex vasis tubae dextrae disruptae, fetum istum adhuc continentis, effluxerat.

XIX.

Dissertatio inauguralis de tunicis vaginalibus testis et funiculi spermatici, auctore IOANNE ERNESTO NEUBAUER, Giessensi, Giessae 1767. ex officina Brauniana. 4. pl. 6. tab. aen. 1.

Cl. Auctor dignissimus celeberrimi Argentoratensis Professoris anatomiae LOBSTEINII discipulus, qui ipse nunc in Ienensi academia communi applausu anatomen docet, difficilem de tunica vaginali testis doctrinam, LOBSTEINII monitis atque obseruationibus adiutus, explicare, in se hac dissertatione felici cum successu suscepit. Notum est, viros doctos, qui de fabrica corporis humani exposuerunt, mirum in modum inter se, quantum ad inuolucrorum testis descriptionem attinet, discrepare, ita vt ne de eorum quidem numero et nominibus conue-

niant.

niant. Quod quidem, vti de omnibus, ſic praecipue de *tunica vaginali*, ſeu, vt mauult dici NEUBAUERUS de *vaginalibus tunicis* valet; quam tunicam VESALIUS *erythroideam* *). FALLOPIUS et alii veterum *elythroideam*, COLUMBUS *darton*, VERDIER *periteſtem*, plurimi tamen recentiorum inprimis poſt REGNERUM DE GRAAF *vaginalem* dixerunt. Veteres non niſi vnam agnouerunt; in quo recentiores nonnullos habent conſentientes. Alii contra duas *vaginalem* ſcilicet *funiculi* et *teſtis*, et rurſus alii, inter quos HALLERUS maxime et LOBSTEINIUS cenſendi ſunt plures; et is imprimis, quem vltimo loco nominauimus **) triplicem vaginalem numerat (*vaginalem* ſcilicet *funiculi propriam: vaginalem teſtis propriam* et *vaginalem communem teſtis* et *funiculi*) cuius quoque veſtigia Cl. Auctor ſequitur. Has vero tunicas vaginales omnes ita diſtinguit NEUBAUERUS Noſter, vt doceat: primum vaſa, funiculum ſpermaticum conſtituentia, pluribus cellulofae ſubſtantiae laminis inuolui, quarum interiores arcte vaſa coniungunt obducuntque; deinde epididymidis maximam partem cum teſte in quodam ſacco peculiari ambos, inſuper veſtiente atque combinante, libere fluctuare, exterioresque laminas ſubſtantiae illius celluloſae cauum cylindricum formare, inferiori extremo ſaccatum funiculum ſpermaticum teſtemque cum epididymide deſcriptis, vaginalibus funiculi et teſtis incluſis, continentem. Pleniorem et ſubtiliorem deſcriptionem harum tunicarum omnium,

p. 8.
p. 17.

*) Coniungit tamen eam cum cremaſtere, monetque nonnullos coniicere, illam ab ἐλίτρον (ſcribendum potius, ἔλυτρον) qnod volumen ſeu vaginam ſignificat ita nominari, λ in ρ atticorum more conuerſo vid. *de corp. hum. fabr.* L. V. cap. 13.

**) Apud HALLERUM in *elementis phyſiologiae* Vol. VIII. p. 420.

omnium, multis quoque minoribus annotationibus paſſim ab Auctore Cl. illuſtratam, omittimus, cum ea omnia, lectu quamuis per ſe digniſſima, ſine figuris difficulter intelligi queant. Vnum modo hoc dolemus Cl. Auctori non innotuiſſe, antequam hoc ſcriberet, quae poſt HALLERUM, CAMPERUS praecipue et HUNTERUS de proceſſu peritonaei ad teſtes protulerunt, vnde origo tunicarum vaginalium omnino deducenda videtur. Quapropter etiam enixe, ſi, quae hic ſcripſimus, ad Auctorem Cl. pervenerint, rogamus, vt comparare iſta cum ſuis obſervationibus easque inde magis illuſtrare ne dedignetur. Quod eo felicius praeſtiturum Cl. Auctorem praeuide-
p. 22. mus, cum ipſe iam peritonaei cum tunica vaginali
not. h. cohaeſionem ceu veram eius originem obſeruauerit.
p. 29. Septum intra tunicam vaginalem funiculi et teſtis a
p. 37. variis Auctoribus deſcriptum, ex morboſo ſtatu vel
p. 41. adminiſtratione anatomica tantum ortum eſſe, pluribus probat. Vaginalem tunicam communem meram laxiorem ſubſtantiam celluloſam ſiſtere GARENGEOT et MONRO putarunt. Veram tamen tunicam eſſe, a vaginali teſtis et a celluloſa, vaſa cingente,
p. 42. diuerſam, Auctor Cl. demonſtrat, et vſum tunicarum vaginalium explicat, deſcriptionem quoque admini-
p. 43. ſtrationis anatomicae, qua vſus eſt, inſeruit, figuramque, quam ipſe delineauit, adiecit.

Noua

XX.
Noua physico medica.

Facultatis medicae Vindobonensis doctores et professores sunt hi:

GERARDUS LIBER BARO VAN SWIETEN, inclytae facultatis medicae Praeses.

ANTONIUS DE HAEN S. C. R. M. Consiliarius aulicus, Archiater, institutionum pathologicarum et praxeos Professor primarius.

HENRICUS IOANNES NEPOMUC. CRANZ, S. C. R. M. Consiliarius, institutionum physiologicarum ac materiae medicae Professor.

MATTHIAS COLLIN S. C. R. M. Consiliarius Anatomiae Professor.

NICOLAUS IOSEPHUS IACQUIN institutionum rei herbariae et artis chemicae Professor.

FERDINANDUS LEBER chirurgiae Professor.

VALENTINVS FERDINANDVS LEBMACHER artis obstetriciae Professor.

Iam 1765. amici artium atque scientiarum *Vlissingae* sunt congressi et, nonnullis legibus sancitis, praemium, quod est moneta aurea cum signo societatis, nomine auctoris et anno, quo proposita est quaestio, constituerunt quaestioni, quotannis eruditorum examini subiiciendae. Senatus Vlissingensis hanc societatem fovebat, et anno 1769. a Seelandinis statubus *Seelandinae societatis Vlissingensis* nomine ea insigniebatur, quo anno etiam primam commentariorum Vlissingensium partem *) quae plerumque chirurgica spectat, vulgarunt.

Elaborationes lingua Bataua, Gallica vel Latina conscribendae et Cl. IUSTO TIEENK, qui societati perpetuo ab epistolis est, tradendae sunt semper ante diem 1 maii anni illius, qui sequitur annum, quo

*) Cuius titulum v. in comm. nostr. Vol. hoc p. 554.

quo quaeſtio eſt communicata cum eruditis, nec ſine ſocietatis venia ab Auctoribus vulgandae. Caeterum in mittendis commentariis eaedem ſunt obſervandae leges, quas aliae quoque Academiae praeſcribunt.

Inter directores, quorum quotannis alii eliguntur, atque ſocios eiusdem ſocietatis multi ſunt ſenatores atque mercatores. Nos vero eruditos, quantum ſcimus, ſolummodo nominamus ſodales. Hi ſunt:

DAVID DE GORTER Medicinae Doctor et Profeſſor, Archiater Imperatricis Ruſſiae, Societatis Harlemenſis ſcientiarum ſodalis.

JACOB PLOOS VON AMSTEL Medicinae Doctor Amſtelodamenſis.

IOANNES MARTIN HOFFMANN verbi diuini miniſter emeritus Maasluiſenſis.

SAMUEL HENRICUS MANGER, Sacro Sanctae Theologiae Profeſſor, et verbi diuini miniſter in Academia, quae Franequerae floret.

EVERHARD PIETER SWAGERMANN Chirurgus Amſtelodamenſis.

DIONYSIUS VAN DE WYNPERSSE, Theologiae S. S. Doctor et Profeſſor Leidenſis.

IOANNES FRIDERICUS HENNERT, mathematum et aſtronomiae Profeſſor Ultraiectinus.

CAROLUS A LINNE', Archiater regius Suecicus.

IOANNES BERNARDUS SANDIFORT, Medicinae Doctor et Profeſſor Hagae comitum. *)

FRIDERICUS HENRICUS CHRISTIANUS HOFF Medicinae Doctor Arnhemenſis.

JOANNES IGNATIUS VAN ZELDEN Med. Doctor Academiae Imperialis naturae curioſorum ſodalis.

HENRICUS VINCK Medicinae Doctor, Profeſſor Roterodamenſis olim **).

Praeter

*) vid. Comment. noſtr. Vol. hoc p. 351.

**) v. ib. p. 351.

Praeter reſponſiones ad propoſitas ab *Eadem* ſocietate quaeſtiones deſiderauit ea quoque elaborationes aliae atque obſeruationes virorum doctorum. Ac, cum duae a Societate dignae ſint iudicatae, quae praemio argenteae monetae ornarentur, et ad nos pertinerent, lubuit earum hic mentionem facere.

Ac primum quidem commemoramus Cl. ALEXANDRI PETRI NAHUYS, Philoſophiae ac Med. Doctoris et Profeſſoris Harderovyci obſeruationes *de vera et plenaria urinae ſuppreſſione, atque peripneumoniae per ſaliuationem felici curatione, nec non de inſigni numero hydatidum, eadem methodo curatarum;* porro Cl. S. VAN NOOTEN *experimenta de electricitate in paralyſi.*

Inter quaeſtiones, ab *Eadem* ſocietate cum eruditis communicatas, hae, a noſtro inſtituto non alienae, videntur dignae, quae repetantur. Quaeſtio prima ad annum 1770 pertinet: *Poteſtne naturae ſcrutator ex cognitis iam obſeruationibus et experimentis conſectaria ad diſquiſitionem cauſſarum hactenus incognitarum, phaenomenorum colligere? Si poſſit, qua ratione hoc fiat?* Quae cum Societati ab iis, qui commentarios ei tradiderunt, non penitus exhauſta videatur, eamdem 1773 denuo propoſuit Societas.

Cui ſimul ad eumdem annum noua eſt addita quaeſtio ita concinnata: *quaenam ſit cauſſa ingentis decrementi collium arenoſorum et rivorum* (decroiſſement des dunes et des rivages) *in Seelandia potiſſimum in inſula Walcheren* atque *quomodo illud melius ac facilius, ac iam conſtat, arceri et praecaueri poſſit ita, vt ne ſumtus nimii inde oboriantur.*

Societas ſcientiarum *Harlemenſis* elegit ſocios in conuentu, die 21 maii 1771 habito. Hi ſunt:

FRIDEEICUS BERNARD ALBINUS Med. Doctor ac Profeſſor Leidenſis.

EDUARD SANDIFORT, Med. Doctor ac Professor Leidensis.

ALEXANDER PETRUS NAHUYS *) Medicinae Doctor.

MAXIMILIAN. IACOB DE MAN, Medicinae Doctor Nimuegiae.

IOANNES FRIDERICUS CLOSSIUS, Medicinae Doctor Hagae Comitum.

Quaestiones, ab *Eadem* ad anni 1773 et 1774 in eodem conuentu traditas, cum ad nos non pertineant, relinquimus.

Scientiarum Academiae *Theodoro Palatinae* in congressu publico, qui habebatur *Manhemii* die 20 octobris 1771 quaestio 1773 haec est: *Quinam sint characteres essentiales vtriusque sexus filicum, ac inprimis quidem equiseti aruensis, osmundae regalis et pteri aquilinae* LINNAEI? *Vtrum firmis argumentis indubitataque experientia germen pollinis seminalis in acervulis vel in aliis locis depressis sine alia fructificatione demonstrari queat, an sit ille ad germinationem plane incongruus.* Quae in conscribendis pariter, ac mittendis commentariis obseruari debent ab Auctoribus, iis hic enarrandis, cum in antecedentibus saepius sint tradita, **) supersedere possumus,

Electi sunt ab Academia Imperiali *Naturae Curiosorum* hi socii:

PETRUS BURMANNUS, Professor Amstelodamensis.

IMMANUEL IACOB VAN DEN BOSCH, Medicinae Doctor Hagae Comitum.

PETRUS BODDAERT, Medicinae Doctor Ultraiectinus.

Eidem

*) v. infra p.538.
**) vid. Comment. nostror. Vol. XV p. 174.

Eidem quoque Academiae CHRISTIANUS ANDREAS COTHENIUS Consiliarius Archiater Regis Borussorum potentissimi primarius rerum medicarum et chirurgicarum in toto regno et ipsius huius Academiae *) director, mille imperialium largitus est, quorum vsurae annuae a Praeside et Directore huius Academiae quaestioni, quae res clinico practicas attinet, dicari debent. Huius instituti rationem vberiorem in peculiari scriptione Cl. COTHENIUM esse redditurum, relatum legimus.

Naturae indagatorum societas *Gedanensis* die 28. februarii 1771 conueniebat ad praemia distribuenda iis, qui ad quaestiones, ab *Eadem* propositas, et a nobis commemoratas in antecedenti volumine **) responderant, atque conquerebatur, sese vnum modo commentarium de canali, aquam inquinatam puram in vrbem vehente ***) nactam esse.

Alterius autem quaestionis, viarum straturam et platearum immunditiem spectantis ****) elaborationes quasdam accepit *Eadem*, quarum illa, quae a CHRISTIANO HENRICO THINKEL, qui hospitia militaria regiae Borussicae legionis pedestris de ROTHKIRCH designat, et Nissae in Silesia superiore commoratur, missa fuit, praemio est condecorata.

Praemium quaestionis de nitro murario *****) distribuetur vltimo februarii 1772 die, quod constabit triginta nummis aureis.

Groningae Cl. VAN DOEVEREN ******) succeßit Cl. PAULUS S' GRAEVWEN et professionem

*) Comm. nostr. Vol. XV, p. 705.
**) vid. Comment. nostr. Vol. XVI. p. 161.
***) vid. ib. p. 163.
****) vid. ib.
*****) vid. ib. p. 162.
******) vid. Comment. nostr. hoc Vol. p. 163.

nem medicinae ordinariam, praxeos et chimiae adiit die 19 iunii 1771 oratione: *de anatomiae pathologicae utilitate ac necessitate.*

Eodem die eiusdem anni *ibidem* Experientissimus WYNOLD MUNNIKS professionem ordinariam anatomiae ac chirurgiae accepit, cuius adeundae caussa *de summis, quas anatome habet, deliciis* verba fecit.

Ibidem Cl. PETRUS CAMPER poliater est nominatus.

Harderovyci Cl. NICOLAUS GEORGIUS OSTERDYK SCHACHT, IOANNIS filius, praxeos clinicae, chemiae et botanices professor initium praelectionum fecit, praemissa oratione: *homines bene multos ex nimio vitae desiderio mortem sibi operare*, quam habuit die 17 iunii 1771.

Ibidem Cl. ALEXANDER PETER NAHUYS Professor ordinarius anatomiae et chirurgiae est electus.

Brunsuici in collegio Carolino est nominatus professor medicinae Experientissimus LAVRENTIUS FRIDERICUS CRELL.

Nuper constitutae Societatis Batavae *) sodalis est nuncupatus Cl. IOANNES CHRISTIANVS POLYCARPVS ERXLEBEN. **)

Academiae regiae scientiarum *Nidrosianae* ***) iam vero *Norwegicae* socius est factus Cl. HENNIG Ienensis.

Die

*) vid. Comment. nostr. hoc Vol. p. 162.
**) vid. ib. p. 164.
***) vid. Comment. nostr. Vol. XVI, p. 666.

Die 31 maii 1771 Cl. IOANNES WYNGARD, chirurgus et ciuitatis Saltbommelenſis medicus obſtetricius *Daventriam* ab ampliſſimo magiſtratu lector anatomiae, chirurgiae et artis obſtetriciae, nec non civitatis eiusdem chirurgus et obſtetricius medicus vocatus eſt et confirmatus.

Die 1 februarii 1771 *Middelburgi* annum aetatis quinquageſimum ſeptimum agens Cl. PAVLVS DE WIND, Medicinae Doctor, anatomiae, chirurgiae et artis obſtetriciae lector, ciuitatis regionisque Middelburgenſis chirurgus et medicus obſtetricius, Societatum ſcientiarum Harlemenſis et Seelandinae Vliſſingenſis *) ſodalis deſiit viuere.

Cl. GVILIELMVS PORTERFIELD medicinae Doctor Edimburgenſis variis ſcriptis clarus ac inprimis eo, quod ſpectat organon viſus **), ſuccubuit.

Erfordiae die 19. ſeptembris 1771. Experientiſſimus IOANNES PAVLVS BAVMER, medicinae et politices Profeſſor ordinarius anno aetatis quadrageſimo ſexto vitam cum morte commutauit.

EGIDIVS DE BERTRAND PIBRAC, regis ac ſcholae regiae militaris chirurgus primus et regiae Academiae chirurgicae director, maraſmo ſenili ita conſumebatur, vt die 14 iulii 1771 aetatis ſeptuageſimo octauo placide exſpiraret *Pariſiis.*

Cl. BARTHOLDVS RENON Geometra die 20 ſeptembris 1770 *Criczaeae* obiit.

Petro-

*) vid. ſupra p. 533.
**) v. Comment. noſtr. Vol. VIII, p. 401.

Petropoli die 28. ſeptembris 1771. Cl. LEONHARDO EULERO viſus amiſſus, felici operatione cataractae a Cl. Lib. Baron. AB WENZEL, prorſus reſtitutus eſt.

Summe Reverendus IOANNES DANIEL MICHAELIS Gottingenſis nonnullis annis ante pollicitus eſt, CELSII *hierobotanicon* annotationibus et additamentis partim ſuis, partim a CELSIO relictis, quas a domo Celſia accepit, edere. Cum vero haec noua editio variis rebus retardaretur, *Ioannes Chriſtianus Dieterich* bibliopola eius curam lubenter in ſe ſuſcepit. Adnotationes itaque, a Cl. MICHAELIS ei traditae, dimidiam operis partem explebunt. Totum autem opus, quod ita inſcribetur: OLAI CELSII hierobotanicon, cum notis et ſupplementis IOANNIS DANIELIS MICHAELIS, duabus conſtabit partibus, quarum prima 1772 et ſecunda pars 1773. prodibit.

Referre hic quaedam de hiſtoriae naturalis Cll. virorum DE BUFFON et D' AUBENTON nuperrima editione, eiusque a priori differentia, mutationibus atque additamentis, quae prodiit apud bibliopolam Amſtelodamenſem *Schneiderum* in quarto 1766-1770 in quindecim voluminibus hoc titulo. *Hiſtoire naturelle générale et particuliere avec la deſcription du Cabinet de Roi* par *Mrs.* DE BUFFON et D' AUBENTON, non ingratum fore noſtris Lectoribus adducimur, vt credamus.

Ac *primum* quidem volumini primo oratio a Cl. DE BUFFON, cum Academiae Regiae ſcientiarum Pariſienſi aſſociaretur, habita, eſt praefixa. Haec, etſi hiſtoriam naturalem non attinet, ob elegantiam tamen praeceptorum de arte ſcribendi, multis et egregiis

egregiis exemplis probatorum, quae hic adiungeretur, digna iudicata, illique figura aenea cum insignibus Cl. DE BUFFON honoribusque, ipsi tributis, praemissa est.

Dein adiecta est volumini tertio tabula sceleti humani ex b. BERN. SIGFR. ALBINI *) tabulis cum breui omnium ossium sceleti humani descriptione atque dimensione.

Tertio historia felium, praefixa volumini sexto primae editionis, volumini quinto huius editionis est inserta. Animalia itaque domestica in volumine quarto et quinto congesta sunt omnia.

Quarto figurarum animalium voluminum, a quarto ad decimum usque hactenus minus bene ordinatarum cuilibet volumini eae sunt insertae, de quibus in quolibet est sermo. Secundum methodum itaque, quae hic obseruatur, volumina, a duodecimo ad decimum quintum sunt mutata, iisque variae figurae additae.

Quinto volumini nono tres praemissae sunt orationes elegantes, quae animalia antiqui ac noui orbis, vtrique communia, concernunt.

Sexto adiecta est volumini duodecimo tabula cum descriptione, in qua figura *equi marini* s. hippopotami falso dicti, ostenditur, qui in museo academiae Leidensis conseruatur, nec minus conuenit cum *leuiathan*, cuius in scriptura sacra fit mentio. Porro et eidem volumini figura *dromedarii* (renne) addita est.

Septimo in volumine decimo tertio, adiecta figura *camelopardali* (giraffe) ex eodem museo deprompta, cum eius descriptione, dubitationes Cl. DE BUFFON super cornua singuli animalis solutae, insimulque obseruationes de *criceto*, cuius historiam Cl. BVFFON addidit, ab anonymo **) communicatae insertae deprehenduntur.

Octauo

*) vid. infra p. 543.
**) Est vero Cl. ALLEMAND Professor Leidensis.

Octauo ſimiarum ſpecies in volumine decimo quarto collectae ſunt, cui figura ſimiae (iolie guenon) nomine palatine a Cl. BVFFON ad (*mouſtac*) *) relata, eſt addita.

Nono incipit itaque volumen decimum quintum a diſſertatione de metamorphoſi quadrupedum cum cognitione neceſſaria quorumdam animalium, a Cl. de BVFFON omiſſorum.

Atque ita haec editio aucta eſt duodecim animalium figuris et deſcriptionibus, ac variis additamentis cum indice rerum in his voluminibus omnibus contentarum locupletiſſimo.

Viro Cl. IOANNE CHRISTIANO POLYCARPO ERXLEBEN **) ex itinere per Belgium, Galliam Germaniaeque partem, artis veterinariae cauſa per regis clementiam inſtituto, reduce *Gottingae* auctoritate publica atque ſumtibus *Anatomia* in vſum eorum, qui *rei veterinariae* ſeſe dicant, eſt conſtituta. Huic praeeſt Cl. ERXLEBEN, qui in fabrica animalium declaranda ac arte haec diſſecandi docenda et brutorum aegrorum curationibus tradendis per inſtituti rationem ita verſabitur, vt theoriam pariter, quam praxin huius artis explanet. Ac quo tanto melius ac vtilius hoc fieri poſſit, quanto magis eſt neceſſarium, magna copia brutorum aegrorum Cl. ERXLEBEN traditur, qui non ſolum ab eo, ſed etiam ſimul ab artis veterinariae ſtudioſis curari debent.

Memoria

*) vid. Comment. noſtror. Vol. XV, p. 655.
**) Comment. noſtr. Vol. hoc p. 164. it. p. 538.

Memoria BERNHARDI SIGFREDI ALBINI, Medicinae Doctoris, Anatom. Chirurgiae et Therapiae P. P. O. in Academia Leidensi, Praesidis collegii chirurgici, Societatum scientiarum Petropolitanae, Londinensis et Harlemensis socii.

Etsi omnes doctrinae medicae partes, quibus nostra aetate artis vniuersae complexus constat, vsum suum ac dignitatem habent; tamque arcto inter se vinculo aptae sunt atque coniunctae, vt nulla facile sine alterius damno negligi possit ac debeat: tamen, quae structuram corporis humani dissecandis cadaueribus exponit, ea communi cum veterum, tum recentiorum medicorum consensu, princeps omnium, maximeque necessaria existimatur. Namque adhuc valet, quod in patris medicinae praeceptis traditur *), *Principium omnis in medicina quaestionis esse naturam corporis.* In quo licet ipse ad vniversae naturae cognitionem, ad quam medicus contendat, respexisse videatur, tamen nihil dubitationis relinquitur, quin praeter cetera corpora, humanum maxime intellexerit, in quo cognoscendo, explorandoque laborari oporteat. Certe tum ipse, tum ceteri, qui voluerunt esse Hippocratici, operam dedere, vt in hoc studio excellerent, aliisque, vt idem conarentur, Auctores exstiterunt grauissimi. Neque enim, vt hoc obiter dicamus, errare nobis videntur, qui hoc ipso in genere principem faciant HIPPOCRATEM, quamuis esse non ignoremus, qui contra sentiant. Sed caussam istam omnem, qui volent, ex Trilleriana disputatione, **) h. e.

*) HIPPOCRATES de locis in hom. f. 29. 4, I. φύσις τȣ̃ σώματος ἀρχὴ τȣ̃ ἐν ἰητρικῇ λόγȣ.

**) *De* HIPPOCRATIS *studio anatomico singulari,* quae prodiit Vitemb. 1754.

h. e. iis, quae ibi indicata ſunt, praeſidiis, cognoſcent. Nos ſatis habemus in praeſenti auctoritatem huius rationis atque grauitatem demonſtrare ex eo, quod, vt quisque inter medicos noſtrae aetatis et eſt et habetur artis peritia praeſtantiſſimus, ita maxime in cognoſcenda hac parte atque perficienda laborarit. Quod cum oſtendiſſent WINSLOVIUS, RUYSCHIUS, RAVIUS, VIEUSSENIUS, EUSTACHIUS, HEISTERUS, HALLERUS, alii, non modo dum viuerent, magna nominis celebritate floruerunt, partimque adhuc florent, ſed et apud poſteros in magna laude ac dignitate ſemper manebunt. Inter quos cum praecipuo quodam iure B. SIGFREDUS ALBINUS referatur, vir, dum viueret, et meritis et dignitate ampliſſimus, nobisque ob praeſtantiſſima interioris doctrinae monumenta longe cariſſimus, memoriam illius eo, quo ſolemus, modo legentium ſtudiis commendare voluimus.

Ipſe quidem ex clara gente natus eſt a. 1697. d. 24. febr. Francofurti ad Viadrum. Namque patre vſus eſt B. ALBINO, P. P. Therapiae in Viadrina, conſiliario et archiatro regis Boruſſorum, matre Catharina Suſanna TH. S. RINGII, Iuris Profeſſoris in eadem academia celeberrimi, filia. Parentes cum non ignorarent, quanta vis eſſet diſciplinae domeſticae, animum filii, vbi primum per aetatis rationem fieri potuit, cum ipſi virtutis et doctrinae amore imbuerunt, tum aliis, bonis literis et moribus excolendum, perficiendumque tradiderunt. Atque haec cura patris ac diligentia tanto felicius ceſſit, quanto maiorem huius rei opportunitatem nactus erat. Etenim a. 1702. cum Leidam ad munus Profeſſoris Anatomiae et Chirurgiae obeundum eſſet euocatus, et ſummos in omni genere diſciplinarum viros reperiſſet, qui ei fauerent ac cu-

perent

perent, praeter cetera praecipuae felicitatis commoda id filio contigit, vt per omne literarum ſpatium, quod percurrendum ſuſceperat, duces haberet longe peritiſſimos. Quod vel ſola eorum nomina indicant. Namque graecae ac latinae linguae a SOMMERSIO et VESTERHOFIO perceptis, ad philoſophiam conuerſus non minus ad reliquas humanitatis partes excolendas PERIZONIUM, GRONOVIUM, BERNARDUM et SENGUERDUM, primarios in ſuo quemque genere viros, ſecutus eſt. Quorum e ſcholis cum recte cogitandi, ſcribendique ac diſſerendi facultatem adoleſcens deportaſſet talem, qualis vel in viro probatur, factum eſt, vt iam tum a peritis ingeniorum exiſtimatoribus iudicaretur, fore, vt is aliquando vir magnus exiſteret. Neque id temere. Namque dudum obſeruatum eſt, inſigniorem in iuuene literarum humaniorum cognitionem fere praeludere magnorum virorum celebritati, quin aperire illis Famae atque Honoris templum, et rebus, quascunque aggreſſi fuerint, grauioribus aptos praeſtare ſolere. In noſtro quidem ita ſe habere apparuit. His enim ab literis paratus cum ad patrem, reliquosque artis medicae doctores celeberrimos, ſicut BIDLOVIUM, RAVIUM, DECKERUM et BOERHAAVIUM diſciplinae cauſſa acceſſiſſet, hos omnia, vt decet, latine docentes non ſolum celerius intellexit, traditaque facilius percepit, ſed et eam virtutem, quae ſumma doctoris eſt, erat conſecutus, vt, quaecumque audiuiſſet, vidiſſet, legiſſet, cognouiſſet, cogitaſſet, cum ipſe periculum feciſſet vel docendi vel ſcribendi, ſumma perſpicuitate et diligentia aliis traderet. Vt autem omnes ſibi ex vniuerſo diſciplinarum ambitu vnam et alteram, in qua maxime habitent, eligunt, ita et Noſter praeter botanicam, quam adamabat, anatomiam inprimis et chirurgiam per-

 diſcen-

discendam sibi sumserat. Viuebant tum Leidae duo in primis viri, qui vtriusque artis docendae ac faciendae dexteritate essent nobilissimi, RUYSCHIUS quidem et RAUIUS. Ad hos ergo dum se applicat Noster, eisque artem praecipiendo, demonstrandoque tradentibus frequens adest, ingenii sollertiam et adsiduitatem singularem vtrique ita probauit, vt, quidquid in arte eximii haberent, liberaliter cum illo communicarent. RAVIUS praesertim tanta Nostrum complectebatur beniuolentia, vt, quotiescunque in sanandis vulneribus et externis vitiis ad arduas curandi vias, quas *operationes* vocant, sibi confugiendum esset, ALBINUM suum adhiberet, cuius rei vsus et consuetudo tantum valuit, vt in difficillimis rebus, tanquam in calculo ex vesica, si huic innatus est, educendo, quam artem RAVIUS egregie callebat, ipse tandem excelleret. Sed quamuis hoc erat consecutus, aliis vt satisfaceret, tamen, vt sunt magna ingenia, plura deesse sibi videbantur, quibus se a vulgo medicorum secernere, et in paucis clarus esse posset. Itaque dignitate candidati ornatus a. 1718. patris consilio Lutetias Parisiorum se contulit, vt tum nosodochiis obeundis tum praelectionibus Celeb. DUVERNEY, VAILLANT, aliorumque audiendis facultatem nancisceretur cognitionem huius generis rerum, quam iam haberet, augendi, atque amplificandi. Hinc autem vix vnam hyemem commoratus, a curatoribus academiae Leidensis amplissimis, vt domi munus lectoris anatomiae et chirurgiae in se reciperet, euocatus est. Horum voluntati cum Noster, quamquam inuitus, vtpote qui alias antea academias visere constituerat, cessisset, paucis post reditum diebus ab amplissimo senatu academico, suffragante facultate medica, sine praegressa disputatione doctor creatus est. Neque ita multo post, RAVIO suo ad damnum in-

gens

gens academiae defuncto, illius munus, licet tanto fulcro et adiumento destitutus, praegressa *de anatome comparata* oratione ita subiit, vt dignus omnino Cel. RAVII commendatione censeretur, nec non talem se praeberet, qualem cognitum iudicarant. Ex quo etiam factum est, vt stipendium eius annuum augeretur. Academia cum a. 1721. obitum patris lugeret, nec haberet, quo adflicta erigeretur, praestantia filii, tanto patre digni, magnopere confirmata est. Qua de caussa omnium suffragiis effectum est, vt locus Professoris anatomiae et chirurgiae, qui patris obitu vacabat, ad eum deferretur; quem quidem die 9 Nouembr. eiusdem anni oratione *de vera via ad fabricae humani corporis cognitionem ducente*, recitanda occupauit. Ab hoc inde tempore non solum id egit, vt studiis adolescentium, qui in ipsius se disciplinam ac fidem contulissent, docendo inseruiret, sed etiam allaborauit, vt commentando artem, quam profiteretur, auctam, ornatamque relinqueret. Ac primum quidem cum lectissimus praeparatorum anatomicorum apparatus, quem ab RAVIO sibi legatum Academia seruabat, lateret, nec quidquam vtilitatis, nisi quae inspicientibus forte contingere solet, haberet, eum ipse rogatu Curatorum, Consulumque vrbis, notis illustratum, cumque vita et curationis ratione, quam Cl. Praeceptor in calculosis adhibuerat, auctum, ornatumque an. 1725 publicauit. Quo studio et labore quantam ab idoneis harum rerum iudicibus inierit gratiam ALBINVS, facile est intellectu. Neque enim facile quisquam poterat inueniri, qui vel in cernendo, diiudicandoque hoc apparatu ALBINO esset acutior, vel in describenda Rauiana calculi secandi ratione, quem *apparatum lateralem* vocant, sollertior, quippe qui eam, ab RAVIO cum nemine communicatam, solus ex pluribus, quibus interfuerat, curationibus compertam

tam habebat. Quo facto osteologiae studiosus de-
scriptionem ossium corporis humani, diuulgauit
Musculis deinde ex ingenti cadauerum apparatu di
ligentius inuestigatis, obseruationibusque, quam
fieri poterat accuratissime inter se collatis, opus
quod omnia super hac re scripta longe post se relin
queret, cum eruditis communicauit. Sic cognitio
ne, quam in anatomia partium crassiorum haberet
demonstrata, quid in anatomia subtiliore valeret
opportunam ostendendi nactus est facultatem. Ete
nim I. L. ADMIRALIVS egregius ille pingend
artifex cum a Nostro petiisset, vt delineationes par
tium cera impletarum, quae coloribus collustraren
tur, sibi traderet, Noster eius voluntati morem ge
rens arterias primum et venas intestinorum elegi
quas luculenta dissertatione illustratas ederet, quam
haud ita multo post altera, prima non inferior, qua
de sede et caussa coloris Aethiopum, ceterorumqu
hominum exponeret, subsecuta est. Iam cum inte
lexisset, delineationes hactenus ossium fetus minu
bonas esse, accuratius in hanc rem inquirere no
alienum putauit: qua absoluta egregias icones ossium
fetus, a Cl. VANDELARIO, qui aliquot etiam ta
bulas musculorum manus in opere myologico scu
pserat, aeri incisas, nobiscum communicauit. Pauci
annis post in magno, quod moliebatur, opere anato
mico occupatus tabulas myologicas edidit, quae no
omnibus modo se probarunt, sed tantam simul si
admirationem excitarunt, vt totam intelligentissimu
quisque anatomiam ita elaboratam ab ALBINO ex
optaret. Tum septem tabulae vteri mulieris gra
vidae, addita vna insuper tabula cum peculiari fetu
situ, a semet conspecto, prodierunt. Myologia si
absoluta tabulas ossium ad eundem modum emitte
re non dubitauit. His tandem cum tabula va
chyliferum, venam azygos, arterias intercostales

alias

aliasque vicinas partes referente, finem imposuit, quarum omnes in *annotationibus academicis*, quod opus obseruationum optimarum ad varias res, inprimisque ad anatomiam spectantium plenum, continuatum est, illustrauit. Neque vero, licet operam suam maximis viris probatam sciret, ita sibi indulsit, vt pro ingenio multorum, operam aliorum et industriam contemneret, deque laudibus eorum detraheret, sed, si qua posterorum cognitione digna ab iis prodita iudicasset, vt recognita recuderentur, atque cum vita auctoris et praefatione ornata prodirent, curauit. Quorum ex numero sunt explicatio tabularum Eustachianarum ab ipso edita. Porro Cl. VESALII opus, cuius editionem simul cum magno BOERHAAVIO curauit, tum diui HARVEI et FRIDERICI AB AQVAPENDENTE scripta, nec minus additamenta sua ad alteram editionem Bibliographiae anotomicae IACOBI DOUGLAS, Lugd. Bat. an. 1744 euulgatam. Quibus rebus factum est, vt non solum Academia, cuius erat insigne fulcrum ac decus, sed exteri etiam, ad quos fama viri et doctrina peruenerat, summo eum amore et studiis prosequerentur. Nam societates scientiarum Petropolitana, Londinensis et Harlemensis huius viri in numerum suorum receptionem ambierunt, et Academia Leidensis, quo ALBINVM suum retineret, nihil fere non voluntati ipsius tribuendum putauit. Ita enim sibi contigit, vt a. 1745 cum prouincia Professoris Therapiae ab amplissimis Academiae curatoribus ad eum esset delata, abdicato munere Professoris anotomiae et chirurgiae, quod per viginti quinque annos summa cum laude obtinuerat, fratrem FRID. BERN. ALBINVM successorem haberet. Rectoratum academiae bis gessit, annis quidem 1726 et 1738., eundemque totidem sibi a. 1758. et 1770. sorte oblatum vltro recusauit,

Bis quoque ſenatus Academiae Noſtrum a ſecretis habuit. Quod ad ipſam artis medicae tractationem, quam *praxin clinicam* vulgo vocant, attinet, eam quidem non ex inſtituto exercuit, neque tamen vlli vel chirurgi vel medici opem deſideranti, qui ſe conſuluiſſet, conſilium denegauit. Ex his omnibus, atque ex indefeſſo eius in primis anatomiae ſtudio, quod in multam ſaepe noctem protraxit, non mirandum erat, ſi corpus admodum ita debilitatum varios graues morbos experiretur, quos tamen et naturae et artis beneficio ſaepius ſuperauit. Ad extremum autem, cum viribus ſenſim decreſcentibus, de moleſtis abdominis affectionibus ſaepe numero quereretur, his in dies exacerbatis d. 29. aug. huius anni febris maligna ſuperuenit, tertianam duplicatam mentiens, cumque ſumma anxietate ſpirandi coniuncta, qua ita debilitatus eſt, vt die 9. ſeptembris, menſe ſupra tertium et ſeptuageſimum aetatis annum ſexto exſpiraret. Cuius viri obitu ſi non modo Academiam Leidenſem, de qua per quinquaginta fere annos laudabiliter meritus eſt, grauiter adflictam confirmemus, ſed etiam omnes, qui magnorum hominum ingeniis et diſciplinarum incrementis fauent, ſummo moerore adfectos dicamus, non veremur, ne noſtro in illum amori nimium tribuiſſe, neue modeſtiae fines ab aequis rerum iudicibus tranſiiſſe cenſeamur. Nam quis eſt, qui talem virum, cum diſcipulorum doctrina per totam Europam clarum, tum operum praeſtantia celebrem rite laudare ſuſtineat? In primis autem Clara Magdalena Dupeyrou, cum qua a. 1765 matrimonium iniit, Stephani Dupeyrou, mercatoris Amſtelodamenſis primarii, et Margarethae Clarae Mayſſart, ampliſſimi Lucae Trip Dirkszoon, Commiſſarii Amſtelodamenſis, viduae filia, obitum mariti cum ſummo pietatis ſenſu adhuc lugere exiſtimanda eſt.

Index

Index scriptorum BERNHARDI SIEGFRIED ALBINI cum aliorum scriptis cura EIUSDEM editis.

Oratio inauguralis de anatome comparata L. B. 1719. 4.

Oratio, qua in veram viam, quae ad fabricae corporis humani cognitionem ducit, inquiritur ib. 1721. 4.

Index suppellectilis anatomicae, quam Academiae Batauae, quae Leidae est, legauit IOANNES IACOBUS RAUIUS rogatu Illustrissimorum et Amplissimorum academiae istius curatorum et vrbis consulum confectus a BERNHARD SIEGFRIED ALBINO, qui et vitam eius nec non methodum curandi calculosos in simulque instrumentorum figuras addidit. ib. 4, c. fig.

De ossibus corporis humani ad auditores suos libellus ib. 1726. 8. (*Qui Viennae*, 1748. 8. *est recusus*).

Historia musculorum hominis, ib. 1734. 4. c. f.

Dissertatio de arteriis et venis intestinorum hominis, adiecta icon coloribus distincta, ibid. 1736. 4. c. fig.

Dissertatio secunda de sede et caussa coloris Aethiopum et caeterorum hominum, accedunt icones coloribus distinctae, ib. 1737. 4.

Icones ossium fetus humani; accedit osteogeniae breuis historia, ib. 1737. 4.

Tabulae sceleti et musculorum corporis humani, ib. 1747. fol. regal. (*Anglica huius libri translatio prodiit Londini folio imperiali* 1752.)

Vteri mulieris grauidae, cum iam parturiret, mortuae tabulae VII. ib. 1748. fol. reg. it. Appendix, ib. 1751. Fol. reg. (*Vbi peculiaris fetus situs spectatur.*)

Tabulae oſſium humanorum ib. 1753. fol. reg.

Tabulae vaſis chyliferi cum vena azygos, arteriis intercoſtalibus aliisque vicinis partibus ib. 1757. fol. regal.

Academicarum annotationum liber primus continet anatomica, phyſiologica, zoographica, phytographica, ib. 1754. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber ſecundus continet anatomica, phyſiologica, pathologica, ib. 1755. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber tertius continet anatomica, phyſiologica, pathologica, zoographica, ib. 1756. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber quartus continet anatomica, phyſiologica, pathologica, ib. 1758. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber quintus, continet anatomica opportunitate neceſſariae defenſionis, ib. 1761. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber ſextus, continet phyſiologica, anatomica, pathologica, phytotomica, ib. 1764. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber ſeptimus, continet anatomica, phyſiologica, pathologica, ib. 1766. 4. mai. c. f.

Academicarum annotationum liber octauus, continet quaedam de ſcriptis ac tabulis ſuis opportunitate epiſtolae CAMPERI, ib. 1768. 4 mai.

De ſceleto humano liber, ib. 1767. 4.

ANDREAE VESALII opera omnia anatomica et chirurgica cura HERRMANNI BOERHAAVE et cura BERNHARDI SIEGFRIED ALBINI Tom. I. et II. ib. 1725. fol. c. f.

HIERONYMI FABRICII AB AQVAPENDENTE opera omnia anatomica et phyſiologica, hactenus variis locis ac formis edita, nunc vno

certo

certo ordine digesta, et in vnum volumen redacta. Accessit rerum et verborum index completissimus vna cum praefatione B. S. ALBINI ib. 1732. fol.

GVILIELMI HARVEI opera, seu exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus, atque exercitationes duae anatomicae de circulatione sanguinis ad IOANNEM RIOLANVM fil. et exercitationes de generatione animalium cum praefatione B. S. ALBINI ib. 1737. 4. c. f.

BALTHASAR. EVSTACHII explicatio tabularum anatomicarum. Accedit noua tabularum editio, per B. S. ALBINVM, ib. 1744. fol. c. f.

Eundem librum IDEM recognouit, castigauit, auxit et denuo edidit, ib. 1761. fol. c. f.

XXI.

Index scriptorum physico medicorum, quae anno 1769. prodierunt.

Catalogue hebdomadaire: ou liste alphabétique des livres tant nationaux qu'étrangers des arrêts du conseil et des parlemens, déclarations et édits du Roi, extraits du conseil et des registres des parlemens, lettres patentes du Roi, ordonances, sentences etc. cartes géographiques, musiques et estampes, qui sont mis en vente chaque semaine avec l'indication des Auteurs, du nombre et du format des volumes et les addresses des libraires et autres, qui les vendent. Année 1769. à Paris, 8.

Bibliothéque de physique et d'histoire naturelle, contenant la physique générale, la physique particulière, la mécanique, la médicine, la chymie, la botanique, l'anatomie, l'histoire naturelle des insectes, des animaux et des coquillages, Tom. V. et VI. ib. 12.

Philoſophical transactions, giving ſome account of the preſent undertakings, ſtudies and labours of the ingenious in many conſiderable parts of the world, Vol. LVIII. for the Year 1768. Lond. 4. c. tab. aen.

Hiſtoire de l' académie royale des ſciences; année 1766. avec les mémoires de mathématiques et de phyſiques pour la même année. Tirés de regiſtres de cette académie à Paris. 4. c. tab. aen.

Mémoires de l'academie de Diion. Tome prémier, à Diion et à Paris. 8. c. fig.

Verhandelingen uytgegeeven door de hollandſche maatſchapye der weetenſchappen te Haarlem, XI. Deel. Te Harlem, 8. c. tab. aen.

Verhandelingen uytgegeeven door het zeeuwsch gegenootſchap der weetenſchappen te Vliſſingen. Eerſte Deel. Te Vliſſingen, 8. mai. c. f.

Kongl. Vetenskaps academiens handlingar för år 1769. Vol. XXX. Stockholm, c. tab. aen.

Der Königl. Schwediſchen Academie der Wiſſenſchaften Abhandlungen aus der Naturlehre, Haushaltung, der Mechanick, auf das Jahr 1769. Aus dem Schwediſchen überſetzt von ABRAH. GOTTHELF KAESTNER, *29ter Band, Hamb. und Leipzig, 8. m. Kupf.*

Noui commentarii Academiae ſcientiarum Imperialis Petropolitanae, Tom. XIII, Petropol. 4. c. tab. aen.

Auserleſene mediciniſche, chirurgiſche, anatomiſche, chymiſche und botaniſche Abhandlungen der Römiſch Kayſerlichen Academie der Naturforſcher, 18ter Theil, Nürnberg, 4. m. K.

Hiſtoire de l'academie royale des ſciences et des belles lertres de Berlin, Année 1767. avec les mémoires pour la meme année à Berlin, 4. mai.

Schwaben

Schwaben zur Arzneygelahrheit und Naturkunde. Erster Band. Nördlingen, 8. (Quod et prodiit hoc titulo: IO. AUG. PHILIPP GESNER, *Sammlung von Beobachtungen aus der Arzneygelahrheit, Nördlingen, 8.*)

Berlinische Sammlungen zur Beförderung der Arzneywissenschaft, Naturgeschichte, Haushaltungskunst, Cameralwissenschaft, und der dahin einschlagenden Litteratur, 1sten Bandes, 3. 4. 5. und 6tes Stück, Berlin, 8.

Neues Hamburgisches Magazin oder Fortsetzung gesammleter Schriften aus der Naturforschung der allgemeinen Stadt und Landökonomie, und den angenehmen Wissenschaften überhaupt, 5ter und 6ter Band, Hamb. und Leipzig, 8. m. K.

Gemeinnützige Nachrichten aus dem Reiche der Wissenschaften und Künste vom Jahre 1768. Hamb. 4.

Stralsundisches Magazin, oder Sammlung auserlesener Neuigkeiten zur Aufnahme der Naturlehre, Arzneywissenschaft und Haushaltungskunst, 5tes Stück Berlin und Stralsund, 8. m. K.

Die Ehre Gottes aus der Betrachtung des Himmels und der Erde. Eine Wochenschrift 5ter Band, Nürnberg 8. mai.

Der Landarzt. Eine medicinische Wochenschrift. Franckf. und Leipz. 8. (Editio noua.)

Landwirthschaftliche Erfahrungen zum Besten des Landmannes. Eine Wochenschrifft, 1. 2. und 3tes Quartal, Altona, 8. mai.

Georgical essays in which the food of plants is particularly considered. London, 8.

A discourse on public oeconomy and commerce. Translated form the Italian, ib. 8.

Mémoires et observations recueillies par la Societé économique de Berne Partie I-IV. pour l'année 1769. à Berne, 8.

Nouveaux

Nouveaux eſſays d'agriculture à la faveur des enclos comparés avec l'ancienne culture ſoumiſe ou parcours par un Fermier de la Province à Paris, 12. Vol. I.

Muſeum ruſticum et commerciale, *oder auserleſene Schriften, den Ackerbau, die Handlung, die Künſte und Manufacturen betreffend, aus der Erfahrung genommen und von verſchiedenen in dieſer Verrichtung geübten Männern mitgetheilt, von einigen Mitgliedern der Geſellſchaft zur Aufmunterung der Künſte, Manufacturen und Handlung aber durchgeſehen und herausgegeben. Aus dem Engliſchen überſetzt und mit einigen Anmerkungen begleitet, 10ter Band, Leipzig, 8. m. K.* (germanice reddidit I. I. **S.)

Der Königlich Groſsbrittanniſchen, Churfürſtlicher Braunſchweigiſch Lüneburgiſch Landwirthſchaftsgeſellſchaft Nachrichten von Verbeſſerung der Landwirthſchafft und des Gewerbes. Zweyten Bandes zweyte und dritte Sammlung, Zelle, 8.

Allgemeines öconomiſches Forſtmagazin in welchem allerhand nützliche Beobachtungen Vorſchläge und Verſuche über die wirthſchafftliche Policey- und Cameralgegenſtände des ſämmtlichen Wald- Forſt- und Holzweſens enthalten ſind; geſammlet von einer Geſellſchaft, deren ordentliches Geſchäffte iſt Waldungen zu gewinnen, zu benutzen und zu erhalten, 12ter Band Franckf. und Leipzig, 8. (Auctore IO. FRIED. STAHL.)

Allgemeines oeconomiſches Forſtmagazin, Stuttgard, 8. mai.

Inſtructions de morale et d'agriculture pour les habitans de la campagne, à Paris 12.

De re ruſtica; or the repoſitory of ſelect papers on agriculture, arts et ſciences. Lond. 8. mai. (*ſine titulo et indice.*)

Briefe

Briefe über den ſchlechten Zuſtand des Landmannes, und über die Mittel ihn zu ändern. Aus dem Engliſchen überſezt. Sorau, 8. mai.

Betrachtungen über Landwirthſchafftliche Dinge 4tes Stück, Tübingen, 8.

Betrachtungen über die Verbeſſerung des Landweſens in Dännemark, von einem Patrioten entworfen, Kopenhagen 8.

Sammlung auserleſener Schriften vom Staat und Landwirthſchafftlichen Innhalte, mit Beyfall der öconomiſchen Geſellſchaft in Bern herausgegeben. des 2ten Bandes 4tes Stück, Bern, 8.

Oeconomiſch practiſche Vorſchläge zur Verbeſſerung und Glückſeligkeit der Länder, Nürnberg, 4. m. K.

Kurzer Innbegriff aller Wiſſenſchaften, welche zu Einrichtung einer guten Oeconomie und Hauswirthſchaft erforderlich ſind. ib. 8.

Allgemeiner öconomiſcher Landwirthſchaftscalender, oder nützlicher und getreuer Unterricht für den Land- und Bauersmann, worinnen alles zu finden, was derſelbe nach allen vier Jahreszeiten in Acht zu nehmen hat. Stuttgard, 4.

The complete farmer; or a general dictionary of husbandry in all its branches; containing the various methods of cultivating and improving every ſpecies of land, according to the precepts of both the old and new husbandry, compriſing every thing valuable in the beſt writers on this ſubject, together with a great variety of new diſcoveries and improvements to which is now firſt added the gardener's kalendar, calculated for the uſe of farmers and country gentlemen. Illuſtrated with a great variety of folio copperplates. The ſecond edition corrected and improved by a Society of gentlemen members of the Society for the

the encouragement of arts, manufactures and commerce. London 4. mai.

Der Hausvater. Fine öconomische periodische Schrift 4ten Bandes 1stes Stück. Hannover. 8. mai,

Der kluge Hausvater bey dem wirthschaftlichen Geschäfte der Aufbehaltung verschiedener wirthschafftlichen Producte. 2te verbesserte Auflage, Leipzig 8.

Anweisung wie man eine Baumschule von Obstbäumen im Großen anlegen und gehörig unterhalten soll. Halle 8. mai.

Anleitung zum Forstbau zum Gebrauche des Landvolks Bern 8.

Anleitung für die Landleute in Absicht auf das Ausstocken und die Pflanzung der Wälder 4. 5. und 6tes Stück, Zürch, 8,

Kurze Anleitung zur Pflanzung und Wartung des Holzes, ib. 8.

Traité des bois et des differentes maniéres de les semer, planter, cultiver, exploiter, transporter et conserver, ib. 8. Vol. 2.

Beobachtungen von einigen Blumen, deren Bau und Zubereitung der Erde, Leipz. 8.

Abhandlung von Zwiebelgewächsen. Aus den Französischen übersezt. Nürnb. 8.

Gedanken von Verbesserung des Flachsbaues vornehmlich im Mecklenburgischen, 8.

Swar på den andra gången framstälde frågan huru maskar som göra skada på frukt träd medelst blomorna och bladens förtärande bäst kunna förekommas och fördrifwas, Stockholm, 8.

Anweisung zur Bienenzucht für den Landmann. Anspach 8.

Von der besten Bienenzucht in Churpfalz. Drey Preisschriften. Mannheim, 8.

Nachricht von der in England eingeführten Weise die Steinkohlen abzuschwefeln und Zunder zu machen, Nebst Abbildung des englischen Ofens, 8.

Neues Harzmagazin, von Sachen, die in die Oeconomie, Policey, Bergwerks und Cameralwiſſenſchafft einſchlagen, 3tes bis 4tes Stück. Blanckenburg, 8.

Nachrichten von Künſtlern und Kunſtſachen, 2ter Theil Wien 8. m. K.

Schauplatz der Künſte und Handwerker, oder vollſtändige Beſchreibung derſelben, verfertiget und gebilliget von den Herren der Academie der Wiſſenſchaften zu Paris mit vielen Kupfertafeln, 9ter Band. In dieſer deutſchen Ueberſetzung mit Anmerkungen herausgegeben von DANIEL GOTTFRIED SCHREBER *Königsb. 4. mai.*

Bericht vom Bergbau. Im Verlage der churfürſtlich Sächſiſchen Bergacademie zu Freyberg, 4. m. K.

Practiſche öconomiſche Abhandlung von Zubereitung der weißen Stärke und Anlegung einer ſehr vortheilhaften Stärkenfabricke. Erfurt 8.

Entdecktes Geheimnis der Müller, Becken und Melber oder gründliche Nachricht von der verſchiedenen Güte und Gewicht des Getreides, deſſen Ankauf, dann, was der Müller nach Abzug der Metz an Mehl zu liefern, was der Beck nach Abzug der Koſten an weiß und ſchwarzem Brodt, dem Gewicht nach zu backen, und wie der Melber das Mehl von jeder Sorte zu verkaufen habe; hauptſächlich zur Begreifung einer Policeymäßigen Raitung oder Brod und Mehlſatzes dem Publico zum beſten verfertiget und nach den Nürnberger Maaß eingerichtet. Anſpach, fol.

The lamentable ſtate of phyſick in England. London 8.

Bibliotheque de phyſique et d' hiſtoire naturelle recueillie des meilleurs Auteurs à Paris, 12. T. 7.

Les ſingularités de la nature, à Basle, 8.

Lettres ſur les animaux, les végétaux et les minéraux, à Paris, 8.

Onomato-

Onomatologia hiſtoriae naturalis completa, *oder vollſtändiges Lexicon der Naturgeſchichte nach ihrem ganzen Umfange unter der Aufſicht und mit einer Vorrede Herrn* IO. PETER EBERHARDS. *Vierter Theil. Ulm, 8. mai.*

Indian zoology, Lond. 8. (*Auctore* T. PENNANT)

Britiſh zoology. Claſſ. III. Reptiles, Claſſ. IV. Fiſh Vol. III. Cheſter, 8. c. f. (*Auctore* EODEM.)

Hiſtoire des ſinges et autre animaux curieux dont l'inſtinct et l'induſtrie excitent l'admiration des hommes. Francfourt, 8.

Florae Danicae iconum faſciculus octauus a tab. CCCCXXI - CCCCLXXX. viuis coloribus pictis (germanice et latine) Hafn. fol.

Catalogue des plantes, qui croiſſent dans la Lorraine, faiſant ſuite aux onze volumes donnés précédemment. à Paris, 12. Vol. I.

Nomenclator botanicus, continens plantarum in terris Danicis ſponte naſcentium, nomina vernacula in linguis, Gallica, Anglica, Germanica, Suecica, Danica cum nomenclatore ſynonymico Linnaeano et pharmaceutico Linnaeano, ib. 8.

Mineralogiſche Beluſtigungen, zum Behuf der Chymie und Naturgeſchichte des Mineralreichs 5ter und 6ter Theil. Leipz. 8. mai. m. K.

Neue phyſicaliſche Beluſtigungen, 1ſten Bandes 1ſte Abtheilung, Prag, 8. mai. m. K.

Catalogue raiſonné d'une collection choiſie de minéraux, criſtalliſations, madrépores, coquilles et autres curioſités de la nature et de l'art à Paris, 8.

Traité abrégé des pierres fines ou productions de la nature des Indes Orientales ſuiui de calculs et operations d'Alliage ſur les matières d'or et d'argent. Vol. I, ib. 12.

Abhand-

Abhandlung über eine beträchtliche Anzahl Erdarten aus Sr. Majestät deutschen Landen etc. und von derselben Gebrauch für den Landwirth. Auf Befehl der Königl. Churfürstl. Cammer dem Druck übergeben. Hannover, 8. (Auctore Cl. ANDREAE Pharmacopeo Hannouerano.)

Verzeichniß eines zahlreichen Original Müntzcabinets. Nürnberg, 8. mai.

Histoire générale des voyages, ou collection nouvelle des relations des voyages par mer et par terre. Tom. XVIII. à Paris, 4. c. fig.

Voyage d'un François en Italie fait dans les années 1765 et 1766. contenant l'histoire et les anecdotes le plus singulières de l'Italie et sa description; les moeurs, les vsages, le gouvernement, le commerce, la littérature, les arts, l'histoire naturelle et les antiquités; avec des jugemens sur les ouvrages de peinture, sculpture et architecture et les plans de toutes les grandes villes d'Italie, Vol. 8. ib. c. f.

An essay on the natural history of Guiana in South-America. Containing a description of many curious productions in the animal and vegetable systems of that country. Together with an account of the religion, manners and customs of several tribes of its Indian inhabitans. Interspersed with a variety of litterary and medical observations. In several letters from a gentleman of the medical faculty, during his residence in that country. London, 8. mai. c. f. (*Auctore* Cl. BANCROFT, *cuius translationem germanicam, vide sub verbo* BANCROFT.)

Description générale historique geographique et physique de la Colonie de Surinam. Amsterd. 8. mai. (*Auctore Cl.* FERMIN.)

Natürliche und bürgerliche Geschichte von Californien. Erster Theil. Lemgo, 4.

Oratio anniuerſaria, a GVILIELMO HARVEIO inſtituta, habita in theatro collegii medicorum Londinenſis. Londini, 8. (*Auctor eſt Cl.* SWITHIN ADEE).

Obſervations on the duties and offices of a phyſician and on the method of perſecuting enquiries in philoſophy, ib. 8.

An meine Zuhörer nebſt einer Anzeige meiner Vorleſungen. Breslau 4. (Auctore Cl. IOANNE GODOFREDO MORGENBESSER Medicinae Doctore Vratislauienſi.)

Diſcours ſur l'utilité de l'anatomie pour toutes les perſonnes, qui forment la ſociété et la néceſſité de cette ſcience pour exercer la chirurgie. Vol. I. à Paris, 8.

Der Arzt des Gottesgelehrten, welcher Vorſchriften giebt, wie ſich Prediger in Anſehung ihrer Geſundheit bey Führung ihres Amtes zu verhalten haben. Leipzig, 8.

Der ſicher rathende Arzt in den üblen Folgen der Selbſtbefleckung, und andern damit verbundenen oft unheilbaren Zufällen, ib. 8. mai.

Abhandlung von dem Einfluſſe der Muſick in die Geſundheit der Menſchen, ib. 8.

Carl, eine Geſchichte, welche Geſundheitslehren enthält. Langenſalza, 8.

Nachricht an das Landvolk, die Erziehung der Jugend in Abſicht auf den Feldbau betreffend. Aus dem Italiäniſchen überſezt und mit Anmerkungen des Ueberſetzers vermehrt. Zürch, 8.

Allgemeine Begriffe der Chymie nach alphabetiſcher Ordnung aus dem Franzöſiſchen überſetzt und mit Anmerkungen vermehrt von D. CHRIST. WILH. PÖRNER, *3ter und letzter Band. Leipz. 8. mai.*

Inſtructions abregées ſur la nature et l'uſage de la chaux, ſur les pierres à chaux, ſur les fours à

chaux

chaux et particulierement ceux ou l'on employe la houille. à Berne. 8.

Delarvatio tincturae philosophorum, *das ist, kurze und einfältige Erklärung des* lapidis benedicti *durch einen der in der Wahrheit genuine Feuerarbeit liebet. Ober und Niederwasserberg, 8.*

chreiben an die Goldbegierigen Liebhaber der Chymie und Alchymie, worinnen ihnen wohlmeynend abgerathen wird, dieser Kunst länger nachzuhängen, Wien 8.

wo chymisch physicalische Abhandlungen, deren die erste den Arsenick, die andere den Salpeter gründlich untersuchet, Leipzig, 8.

compendium of physick and surgery for the use of young practisioners, London, 8.

treatise on the tooth - ach containing full directions for its preventions and cure, ib. 8.

er kürzeste Weg zur Arzneykunst. Leipz. 8.

a medicina d'Asclepiade per ben curare le malattie accute raccolta da varii frammenti greci et latini. In Venezia, 8. (*Auctore* Cl. GIO. FORTVNATO BIANCHINI.)

weener berühmten englischen Aerzte der Herren D. WATSON *und D.* GLASS *Versuche und Abhandlungen von der neuesten und besten Art die Kinderblattern glücklich einzupropfen. Aus dem Englischen übersetzt von D.* CHRIST. HEINRICH SCHÜTTEN, *Halle, 8.*

he nature of inoculation explained and its merits stated; in an essay intended to supply what appeared still wanting to clear up that subiect and wherein the nature of the difference, between inoculation and the natural small-pox is fully shewn all extremes in opinion or practice are avoided and the true best manner of preparation, from a knowledge and experience therein of an earlier date than what any, who have written on that subiect,

 pretend

pretend to, are declared; with a view to the general good. To which is added an appendix containing some thoughts on the first appearance of the small-pox in the world, and an adress to inoculators and others. Lond. 8. mai.

Kort vertoog over t' Gebruik der Hulpmiddelen dienende tot redding der Drenkelingen uitgegeeuen door een gezelschap van Utretsche Heelmeesters onder de Zinspreuk: Juuenes diligentia discunt. Te Utrecht, 8.

Des Königl. Preussischen Obercollegii medici Anweisnng, wie sich der Landmann nicht nur vor der Ruhr praeserviren, sondern auch glücklich und mit wenig Kosten selbst curiren könne. Berlin, 8.

Sammlung die Fieberrinde betreffender Abhandlungen und Nachrichten. 1ster und 2ter Theil, Nürnb. 8.

Dissertations sur les antiseptiques; qui ont concouru pour le prix proposé pour l'academie des sciences, arts et belles lettres de Diion en 1767. dont la premiére a remporté le prix et dont les deux autres on partagé l'*Accessit.* Inprimées par ordre de l'academie à Diion et à Paris, 8. mai.

Die Kunst chirurgische Berichte und Wundzettel abzufassen. Aus dem Französischen übersetzt. Budissin, 8.

Nouveaux secours pour les corps arretés dans l'oesophage, ou description de quatre instrumens propres à retirer ces corps à Lausanne, 8. c. fig. (*Auctore Cl.* M. VERNOL).

Manuel du ieune chirurgien dans le quel on trouve un abregé de toutes les vérites anatomiques, à Paris 8, (*Auctore Cl.* NICLAS.)

Relazione di due bambini maschi nati completi et attacati insieme esseriormente nella parte anteriore del petto e del basso ventre. I quali nacque-

ro in Piſa nel giorno 6 del corrente meſe di Giugno. In Piſa, 4. c. f.

Aduerſaria medico practica, Voluminis I. Pars I. Lipſ. 8. mai. c. f.

Neue Sammlung auserleſener Wahrnehmungen aus allen Theilen der Arzneywiſſenſchaft. Aus dem Französiſchen überſetzt. 4ter Band. Strasb. m. K.

Les ſécrets de la nature et de l'art devéloppés pour les alimens, la médécine, l'art vétérinaire et les arts et métiers. Auxquels on a ioint un traité ſur les plantes, qui peuvent ſervir à la teinture et à la peinture. à Paris, 12. Vol. I. II. III. IV.

L'Albert moderne ou nouveaux ſecrets éprouvés et licites recueillies d'après les découvertes les plus récentes, les uns ayant pour obiect de remédier à un grand nombre d'accidents, qui intéreſſent la ſanté; les autres, quantité de choſes utiles à ſavoir pour les differents beſoins de la vie, d'autres enfin tout ce qui concerne le pur agrément, tant aux champs qu'à la ville. Le tout diviſé en trois parties et rangé par ordre alphabétique, à Paris et à Frankfourt, 12. mai.

Le véritable médécin ou le moyen de conſerver la ſanté contenant pluſieurs pratiques de médécine, pharmacie, chirurgie, avec pluſieurs remédes ſimples, experimentés et approuvés. à Paris, 12. Vol. I.

Experiences phyſiques et chymiques relatives au commerce et aux arts, ib. 12. Vol. 3.

L'oeconomie ruſtique ſervant de ſuite au manuel des champs ou notions ſimples et faciles ſur la botanique, la médécine, la pharmacie, la cuiſine et l'office, ſur la iurisprudence rurale, ſur le calcul &c. avec les prix de différens matériaux et de la main d'oeuvre, pour etre à l'abri des tromperies des ouvriers, à Paris, 12. Vol. 1.

La médécine des betes à laine contenant leur histoire naturelle et vétérinaire; plusieurs observations qui leur sont rélatives, leurs maladies et les rémédes pour les guérir: ouvrage aussi utile que nécessaire aux personnes de la campagne, qui élévent des brebis et des moutons, ib. 12. Vol. 1.

Voorstel tot oprichting eener Societeit om het iong hoornvee door inentige tegens de Sterfte van de thans grasserende veeziekte te beveiligeu. The Groningen, 4. (*Auctoribus Cll.* G. VAN DOEVEREN *et* P. CAMPER.)

IO. TRAUGOTT ADOLPH progr. de neruorum longitudine in compensationem multitudinis et vice versa. Altorf, 4.

Eiusd. oratio aditialis de neruis, cogitationes spontaneas recludentibus, quemadmodum praeludunt iidem sensationes. Norimb. 4.

The endemial colic of Devonshire caused by a solution of lead in the cyder, &c. By THOM. ALCOCK. Plymouth, 8.

FRANTZ ARANDS *Rettung der Kindbetterinnen gegen die Vorurtheile von der Schädlichkeit der Aderlässe. Götting. 8. mai.*

Histoire naturelle et civile de l'Isle de Minorque. Traduite sur la deuxiéme edition angloise de G. ARMSTRONG. à Paris, 12.

Eiusd. *Versuch von den vorzüglichsten und gefährlichsten Kinderkrankheiten nebst Regeln, welche man bey den Säugen der Kinder, wie auch bey solchen beobachten muß, die ohne Brust aufgezogen werden. Aus dem Englischen übersetzt. Zelle, 8.*

Mémoires de chirurgie avec quelques rémarques historiques sur l' état de médécine et de la chirurgie en France et Angleterre, par GEORG ARNAVD, à Londres 4. c. f.

IO.

IO. ASTRUCS *theoretisch practische Abhandlung von den Frauenzimmerkrankheiten. Aus dem Französischen übersetzt und mit einer Vorrede und Anmerkungen begleitet von D.* CHRIST. FRIED. OTTO. *3ter und 4ter Theil. Dreßden, 8. mai.*

Thoughts on Brigthelmstone, concerning sea-bathing and drinking sea-water. By I. AWSITERS, London, 8.

ERNEST. GODOFR. BALDINGER diss. de professore medico eiusque officiis praecipuis. Ienae, 4.

Eiusd. diss. inaug. de partu laborioso et caussis, quae caput in pelui retinent, praecipuis. Resp. et Auctore *Christian. Friederic. Held.* ib. 4.

Eiusd. Auszüge aus den neuesten und besten Dissertationen, die zur Arzneywissenschaft, Naturhistorie, Chymie und Physick gehören. 2tes Stück, Berlin und Stralsund, 8.

Eiusd. Biographien ietzt lebender Aerzte und Naturforscher in und außer Deutschland. 1sten Bandes 2tes Stück. Iena, 8.

Eiusd. neue Arzeneyen, eine physicalische und medicinische Monatsschrift. 2tes Bändchen, Langensalza, 8.

A new compendious dispensatory. By IOHN BALL Lond, 8.

Naturgeschichte von Guiana in Südamerica, worinnen von der natürlichen Beschaffenheit und den vornehmsten Naturproducten des Landes ingleichen der Religion, Sitten und Gebräuchen verschiedener Stämme der wilden Landeseinwohner Nachricht ertheilet wird. In vier Briefen von EDVARD BANCROFT Esq. *Aus dem Englischen, Franckf. und Leipz. 8.*

Réponse à un ecrit anonyme au sujet d'un nouvel instrument de chirurgie propre à extraire les corps étrangers, engagés dans l'oesophage par

Mr. BAVVE Maitre en chirurgie de Paris, à Paris, 8.

Aphorismes sur la petite verole, par Mr. BAYLE à Liege, 8.

Dissertation, qui a remporte le prix à la societé libre et oeconomique de Petersburg en 1768. par Mr. BEAR DE L'ABBAYE, à Amsterd. 8.

Eiusd. *vom Ackerbau oder verschiedene physicalische Versuche zum Besten der menschlichen Gesellschaft vorgeschlagen. Aus dem Französischen. Hamburg und Bremen, 8.*

IAC. BECCARIAE, commentarii de phosphoris naturalibus et artificialibus Graec. et Norimberg. 8. mai.

IO. BAPTIST. BECCARIAE de atmosphaera electrica ad Societatem Londinensem libellus. Turin, fol.

CAROL. GODOFRED BECKER, diss. inaug. de intussusceptione cum coniuncta obseruatione. Argentorat. 4.

Naturlyke historie van Holland door I. LE FRANCQ VAN BERKHEY M. D. Eerste Deel. The Amsterdam, 8. mai.

IO. BECKMANNS *Grundsätze der deutschen Landwirthschaft. Göttingen und Gotha, 8.*

GEO. CHPH. BEIERIS diss. inaug. de intestinis se intussuscipientibus et rarissima huius morbi congeniti obseruatione. Resp. *Erdmann Gottw. Neumeister*, Helmstad 4. c. f.

Ragionamento intorno all obbligo d'allattare i propri figlivoli del Comte BENVENUTO DI SAN RAFAELE. In Milano, 8.

P. I. BERGIUS *Abhandlung von kalten Bädern. Leipzig, 8.*

Tal om svenska aeng- skötfeln och des främiande genom lonande gräs-slag hollet for Kongl. wetenskaps Academien uid Praesidii nedläggande den

den 26. april 1759. af BENGT BERGIUS Banco Commiſſarius etc. Stockholm, 8.

Policey-und Cameralmagazin, in welchen nach alphabetiſcher Ordnung die vornehmſten und wichtigſten bey den Policey- und Cameralweſen vorkommende Materien, nach richtigen und vernünftigen Grundſätzen practiſch abgehandelt und durch Landesherrliche Geſetze und hin und wieder wirklich gemachte Einrichtungen erläutert worden. Vierter Band, welcher G und H enthält, herausgegeben von IOH. HEINR. LUDW. BERGIVS, *Franckfurth am Mayn*, 4.

Phyſicaliſche Beſchreibung der Erdkugel von TÖRBERN BERGMANN. *Aus dem Schwediſchen überſetzt von* LAMPERT HEINRICH RÖHL, *Greifswalde, 8. mai. c. fig.*

Eiuſd. diſſ. de calce auri fulminante; Upſal. 4.

Outlines of the natural hiſtory of Great Britain and Ireland, Vol. I. By I. BERCKENHOVT, London, 8. (*continens animalia.*)

Traité des operations de chirurgie par AMBROISE BERTRANDI. Traduit de l'Italien par Mr. SOLIER DE LA ROMILLAIR Doct. en médécine. à Paris, 8. mai. c. f.

PHILIP. ADOLPH. BOEHMER diſſ. inaug. de febris lentae ortu ex intermittentibus Reſp. et Auctore *Io. Gotth. Splittegarb*, Hal. ad Salam, 4.

Eiuſd. diſſ. inaug. de tumultuaria variolis naturalibus medendi ratione. Reſp. *F. C. G. Iaenicke*, ib. 4.

Eiuſd. diſſ. inaug. de morbis quibusdam inflammationes ſimulantibus et diſſimulantibus. Reſp. *I. W. Ritter*, ib. 4.

Eiuſd. diſſ. inaug. de aquis ex vtero grauidarum et parturientium profluentibus. Reſp. *F. A. König*, ib. 4.

PHILIP. ADOLPH. BOEHMER diss. inaug. de soluendis et extrahendis secundinis, Resp. *H. D. Sponnagel*, ib. 4.

Versuch einer vollständigen Natur und Handlungsgeschichte der Heringe zum Nutzen und Vergnügen von FRIED. SAMVEL BOCK. *Königsb. 8.*

IOBST BOESENS *Anleitung zum Wasserbau. Zweyte vermehrte Auflage. Göttingen, 8. m. K.*

An account of the diseases, natural history and medicines of the East-Indies, translated from the latin of JAMES BONTIVS. To which are added annotations by a physician, Lond. 8.

Dictionnaire raisonné universel d'histoire naturelle par Mr. VALMONT DE BOMARE. Edition augmentée par l' Auteur avec plusieurs articles nouveau, et un grand nombre d' additions pour l' histoire naturelle, la médécine, l' oeconomie domestique et rurale, les arts et les métiers fournies par Mr. HALLER, ENDELZE et BVRGEOIS Vol. XII. Yverdon 8.

Eiusd. Den almindelige Naturhistorie oversat; foroeget og forbedret af H. VON APHELEN. Kiöbenhavn, 8. mai.

Eiusd. von der Mineralogie. Aus dem Französischen übersetzt. Dreßden, 8. 2 Theile.

Il manifcalso instruito nella medicina pratica delle principale malattie del cavallo del Sign. Conte FRANCESCO BONSI, Tom. I. II. III. In Rimini, 8.

HEINR. BORNHOLD spec. inaug. de febre tam naturali, quam artificiali, L. B. 4.

Historia constitutionis epidemicae verminosae, quae annis 1760. 1761. 1762 et initio 1763. per insulam Overflacque et contiguam Goedoreede grassata

ſata fuit cum perpetuis fere commentariis in praecipuos verminantium morbos ac locupletiſſimo capitum et ſectionum elencho. Auctore I. I. VAN DEN BOSCH Medico Hagano. L. B. 8 mai.

Nouveaux voyages aux Indes occidentales par Mr. LE BOSSU. à Amſterd. 12. Vol. 2.

IO. CASP. BOXBERGERI media, ſine remediis et medicamentis, e pharmacopoea depromtis ſanitatem diutius conſeruandi et in ſeram vſque ſenectutem prorogandi. Franc, et Lipſ. 8.

Elemens de l'art vétérinaire. Précis anatomique du corps du cheval à l' uſage des éleves des écoles royales vétérinaires. Par Mr. BOURGELAT Directeur et Inſpecteur général des haras du Royaume etc. à Paris, 8 mai.

Rifleſſioni fiſico medico chirurgiche in riſpoſta ad una lettera del ceruſicho Sign. ANGELO NANNONI ed alle nuove oſſervazioni ceruſiche del Sign. GUISEPPE BIANCHI, dove ſi parla del metodo di trattare diverſe maltttie chirurgiche dell' uſo et abuſo della poſca, delle fila e di altri punti importanti di chirurgia di GIAN. ALLESSANDRO BRAMBILLA. In Milano, 4. c. f.

IO. GOTTH. BRENDELII opuſcula mathematici et medici argumenti. Edidit HENR. AUG. WRISBERG. P. I. II. Gotting. 4.

ROBERT BROOKS *vollſtändiges Handbuch der ganzen practiſchen Arzneygelahrheit. Aus dem Engliſchen überſetzt. Berlin, 8. 3 Theile.*

An account and method of cure of the bronchocele, or the Derby-neck. By THOM. BROSSET. London, 8.

Traité de la phtyſie pulmonaire par PIERRE IOSEPH BUCHOZ. à Paris, 8.

Eiuſd. lettres périodiques ſur la methode de s' enrichir promtement et de conſerver ſa ſanté par la cultu-

culture des vegetaux. Tom. II et III. à Paris, 8.

Manuel medical et usuel des plantes tant exotiques qu' indigenes etc. par PIERRE IOSEPH BUCHOZ ib. 12.

Eiusd. traité historique des plantes qui croissent dans la Lorraine et les drois evêches. ib. 12.

Eiusd. catalogue des mines, terres fossiles, sables et cailloux, qu' on trouve dans la Lorraine et les trois evéchés, ensemble leurs propriétés dans la médécine et dans les arts et métiers. Vol. 1. ib. 12.

Diss. inaug. Ergo digestio alimentorum vera digestio chemica BAPTIST. MICHAEL BUCQUET, ib. 4.

Histoire naturelle générale et particulière de Mr. DE BUFFON, separée de la partie anatomique de Mr. D'AUBENTON, Vol. 13. ib. 12. c. fig.

ANDR. EL. BÜCHNER diss. inaug. de actione cordis, quatenus a neruis pendet. Resp. *Gottlieb Christian Busse*, Hal. ad Salam. 4.

Eiusd. diss. inaug. de methodo medendi febribus intermittentibus generatim, Resp. *C. H. Helwig*, ib. 4.

Eiusd. diss. inaug. de vero ortu mali hypochondriaci et hysterici. Resp. *Io. Guielm. Sonnenmayer*, ib. 4.

Eiusd. diss. inaug. de natura morborum contagiosorum generatim spectata. Resp. *I. C. Henning*, ib. 4.

Eiusd. diss. inaug. de morbis viscerum abdominalium phtisin pulmonalem mentientibus. Resp. *I. F. Conradi*, ib. 4.

CPHP. GOTTLIEB BÜTTNERS *in vielen Jahren gesammlete anatomische Wahrnehmungen Königsb. und Leipz. 4. m. K.*

CPHP.

CPHP. GOTTLIEB BÜTTNERS *Unterricht für neuangehende Aerzte und Wundärzte, wie ſie ſich bey Beſichtigung todter Körper zu verhalten und die Beſichtigungsſcheine nach der Tödtlichkeit der Wunden einzurichten haben.* ib. 4.

Flora Malabarica ſiue index in omnes tomos horti Malabarici, quem iuxta normam a botanicis huius aeui receptam conſcripſit et ordine alphabetico digeſſit IOANNES BVRMANNVS, it. *Eiuſd.* index aliter in omnes tomos herbarii Amboinenſis GEORGII EVERH. RVMPHII, Amſtelod. fol.

IOHN BYRONS *oberſten Befehlshabers über ein engliſches Geſchwader, Reiſe um die Welt in den Iahren 1764 und 1765. nebſt einer genauen Beſchreibung der magellaniſchen Straße, der patagoniſchen Rieſen und der ganz neu entdeckten Inſeln in der Südſee. Mit einem Anhange worinnen eine vollſtändige Beſchreibung der patagoniſchen Küſten aus verſchiedenen glaubwurdigen Berichten enthalten iſt. Franckfurth und Leipzig,* 8.

PETER CAMPER leſſen over the thans zweerende veeſterſte. Leeuwarden, 8.

Médécine de l'eſprit, où l'on cherche 1) le méchaniſme du corps qui influe ſur les fonctions de l'ame. 2) Les cauſes phyſiques, qui rendent ce méchaniſme ou defectueux ou plus parfait. 3) Les moyens qui peuvent l'entretenir dans ſon état libre et le rectifier, quand il eſt gené. Par Mr. LE CAMUS Docteur régent de la Faculté de médécine de Paris. à Paris, 12. Vol. 2.

Eiuſd. médécine pratique rendue plus ſimple plus ſûre et plus methodique; on commence par le traité des maladies de la tête pour ſervir de ſuite à la médécine de l'eſprit. à Paris, 12. Vol. 2.

Des Herrn Marquis CARACCIOLI *Königlich Pohlniſchen und Churfurſtlich Sächſiſchen Oberſten practi-*

ſche

ſche Landöconomie der Alten. Augsburg 8.

IO. FRIEDERIC. CARTHEUSER fundamenta materiae medicae. Editio noua praecedenti emendatior et longe auctior curante IO. CAROL. DES-ESSARTS. à Paris, Vol. 4.

Conſiderations ſur les cauſes phyſiques et morales de la diverſité au genie, des moeurs et du gouvernement des nations; tirées en partie, d' un ouvrage anonyme par M. L. CASTILHON à Bouillon, 8.

Storia di una reumatica paraliſia curata con l'unzione mercuriale d' all' GVISEPPE CAVALLINI. In Venezia, 4.

A treatiſe on the cauſe and cure of the gout. By IOHN CAVERHILL M. D. Lond. 8.

AVREL. CORN. CELSI medicinae libri octo ex recenſione LEONARDI TARGAE. Padua 4. mai.

Dictionnaire raiſonné des eaux et forêts composé des anciennes et nouvelles ordonances, des edits, déclarations et arréts du conſeil etc. par M. CHAILLAND à Paris, 4. Vol. 2.

Manuel des champs par CHANVALON, à Paris, 12.

PETR. NICOL. CHRISTIERNIN diſſ. inaug. om ſt'ängiärns weſken. Reſp. *Carl. Andr. Plomgren*, Upſal, 4.

IO. FRID. CLOSSENS *neue Heilart der Kinderpocken, nebſt einem Verſuche vermiſchter Beobachtungen zur Erläuterung der Arzneywiſſenſchaft. Aus dem Lateiniſchen uberſetzt. Ulm, 8.*

Reliqua proxime.

Contenta

Contenta in hac parte.

XIV.